

Lördagen den 10 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Herr Statsrådet och Kommendören med stora korset af Kongl. Nordstjerneorden Friherre G. af Ugglas aflemnade nedannämnda tvänne Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner till Riksdagen:

N:o 28, angående befrielse för Kommendörkaptenen af andra klassen vid Kongl. flottan m. m. C. J. F. Kaffe från honom ålagd ersättningsskyldighet i följd af ångkorvetten Orädds förolyckande på Engelska kusten; och

N:o 29, angående beviljande af ytterligare medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket.

Herr Talmannen emottog dessa Propositioner under förklarande, att Kammaren skulle åt dem egna grundlagsenlig behandling.

§ 2.

Protokollet för den 3 och protokollsutdrag för den 8 April upplästes och godkändes.

§ 3.

Sedan Kammaren, vid sammanträde den 7 innevarande månad, dels beslutat, att val för återbesättande af det genom Öfversten Carl Thure af Wirséns fränfalle ledigblifna rum bland Fullmäktige i Riksgälds-kontoret skulle, hvad denna Kammare vidkommer, fullgöras genom tjugufyra för sådant ändamål särskildt utsedde valmän, för hvilka sex suppleanter derjemte borde väljas; dels jemväl åt dessa valmän uppdragit, att, derest valet till Fullmäktig skulle falla på någon af Fullmäktiges nuvarande suppleanter, då välja annan suppleant i dennes ställe; så företogs nu ifrågasvarande valmans- och suppleantval och blefvo dervid utsedde till:

Valmän:

Herr	<i>C. A. V. Kallstenius</i>	med 163 röster.
„	<i>O. G. Hedengren</i>	84 „
„	<i>G. Hægström</i>	84 „
„	<i>Friherre J. Koskull</i>	84 „
„	<i>Olof Olsson i Olebyn</i>	84 „
„	<i>P. Olsson</i>	84 „

Herr	<i>L. O. Stendahl</i>	med	84	röster.
"	<i>J. Wener</i>	"	84	"
"	<i>A. Adlersparre</i>	"	83	"
"	<i>Åke Andersson</i>	"	83	"
"	<i>Jan Andersson</i>	"	83	"
"	<i>Carl Isak Bengtsson</i>	"	83	"
"	<i>August Danielsson</i>	"	83	"
"	<i>P. Engman</i>	"	83	"
"	<i>Per Eriksson</i>	"	83	"
"	<i>J. F. Fredricson</i>	"	83	"
"	<i>E. Key</i>	"	83	"
"	<i>Ola Lasson</i>	"	83	"
"	<i>A. Rydberg</i>	"	83	"
"	<i>O. P. Rylander</i>	"	83	"
"	<i>Friherre D. von Schulzenheim</i>	"	83	"
"	<i>A. W. Wigardt</i>	"	83	"
"	<i>G. C. Witt</i>	"	83	"
"	<i>P. A. Åkertund</i>	"	83	"

samt till *Suppleanter*:

Herr	<i>Per Jonsson</i>	med	139	röster.
"	<i>L. Öhlin</i>	"	78	"
"	<i>L. J. Fahlander</i>	"	76	"
"	<i>Anders Persson från Hallands län</i>	"	75	"
"	<i>Ludvig Norrby</i>	"	75	"
och	<i>Liss Olof Larsson</i>	"	75	"

Mellan de suppleanter, som erhållit lika röstetal, blef här ofvan angifna ordning genom lottning bestämd.

§ 4.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 19, i anledning af väckt förslag om ändring i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862.

Punkten 1.

Herr Lindhagen: Innan jag öfvergår till motionärens förslag och Lag-Utskottets Utlåtande, anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på hvad bemälda Utskott yttrat i en annan fråga, som endast för några dagar sedan här förevar till behandling, nemligen angående Kongl. Maj:ts rätt att utse ordförande i landstingen. Sedan Utskottet omnämmt de motiver, som af motionären i den frågan anförts till stöd för hans förslag att landstingen måtte sjelfva få utse sin ordförande, yttrar Utskottet följande: "Af dessa motiver, hvilka äro alltför negativa för att förtjena någon synnerlig uppmärksamhet, synes framgå, att motionären misstagit sig om rätta orsaken, hvarför det blifvit Kongl. Maj:t förbehållet att utse ord-

förande i landsting. Grunden för ifrågavarande stadgande är nemligen att söka icke i något förment behof å regeringsmagtens sida att utöfva kontroll å landstingets åtgärder och beslut, men dels i den betydelse landstinget genom arten och omfånget af sin verksamhet inom administrationen erhållit, *dels ock i den nära förbindelse, som emellan statsförvaltningen och landstingets åtgärder och beslut måste ega rum*“. Emot detta utlåtande hade blott en enda ledamot anmält reservation, och det är således uppenbart, att de ledamöter, hvilka i det ärende, som nu föreligger till pröfning, bildat majoriteten i Lag-Utskottet, äfven deltagit i förenämnda beslut, åtminstone största delen af dem. Det förefaller nu synnerligen anmärkningsvärdt, att samma personer, hvilka afstyrkte förslaget att låta landstingen sjelfve välja sin ordförande, samt till stöd härför anförde nyssnämnda, såsom mig synes fullkomligt riktiga skäl, några få dagar derefter uti nu förevarande fråga kastat sin förre åsigt öfver bord och i afseende å Stockholms stadsfullmäktige tillstyrkt en förändring, hvilken de i afseende å landstingen afstyrkt, oaktadt långt viktigare skäl tala för att behålla nu gällande föreskrifter i Stockholm, der den af Öfverståthållare-embetet utöfvade statsförvaltningen står i så nära och mångsidig beröring med kommunalförvaltningen, att de kunna sägas vara sammanväfda med hvarandra, än i länen, der landstingen, hvilkas verksamhet ännu är af ringa betydelse, stå i helt obetydlig vexelverkan med länsstyrelsen. Jag behöfver här icke erinra, att Stockholm är, ej blott en vanlig stadskommun, utan tillika ett särskildt län, hvars representanter, motsvarande landstingen, stadsfullmäktige äro, och hvars höfding är öfverståthållaren.

Hvad angår den fråga, som nu utgör föremål för behandling, så har man fäst sig vid det förhållandet, att i rikets öfriga städer, der stadsfullmäktige finnas, dessa sjelfva få utse sin ordförande, under det att i Stockholm ordförandeskapet tillkommer öfverståthållaren, då han är tillstädes, samt stadsfullmäktige endast ega att utse en vice ordförande. Men man har härvid glömt en synnerligen vigtig omständighet, nemligen att i landsortsstäderna *magistraterna* taga en ganska verksam del i kommunalförvaltningen, åt hvilken de äro egnade att gifva stadga och konsekvens, på samma gång som de bidraga att utreda frågorna; — under det att i Stockholm ingenting häremot svarande finnes utom föreskriften om öfverståthållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige samt deras beredningsutskott och förvaltningsnämnder. Med undantag endast af några helt obetydliga bestyr har Stockholms magistrat icke något att beställa med kommunalförvaltningen, hvilken är helt och hållet öfverlemnad åt de af stadsfullmäktige utsedda verkställande nämnderna. Icke heller de öfriga göromål, som i landsortsstäderna tillkomma magistraten, såsom tillsynen om ordning och säkerhet, om snygghet och sundhet, ombesörjandet af Kronans och kommunens uppbörd, m. m. handhafvas af Stockholms magistrat, utan af Öfverståthållare-embetet, hvilket i dessa hänseenden är i Stockholm hvad magistraterna äro i andra städer.

Den vigtiga och inflytelserika ställning magistraterna intaga till kommunalförvaltningen i rikets landsortsstäder visar sig af stadgandena i allmänna förordningen om kommunalstyrelse i stad. Hvad då särskildt vidkommer de städer, der stadsfullmäktige *ej* finnas, så innehåller förordningen: att allmänna rådstugan skall hållas inför magistraten, hvilkens ord-

förande sålunda är ordförande äfven för allmänna rådstugan, på samma sätt som öfverståhållaren är det hos Stockholms stadsfullmäktige; att kallelse till allmänna rådstugan skall utfärdas af magistraten; att ärende ej får hos allmänna rådstugan förekomma, förrän det blifvit af magistraten förberedt; att magistraten bestämmer dag för allmänna rådstugans fortsättande, då ärendena ej medhinnas på en dag; att allmänna rådstugans protokoll justeras inför magistraten, som derfor utsätter dag, o. s. v. Beträffande städerna i allmänhet, såväl de hvilka hafva stadsfullmäktige som de hvilka icke hafva det, innehåller författningen: att verkställighet och förvaltning tillkomma drätselkammaren med flera *under magistratens insecende*; att alla stadsfullmäktiges beslut skola magistraten skriftligen delgifvas; att borgmästaren eller, i händelse af hinder för honom, annan utsedd magistratsledamot eger öfvervara stadsfullmäktiges sammanträden och i öfverläggningarne deltaga; att förslag till reglemente för drätselkammaren skall upprättas af magistraten; att magistraten skall upprätta de årliga förslagen till kommunens utgifts- och inkomststat; att drätselkammaren aflemnar sina räkenskaper till magistraten, som sedan öfverlemnar dem till revisorerna; att revisionsberättelsen jemväl öfverlemnas till magistraten, som deröfver inforrdar vederbörandes förklaringar innan de öfverlemnas till stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, m. m.; samt hvad som förekommer i §§ 47—49, hvilka jag här anhåller att få uppläsa. De lyda sålunda:

§ 47. "Magistraten, såsom stadens styrelse, eger att vaka deröfver, att de af allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige lagenligt fattade beslut bringas till verkställighet af de för särskilda ändamål eller bestyr tillsatta styrelser eller personer, som dermed böra taga befattning, äfvensom att den åt staden donerade fasta egendom och de staden förunnade inkomstgivande rättigheter varda till sina bestämda ändamål behörigen använda."

"Finner magistraten, att ett af allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige fattadt beslut är stridande mot gällande författningar eller särskilda föreskrifter, eller att underställning, der den bort ega rum, uraktlåtit, är magistraten pliktig att vägra handräckning till verkställighet af samma beslut; ankommande det på vederbörande att fullfölja saken genom besvär i den ordning, som för ändringssökande i magistratens beslut är i allmänhet föreskrifven."

§ 48. "Magistraten tillsätter de vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjente, såvidt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadga."

§ 49. "Alla af stadskommunen tillsatta särskilda styrelser stå i och för sin förvaltning under magistratens öfverinsecende."

Af allt detta synes, hurusom magistraterna fått sig uppdragen en mycket stor andel i förvaltningen af stadskommunernas angelägenheter. Härmed vill jag på intet sätt påstå, att genom denna anordning bästa sättet för kommunalstyrelsens utöfning blifvit träffadt. I andra länder äro visserligen i allmänhet de kommunala förvaltningsbestyren öfverlemnade åt aflönade magistratspersoner; men dessa, ehvad de äro fast anställda på listid eller blifvit för längre eller kortare tid valde, hafva då att uteslutande befatta sig med nämnda förvaltning och äro sålunda helt

och hållet administrativa embetsmän. Magistraterna hos oss utgöras deremot af stadens domare, hvilka måste hafva sitt domarekall till hufvudsakliga föremålet för sin verksamhet, hvaraf blir en följd att de ofta sakna erforderlig tid för de kommunala bestyren, samt att många bland dem naturligen saknar håg för dessa bigörsmål och tillfälle att vinna erfarenhet i hvad dit hörer. Emellertid, huru bristfällig den nuvarande organisationen hos oss i detta hänseende än må vara, och fastän han till följd af denna sin bristfällighet kan betraktas endast såsom en öfvergångsorganisation, så har han dock en högst vigtig uppgift, den nemligen att bereda enhet, konsekvens och stabilitet i förvaltningen, samt att åstadkomma förmedling och samband mellan den gren af förvaltningen, som fortfarande måste handhafvas af offentlig myndighet, och den som är öfverlemnad åt kommunalmedlemmarna sjelfva. Jag är också viss på, att inom stadskommunerna i allmänhet finnes det praktiska förstånd, att man icke ens skall önska sig ändring af det nuvarande förhållandet, huru bristfälligt det än må vara, med mindre än att den organisation, som skall sättas i stället, är så beskaffad, att hon bevarar fördelarne af den nuvarande, på samma gång som hon söker undanrödja bristerna.

I hufvudstaden åter finnes icke något som liknar magistraternas deltagande i de öfriga städernas kommunalstyrelse, utan der är kommunalrepresentationen fullkomligt frigjord från den inblandning från den offentliga myndighetens sida, som i de andra städerna eger rum; och kommunalförvaltningen är helt och hållet öfverlemnad åt de af kommunen valda nämnderna, nemligen drätselnämnden, hvilken arbetar på tre skilda afdelningar och handhafver stadens drätsel, de allmänna arbetena m. m., sundhetsnämnden, fattigvårdsnämnden, samt handels- och sjöfartsnämnden, hvartill kan läggas beredningsutskottet, hvilket har till uppgift ej blott att bereda alla de ärenden, som skola hos stadsfullmäktige förekomma, utan äfven att med uppmärksamhet följa förvaltningen af stadens angelägenheter i alla riktningar och öfvervaka verkställigheten af fullmäktiges beslut; hvarigenom detta utskott skall utgöra själen i hufvudstadens kommunalförvaltning och föreningslänken emellan de fristående, af hvarandra oberoende nämnderna. Men då detta utskott sjelft är en vexlande styrelse, hvars ledamöter väljas för två år i sender och, på ett eller annat sällsynt undantag när, icke hafva tillfälle att åt arbetena egna den tid och oafbrutna verksamhet, som fordras för att vara på det klara med förvaltningens hela gång, samt ingen af Utskottets ledamöter kan tillika vara ledamot mer än på sin höjd af en utaf de förvaltande nämnderna eller afdelningarne, så skulle ändock saknas erforderligt samband mellan förvaltningens alla grenar och den nödvändiga personliga föreningslänken dem emellan, om ej föreskriften angående öfverståthållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige, i beredningsutskottet och i stadens förvaltande nämnder funnes.

Det kan härvid måhända vara lämpligt erinra derom, att, då den nya kommunalförfattningen för Stockholm utarbetades, kommunalförvaltningen der blef särdeles löst ordnad. Man gick dervid så långt, att man till och med i detalj utmönstrade de föreskrifter i kommunalförfattningen för de öfriga städerna, som syntes innebära bemödande att åstadkomma stadga i kommunalstyrelsen. Så, för att endast anföra ett exempel, bestämdes, att

stadsfullmäktige i Stockholm skola väljas endast för två år i sender, medan de i rikets öfriga städer väljas för fyra år, och, i fråga om det antal ledamöter, som måste vara närvarande för besluts fattande, att detta för hufvudstadens kommunalrepresentation skulle utgöra hälften af samtliga ledamöterna, medan i de öfriga städerna fordras två tredjedelar. Också finnes, så vidt jag vet, ingen annan plats i Europa, der man ens gjort försök med en så lös organisation af den kommunala förvaltningen som i Stockholm. Det enda moment, som skulle bilda någon enhet i allt detta samt representera kontinuiteten i kommunens förvaltningsverksamhet var föreskrifterna om öfverståhållarens ordförandeskap, hvilket, utom denna sin bestämmelse, tillika hade ett annat syfte, nemligen att bereda öfverensstämmelse och ett personligt samband mellan den styrelse inom kommunen, som handhafves af Öfverståhållare-embetet, och den som af kommunens medlemmar sjelfve utöfvas.

Emellertid anser jag, i likhet med hvad jag yttrat angående magistraternas befattning med kommunalstyrelsen i rikets öfriga städer, att öfverståhållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige och beredningsutskottet ingalunda kan för all framtid vara behöfligt, men hvad jag påstår är, att den nuvarande anordningen icke bör upphävas förr, än man har i beredskap en annan organisation, hvilken bevarar de fördelar, som man med den nuvarande åsyftat, men undviker dess olägenheter.

Efter denna framställning af förhållandena kan jag för min del ej finna, att, på sätt motionären vill förmena och äfven Utskottet antyder, hufvudstaden i förevarande hänseende blifvit försatt i någon "förödmjukande undantagsställning", och icke heller har, så vidt jag kunnat förnimma, saken blifvit på något sådant sätt uppfattad af Stockholms stadsfullmäktige. Före den nya kommunalförfattningens tillkomst var kommunalstyrelsen i hufvudstaden fördelad på flera fristående styrelser. I dessa, bland hvilka den förnämsta var drätselkommissionen, som utgjorde ej blott en förvaltande, utan äfven en skattebeviljande myndighet, var öfverståhållaren ordförande. Den komité, som af magistraten och borgerskapets äldste blef tillsatt för att afgifva betänkande och förslag i fråga om ny kommunalförfattning för Stockholm, föreslog icke öfverståhållaren till ordförande hvarken hos stadsfullmäktige eller i förvaltningsnämnderna, och något förslag härom gjordes ej heller af de myndigheter, som vidare yttrade sig i frågan. Men då saken förekom till afgörande hos Kongl. Maj:t, bibehöll Kongl. Maj:t öfverståhållaren vid hans ditills innehafda befattning såsom ordförande i de väsendtligaste af hufvudstadens styrelser, derigenom att han sattes till ordförande, först hos stadsfullmäktige och beredningsutskottet, samt sedermera jemväl i förvaltningsnämnderna. Denna bestämmelse af Kongl. Maj:t var emellertid på intet sätt ämnad att utgöra något band å kommunens sjelfstyrelse, och den kan icke heller vara det. Öfverståhållaren har såsom ordförande vid fullmäktiges sammanträden, i likhet med hvarje annan ordförande, blott att framställa propositioner och leda öfverläggningarne. Om, emot all förmodan, en öfverståhållare sökte att genom sin embetsmyndighet inverka på förhandlingarne, blefve ett sådant försök ovilkorligen magtlost. Skulle t. ex. öfverståhållaren vilja hindra ett besluts fattande genom att vägra proposition, så egde stadsfullmäktige förklara, att den skall framställas; skulle då öfver-

ståthållaren vilja upplösa sammanträdet, egde fullmäktige besluta, att det skall fortsättas, och ginge öfverståthållaren sin väg, så intoges hans plats genast af vice ordföranden. Det är således absolut omöjligt, att öfverståthållaren, såsom ordförande hos stadsfullmäktige, skall kunna utöfva någon obehörig påtryckning å beslutet, och det aldraminst inom en församling med den intelligens och sjelfständiga ställning, som utmärker hufvudstadens kommunalrepresentation; och hvad som i detta hänseende gäller om stadsfullmäktige, gäller i lika hög grad om deras beredningsutskott. Kan öfverståthållaren deremot under öfverläggningen, hvaruti han åtminstone i en sådan mindre krets som beredningsutskottet kan, ehuru ordförande, utan olägenhet deltaga, genom goda skäl och en öfvertygande utredning utöfva inflytande på ett eller annat beslut, så lærer väl derigenom icke åstadkommits annat än godt. Orsaken, hvarföre i kommunalförfattningen för Stockholm det stadgande bibehållits, som berättigar öfverståthållaren att vara sjelfskrifven ordförande, är således endast och allenast det, som jag redan omförmält, nemligen att derigenom må vinnas ett eljest saknad samband mellan de på lös grund ordnade förvaltningsgrenarne och en i sjelfva förvaltningen nödig kontinuitet. Ett dylikt samband är så mycket nödvändigare i Stockholm, som detta samhälle lider af många olägenheter, hvilka följa af dess ställning icke blott såsom en stor stad, utan såsom hufvudstad. Det är gifvet, att i en hufvudstad, som består af så olika elementer, och der befolkningen oupphörigen af och tillströmmar, en god kommunalanda har svårare att uppkomma och bestå än på andra ställen, och detta är så visst, att, om man toge en stad hvilken som helst med utmärkt kommunalanda och gjorde den till hufvudstad, intresset för stadens angelägenheter och den goda kommunalandan snart skulle visa sig vara i märkbart aftagande. På grund af allt detta och då kommunalinstitutionen i Stockholm hvilar på så lösa grunder som jag redan antydtt, kan jag för min del icke med min röst understödja ett förslag, som afser att taga bort det enda sammanhållande bandet, utan att sätta något annat i stället.

Utvecklingen af våra kommunal-institutioner har för närvarande kommit till en punkt, der det behöfves mycken eftertanke och allvarig pröfning af hvad som bör göras för vidare framsteg. Längre låg förvaltningen af städernas angelägenheter så godt som uteslutande hos deras embetsmän. Detta förhållande har småningom upphört, men endast delvis, och deraf har blifvit följden en splittring af stadsförvaltningen i två grenar, hvilka löpa parallelt med hvarandra, nemligen den styrelse som tillkommer magistraten, och den förvaltning som kommunernas medlemmar sjelfve utöfva. Denna dualism bör upphävas. Dertill finnas ock flera utvägar, hvarmed jag likväl icke nu vill uppehålla mig. Jag vill blott erinra, att förändringen bör ske utan ens det aflägsnaste intrång på kommunens sjelfstyrelse. På många ställen och jemväl i våra grannländer har man lyckats att åstadkomma kommunalorganisationer, som, om de ock ej må vara eftersträfvansvärda i alla sina detaljer, dock ordnat kommunalförvaltningen så, att verklig sjelfstyrelse är parad med stadga, enhet och konsekvens i denna förvaltning.

I Stockholm är omförmälda dualism mellan den egentliga kommunalstyrelsen och den styrelse, som utöfvas af magistraten, det vill säga här

af Öfverståthållare-embetet, som i detta hänseende motsvarar magistraterna i de öfriga städerna, icke minst för handen. Dessa två styrelsegrenar äro emellertid vid sin verksamhet ofta så inflätade med hvarandra, att ingen kan misskänna behovet af ett nära samband dem emellan. Några få exempel kunna vara nog för att belysa förhållandet. Polistyrkan lyder, såsom bekant är, under Öfverståthållare-embetet, men hon måste ock stå till kommunalförvaltningens tjänst. Äfven hamnpolisen står i denna sin egenskap under bemälda embete, men hela dess underordnade personal, hvilken tillika har stadens hamnuppörd om händer, lyder i detta afseende helt och hållet under en af stadens förvaltande nämnder. Sundhetsvården och sundhetspolisens handhafvas både af Öfverståthållare-embetet och af kommunens sundhetsnämnd; fattigvården skall visserligen ombesörjas genom fattigvårdsnämnden, men detta kan icke ske utan polismyndighetens dagliga medverkan; uppördsverket står under Öfverståthållare-embetet, men ombesörjer jemväl hela kommunaluppörden o. s. v. Då sålunda kommunalförvaltningen och den styrelse, som handhafves af Öfverståthållare-embetet, äro fullkomligt sammanflätade med hvarandra, så hemställer jag till Eder, mine Herrar, om det vore välbetänt att borttaga det stadgande, som nu finnes, och hvarigenom den, som är chef för sistnämnda styrelse, jemväl får en omedelbar beröring med och en något liknande ställning till kommunalstyrelsen.

Utän tvifvel skall man härvid invända, att Utskottet icke velat borttaga detta samband, då ju öfverståthållaren fortfarande skulle i kraft af sitt embete vara berättigad att närvara vid och deltaga uti fullmäktiges öfverläggningar. Innan jag vidare yttrar mig om den ställning, som genom detta Utskottets förslag skulle tillkomma öfverståthållaren, och om förslagets lämplighet, vill jag erinra, att vigten här ligger, icke så mycket derpå att öfverståthållaren får vara ordförande vid *stadsfullmäktiges sammanträden*, utan på det dermed skiljaktigt förenade ordförandeskapet i *beredningsutskottet*, hvilket Utskott, såsom jag redan förut yttrat, har, på grund af såväl kommunalförfattningens lydelse som omständigheternas tämjande kraf på åtminstone någon smula enhet och samband i förvaltningen, blifvit själfva härden för hufvudstadens kommunalstyrelse. Detta utskott, som är någonting för Stockholm egendomligt, är tillkommet för att bilda en medelpunkt för den eljest helt och hållet splittrade kommunalförvaltningen; och en följd deraf är, icke blott att de frågor, som utgöra föremål för stadsfullmäktiges öfverläggningar, handläggas af beredningsutskottet, utan äfven att den egentliga förvaltningens trådar der sammanlöpa. Skiljer man öfverståthållaren från ordförandeskapet i detta utskott, så har man ock skiljt honom från hela förvaltningen, ty hans deltagande i de särskilda förvaltningsnämndernas alla sammanträden är, då han dessutom har så många andra åligganden, helt enkelt omöjligt. Inom beredningsutskottet kan han vinna hvad som ej ernås genom att följa nämndernas minsta detaljer, nemligen öfverblick öfver det hela.

Men för att vinna det ändamål man vill uppnå genom öfverståthållarens deltagande i beredningsutskottets och stadsfullmäktiges förhandlingar, måste öfverståthållaren vara *ordförande*. Vid ett landsting, som är samladt en gång om året under högst sex dagar, och sålunda blir ett

slags högtidligt möte mellan länets representanter inbördes och med landshöfdingen, kan det vara likgiltigt, om denne sednare är ordförande eller ej; och han kan på intet sätt finna sin ställning förödmjukande, om han skall vara tillstådes utan att föra ordet. Hos Stockholms stadsfullmäktige och deras beredningsutskott är förhållandet ett annat. Sammanträdena der förekomma tidt och ofta, i beredningsutskottet minst en gång i veckan, och höra sålunda så att säga till hvardagsbestyren. Föreskrifver man nu, att öfverståthållaren, som dock är stadens af Kongl. Maj:t nämnde chef, skulle vara tillstådes vid stadsfullmäktiges och beredningsutskottets sammanträden såsom diskuterande ledamot under en annans ordförandeskap, så kan man svårligen beräkna, att han skulle infinna sig, åtminstone icke i beredningsutskottet, hvarpå dock den egentliga vigten ligger. Man må nu bedöma ett sådant förhållande huru som helst. Det vissa är, att öfverståthållaren skulle uteblifva; och då hans närvaro just var det som åsyftades, så hade man åtminstone icke vunnit sitt mål genom att framhålla hans frånvaro. Härigenom vore öfverståthållaren, till föga fromma för ärendena, ställd alldeles utanför kommunalförvaltningen; och icke må man tro att målet i stället kan vinnas genom underståthållaren, hvilken är i det närmaste främmande för nämnda förvaltning. Han är chef för exekutionsväsendet samt ordförande i en mängd direktioner. Dermed har han full sysselsättning; och han har ingenting att göra med kommunens angelägenheter oftare, än öfverståthållaren är borta på permission. Men det finnes äfven en annan omständighet, hvilken efter min åsigt är afgörande för frågan. Om öfverståthållaren, såsom Utskottet föreslagit, blott skulle ega att deltaga i diskussionen, så komme han icke att intaga den ställning, som erfordras för att åstadkomma nödigt samband mellan de spridda förvaltningarne och utgöra deras personliga medelpunkt; och en sådan personlig föreningspunkt, genom hvilken de mångartade styrelserna och förvaltningarne samt de många spridda intressena och sträfvanerna kunde sammansluta sig för att verka till ett för hufvudstaden gemensamt mål, är — jag upprepar det — just hvad denna stad behöver. Slutligen vill jag icke lemna oanmärkt, att, enligt min fulla öfvertygelse, det skulle komma att möta ganska stora svårigheter och oftast bero på en tillfällighet att kunna få en vald, oaflönad ordförande, som förenade erforderlig duglighet och framstående förmåga med vilja och tillfälle att offra så mycken tid, som ifrågavarande, i mera än ett hänseende högst besvärliga ordförandeskap kräfver, om det skall rätt skötas.

Härvid förekommer äfven ytterligare en omständighet, som ej får underskattas. Genom att insätta öfverståthållaren till ordförande hos stadsfullmäktige och framför allt i beredningsutskottet har man nemligen på sätt och vis tvungit det derhän, att hans embete blifvit förknippadt med ett verkligt arbete för kommunens bästa. Ty rättigheten att vara ordförande innebär i sig jemväl förpligtelsen att såsom sådan bevista sammankomsten samt sätta sig in i ärendena och följa förvaltningen med uppmärksamhet. Så har förhållandet ock uppfattats från kommunalförvaltningens första tillämpning.

Om jag nu öfvergår till de mera speciela skäl, som, efter hvad man finner af Betänkandet, blifvit för den ifrågasatta förändringen anförda, så

väl af Utskottet som af motionären, är ett bland dem, på hvilket man lagt största vigten, det att öfverståhållaren, "under närvarande förhållanden ganska lätt kunde blifva försatt i en skef ställning." Men jag hemställer till Eder, mine Herrar, är denna skefva ställning, om den förefinnes, upphäfd genom att borttaga öfverståhållarens sjelfskrifvenhet som ordförande? Och blifver den icke snarare sådan i vida högre grad, om han endast skall kvarstå såsom debatterande ledamot? Just genom detta sednare tvingas han fram att på förhand offentligent uttala och förfäktat åsigt, hvilka det sedermera icke blir för honom så lätt att frånträda, sedan han under en debatt gifvit dem tillkänna och försvarat dem, som om han i egenskap af ordförande endast ledd förhandlingarne hos stadsfullmäktige eller i beredningsutskottet. Då derför motionären yttrar: att "ännu betänkligare och för embetets anseende menligare blefve förhållandet samt ännu mera brydsam öfverståhållarens ställning, om man tänkte sig, att han, som egde deltaga i öfverläggningarne, skulle dervid hafva sjelf tillstyrkt ett beslut, som Öfverståhållare-embetet sedermera, då besvär deröfver anfördes, funne sig nödsakadt att förklara olagligt," torde af hvad jag redan nämnt lätt nog böra inses, att denna olägenhet måste framträda i långt högre grad än nu, om motionärens förslag skulle antagas och öfverståhållaren blefve en debatterande ledamot i stället för ordförande.

I sammanhang härmed anmärker Utskottet, hurusom det "icke bör förbises, att det äfven strider mot andan af vår lagstiftning i öfrigt att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas. I afseende å detta skäl åberopar jag hvad jag nyss anført och frågar endast: när är det man egentligen kan säga att öfverståhållaren vid ett sammanträde hos stadsfullmäktige eller beredningsutskottet "handlägger" ett ärende? Jo, då han lifligt tager del i debatten. Men såsom ordförande gör han det icke, eller åtminstone i långt mindre grad, än om han gjordes till diskuterande ledamot. Såsom ordförande har han hufvudsakligen en formel uppgift, den att leda öfverläggningarne och framställa propositioner. Sjelfva "handläggningen" af ärendena och besluten beror mindre af honom än af medlemmarne i den korporation, för hvilken han för ordet. Då emellertid Utskottet haft sådana betänkligheter, och visat sig vilja förebygga en dylik oegentlighet, som den Utskottet sålunda framhållit, förefaller det mig besynnerligt, att Utskottet icke kommit att tänka på, om det icke snarare vore skäl att ändra föreskriften om undersökning och besvär, än stadgandet om öfverståhållarens ordförandeskap.

Jag kommer nu till en annan del af frågan eller den, huruvida någon klagan försports öfver det stadgande, som man nu vill undanrödja. I detta afseende får jag först och främst förklara, att jag, som ända från den nya kommunalförfattningens tillkomst sedan sex år tillbaka oafbrutet deltagit i den derigenom bildade kommunalrepresentationens förhandlingar, för min del icke hört någon sådan klagan yttras bland Stockholms stadsfullmäktige; och jag är derjemte i tillfälle att åberopa ett annat förhållande, som synes mig gifva ett ökad stöd åt den uppfattningen, att något behof af förändring i förevarande afseende icke gjort sig inom stadsfullmäktige kändt.

För en tid sedan väcktes hos Stockholms stadsfullmäktige motion derom, att en komité måtte nedsättas för att uppgöra förslag dels till vissa i motionen uppgifna förändringar i de för staden gällande kommunalförfattningar, dels till de öfriga förändringar i samma författningar, som kunde finnas vara af behovet påkallade. Den komité, som i anledning häraf tillsattes, afgaf ett utförligt utlåtande, deruti den först behandlade de af motionären uppgifna frågor, bland hvilka *icke* var den om öfverståthållarens ordförandeskap, samt derefter förklarade sig ej finna skäl föreslå någon förändring i några sådana delar af författningarne, som icke blifvit af motionären omförmälda. Detta komitéförslag förekom sedan till pröfning hos beredningsutskottet, och icke heller der yttrades ett ord om något behof att borttaga stadgandet om öfverståthållarens ordförandeskap. Utskottets betänkande behandlades hos stadsfullmäktige den 3 December 1868, således endast sex veckor före denna riksdags början, och ej heller vid detta tillfälle nämndes något om vigten eller nödvändigheten af en förändrad anordning i nämnda afseende.

Om jag nu i korthet sammanfattar de åsikter, jag tagit mig friheten här uttala, anser jag således för min del ifrågavarande stadgande under den nuvarande organisationen af kommunalförvaltningen vara för hufvudstaden behöfligt, emedan det åsyftar att åstadkomma enhet och samband dels emellan kommunens många förvaltningsgrenar inbördes, dels emellan dessa, å ena sidan, och den styrelse inom kommunen, som utöfvas af Öfverståthållare-embetet i egenskap af såväl magistrat som Konungens Befallningshafvande å den andra; samt att jag, då jag uttalar denna öfvertygelse, dermed ingalunda sagt, att en dylik organisation är att anse för den bästa möjliga eller bör för all framtid bibehållas; utan att det tvärtom icke bör möta några oöfvervinneliga svårigheter att, måhända snart nog, åstadkomma en annan organisation, genom hvilken öfverståthållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige kan undvaras, men ändock det mål vinnas, som jag uteslutande afser med bibehållandet för närvarande af nämnda ordförandeskap. Men jag kan icke medgifva det vara lämpligt eller klokt att borttaga detta stadgande, utan att samtidigt införa en annan organisation, som behåller den nuvarande anordningens fördelar, men undviker dess olägenheter. På grund af allt hvad jag anfört, yrkar jag för min del afslag å Utskottets framställning.

Herr Friherre Liljencrantz: Herr Talman! Mine Herrar! Ett af de hufvudsakligaste skälen, som den siste ärade talaren anförde för sin åsigt att icke biträda Utskottets ifrågavarande förslag, var det att kommunalförfattningen för Stockholm var byggd på vida lösare grund än den för andra städer i vårt land; hvarjemte han ock anförde några andra grunder, hvartill jag anhåller att framdeles få återkomma. Hvad nu beträffar detta första yttrande och den ärade talarens derpå byggda åsigt, att öfverståthållaren af sådan anledning bör vara sjelfskrifven ordförande hos Stockholms stadsfullmäktige, så torde det vara skäl att se till huru och på hvad sätt detta stadgande har influtit i nu gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm. Man finner då, att den år 1858 tillsatta komité, som uppgjorde förslag till kommunalförfattningarne, ehuru

bland dess ledamöter befunno sig en landshöfding och flere andre tjenstemän, af hvilka ingen enda påyrkade, att Stockholms stadsfullmäktige skulle behöfva en sjelfskrifven ordförande, ingalunda ifrågasatt öfverståthållaren till ordföranden i kommunalrepresentationen. Lika litet insågs behöfligheten af ett dylikt stadgande af den komité, som särskildt fått till uppdrag att utarbета förslag till förordning om kommunalstyrelse i Stockholm, och af magistraten, som hade att yttra sig öfver förslaget; och slutligen har Öfverståthållare-embetet sjelft uti dess öfver ärendet afgifna Utlåtande förklarar.

“Enligt magistratens och borgerskapets äldstes förslag angående öfverståthållarens förhållanden till kommunalförvaltningen, hvilket i samma förslag blifvit ordnad hufvudsakligen efter förebilden af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i länen ställning till landstingen, sådant förslaget till denna institution blifvit af kommunalkomitén uppställd, skulle öfverståthållarens berörda förhållande undergå en väsendtlig förändring, så till vida som hans omedelbara deltagande i kommunalförvaltningen i egenskap af ordförande i de särskilda styrelseverken komme att upphöra; men då genom de öfriga bestämmelser förslaget innehåller, öfverståthållaren i allt fall blir satt i tillfälle att utöfva den tillsyn vid kommunalförvaltningen, hvilken honom, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholm, åligger att å Statens vägnar handhafva, samt, genom den öfverståthållaren förbehållna rätt att i förekommande fall taga initiativ och kommunalrepresentationens skyldighet att i anledning af hans förslag meddela utlåtande och beslut, för honom väg är öppnad att äfven i positiv riktning söka befrämja kommunens framsteg och fördelar, har Öfverståthållare-embetet ansett sig i magistratens och borgerskapets förslag uti nu ifrågavarande afseende icke böra i underdånighet tillstyrka annan förändring, än att, i likhet med hvad i kommunalkomiténs förslag till förordning om landsting är i afseende på Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen stadgadt, öfverståthållaren förklaras berättigad att stadsrepresentationens sammanträden öfvervara och i dess öfverläggningar, men ej i besluten, deltaga.

Öfverståthållaren hade således den tiden icke denna känsla af djup förnedring, som den förste ärade talaren synes förutsätta såsom alledeles gifven hos öfverståthållaren, om han skulle ega att blott såsom deltagande i öfverläggningarne bland stadsfullmäktige sig infinna, och jag kan för min del icke dela nämnde talares byråkratiska uppfattning, att kommunens chef, en Konungens förtroendetjensteman, skulle kunna känna sig förökmjukad deraf att vid stadsfullmäktiges sammanträden ega att vara tillstädes, deltaga i men ej leda öfverläggningarne. På samma sätt skulle man kunna säga, att Rikets förste embetsmän, Stats-Rådets Herrar ledamöter skulle kunna känna sig förödmjukade af att närvara vid Kamrarnes sammanträden, ehuru de här hvarken uppträda såsom ordförande eller såsom deltagande i besluten utan helt enkelt endast uti öfverläggningarne. Att så icke är förhållandet tager jag för aldeles gifvet, åtminstone har jag aldrig hört någon draga sådant i ringaste tvifvelsmål. Således ser man, att af alla, som behandlade detta ärende, ingen enda föreslagit, att öfverståthållaren skulle vara sjelfskrifven ordförande bland stadsfullmäktige,
och

och att Öfverståthållare-embetet sjelft förklarar en dylik rättighet vara alldeles obehöflig. Detta bör dock ega någon vikt vid frågans bedömande. Bestämmelsen härom tillades af Regeringen vid förordningens utfärdande, i strid mot kommunens och öfrige vederbörandes uttryckta åsigt.

Men om man nu håller sig till sjelfva saken och uppkastar den frågan: hafva verkligen några olägenheter uppstått genom öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap hos Stockholms stadsfullmäktige, och kunna några fördelar uppkomma, i fall denna sjelfskrifvenhet upphör, så tror jag att man vid besvarandet af denna fråga kan och bör komma till ett helt annat resultat än den siste ärade talaren. Om man nu först ser på de fördelar man velat vinna genom att sätta öfverståthållaren till sjelfskrifven ordförande i hufvudstadens kommunalrepresentation, så är den första och viktigaste, hvilken man oftast får höra upprepas, att derigenom beredes och åstadkommes närmare samband mellan stadsfullmäktiges särskilda förvaltningsnämnder, och bibehålles uti kommunalstyrelsen en viss kontinuitet. Hvad nu först angår det omtalade sambandet, så utgöres detta af beredningsutskottet, och att omsättningen inom detsamma icke är så rörlig som den siste värde talaren antog visar sig deraf, att detta utskotts fleste ledamöter utgöras af samma personer, som från kommunalrepresentationens början deruti insattes, och att vice ordföranden är densamme, som utvaldes år 1863. Således visar detta förhållande, att kontinuiteten i åtminstone detta fall kan bibehållas. Men dessutom vill jag bestrida, att kontinuiteten under nuvarande förhållanden alltid och i hvarje fall är för handen, ty då den viktigaste frågan, eller frågan om hufvudstadens budget, förestått, har händt att öfverståthållaren varit frånvarande, och att hans plats varit intagen af underståthållaren. Den värde talaren påstod, att denne icke kunde fylla denna plats, då underståthållaren hufvudsakligen hade att sysselsätta sig med exekutionsväsendet. Enligt instruktionen är öfverståthållaren sjelf chef för hela förvaltningen inom hufvudstaden, men som denna på sednare tider ernått en ofantlig utsträckning, har sedan år 1849 en fördelning af tjenstgöringen mellan dessa embetsmän egt rum, hvarigenom underståthållaren handlägger exekutiva ärenden, samt är ständig ordförande i flera direktioner och styrelser i hufvudstaden, hvarjemte han har det bestämda uppdrag, att, då öfverståthållaren sjelf är förhindrad, vara hans vikarie hos såväl magistraten som hos embetets kansli m. m. Samme ärade talare har sagt, att öfverståthållarens ordförandeskap icke lägger något band på kommunalrepresentationens frihet, ty om ordföranden skulle vågra framställa en äskad proposition, så kunna stadsfullmäktige det oaktadt verkställa voteringen, och i fall ordföranden skulle vilja upplösa en stadsfullmäktiges sammankomst, så är intet hinder för denna att det oaktadt fortgå. Ja, detta är fullt kända förhållanden, och det har icke heller varit sådana farhågor, som föresväfvat hvarken mig eller Lag-Utskottet såsom motiv för de förändrade föreskrifter i detta fall, som nu blifvit föreslagna. Men en bestämd olägenhet är den, att öfverståthållaren, som i detta fall är fullkomligt oansvarig, är ordförande i beredningsutskottet, och der kan utöfva mycket inflytande hos detta utskott, som har att med sin uppmärksamhet

följa förvaltningen af stadens angelägenheter i alla riktningar. Om fullmäktige sjelfve egde utse ordförande, så skulle denne väljas för hvarje år bland dem, som sjelfve vore ansvarige inför opinionen och hade intresse att ställa sig denna till efterrättelse till följd af de hvartannat år återkommande stadsfullmäktigvalen. Således skulle en sålunda vald ordförande intaga en helt annan ställning än den oansvarige öfverståthållaren, och deri ligger en högst beaktansvärd åtskilnad.

En annan omständighet finnes ock, som den förste ärade talaren icke synes lägga den vikt vid, som den i sjelfva verket förtjenar, nemligen att öfverståthållaren är den, som i första hand skall pröva hvad beredningsutskottet föreslagit och stadsfullmäktige beslutat, och redan den komité, som uppgjorde de första grunderna till kommunalförfattningen för hufvudstaden, fann det olämpligt och stridande mot andan i hela institutionen äfvensom mot vår lagstiftning i öfrigt, att samma ärenden i två instanser handläggas af samma person. Jag kan framdraga ett exempel på olägenheten häraf, som visar i hvilken skef ställning öfverståthållaren under närvarande förhållande kan blifva försatt. Vid fråga om bestämmande af löneförmånerna åt en af stadens tjenstemän föreslog beredningsutskottet och beslutade stadsfullmäktige, allt under Herr öfverståthållarens ordförandeskap, en nedsättning uti den begärda summan, utan att någon invändning mot beslutet afhördes. Några veckor derefter öfverklagade tjenstemannen hos Öfverståthållare-embetet stadsfullmäktiges ifrågavarande beslut, som ock på andragna skäl af Herr öfverståthållaren upphäfdes. Kan man nu finna en dylik anordning lämplig, så är det åtminstone säkert, att den icke bidrager till att upprätthålla embetets anseende och värdighet?

Jag har icke något vidare att tillägga, då Utskottets skäl torde tala nog för den föreslagna förändringen, men jag vill afsluta mitt föredrag dermed, att, då den föregående ärade talaren sade, att stadsfullmäktige icke uttalat sig för någon ändring af nu gällande författning i den riktning jag i min motion föreslagit, jag medgifver att detta är riktigt, så vidt dermed menas, att icke något officiellt förslag härom, aflemnadt till protokollet, hos fullmäktige förekommit, men i fall han vill påstå att icke inom stadsfullmäktige fråga härom varit på tal, och att åsigten inom denna korporation icke i allmänhet är gynnsam för en dylik förändring, så är det ett fullkomligt misstag. Då detta är ett ärende, som bör af Riksdagen handläggas, har jag väckt förslaget, hvadan jag ock önskar, att Utskottets hemställan måtte af Kammaren bifallas.

Herr Bergström: Den förste talaren inledde sitt föredrag med det yttrande, att sambandet emellan statsförvaltningen och kommunalförvaltningen vore i Stockholm så stort och så nödvändigt, att man, för att kunna bevara detta samband, måste bibehålla nu gällande stadgande, att öfverståthållaren eger att, när han är tillstädes, föra ordet bland stadsfullmäktige. Vidare förklarade samme talare, att, ehuru Stockholm utgjorde ett öfverståthållaredöme och således dess styresman, öfverståthållaren, lämpligen kunde i vissa afseenden jemföras med landshöfdingarne, samme embetsman likväl företrädesvis borde betraktas såsom stående i

samma förhållande till Stockholms stadsfullmäktige som i öfriga städer magistraten till allmänna rådstugan eller, der stadsfullmäktige funnes, till desse. Man finge således icke deraf, att landshöfdingarne icke vore sjelfskrifne ordförande uti landstingen, draga den slutsats, att öfverståhållaren icke heller borde vara sjelfskrifven ordförande för Stockholms stadsfullmäktige.

Emot det först begagnade argumentet tillåter jag mig anmärka, att motsatsen emellan statsförvaltning och kommunalförvaltning icke är så absolut, som den förste talaren synes antaga. Tvärtem sammanfalla dessa båda arter af förvaltning i sina lägre förgreningar så nära med hvarandra, att ett särskiljande deraf icke är möjligt, hvadan också någon särskild anstalt för bevarande af samband dem emellan icke erfordras. Visserligen är kommunen en organisk del af staten, hvilken del såsom sådan lefver sitt eget sjelfständiga lif, men han är jemväl en administrativ afdelning af staten, hvarföre kommunalförvaltningen också ingår såsom moment i statsförvaltningen. Sambandet emellan omförmälda tvänne arter af förvaltning synes icke heller i Stockholm vara så mycket nödvändigare och större än i andra stadskommuner, att stadsfullmäktige i Stockholm förty böra fortfarande vara i saknad af den rättighet att sjelfve välja sin ordförande, som tillkommer stadsfullmäktige i öfriga städer.

Hvad angår det andra argumentet mot Lag-Utskottets tillstyrkan af bifall till Friherre Liljencrantz' motion, har jag intet emot att jemföra öfverståhållaren icke allenast med landshöfdingarne i rikets län, utan äfven med magistraterna i rikets öfriga städer. Jemförelsen med de förra kommer icke, såsom den förste talaren synes hafva medgifvit, att leda till öfverståhållarens sjelfskrifna ordförandeskap i stadsfullmäktige, ty, ehuru landshöfdingarne kunna särskildt för hvarje år af Konungen utses att vara ordförande i landstingen, äro de dock icke på grund af sitt embeta sjelfskrifne dertill. Beträffande öfriga städer i riket, så förhåller det sig visserligen så, att i stad, der stadsfullmäktige icke finnas, dess gemensamma ordnings- och hushållnings-angelägenheter handläggas å allmän rådstuga inför magistraten, hvars ordförande, borgmästaren, således dervid förer ordet. Men skulle än detta förhållande kunna i någon mån minska det enligt motionärens åsigt förödmjukande i den undantagsställning, hvori Stockholms stadsfullmäktige till följd af öfverståhållarens sjelfskrifna ordförandeskap äro försatte, torde det böra erinras, att innevånarne i sådana städer, hvilkas angelägenheter för närvarande handläggas å allmän rådstuga, kunna när som helst undandraga sig magistratens eller borgmästarens ordförandeskap genom att i stadgad ordning öfverlåta sin beslutanderätt åt stadsfullmäktige, hvilka ega sjelfva välja sin ordförande. Stockholms stadsfullmäktige äro deremot icke en sådan frihet, utan måste i öfverensstämmelse med gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm låta förhållandet med ordförandeskapet förblifva sådant det är. Utsträcker jemförelsen till de städer, som hafva flere än 3,000 innevånare och hvilkas beslutanderätt i kommunala angelägenheter således måste vara uppdragen åt stadsfullmäktige, så utfaller en sådan jemförelse ännu ofördelaktigare för Stockholm.

Den förste talaren uppräknade de tre nämnder, nemligen drätsel-nämnden, sundhetsnämnden och fattigvårdsnämnden, åt hvilka i Stock-

holm verkställighetsåtgärder och förvaltning af penningar eller andra tillgångar för kommunens räkning blifvit öfverlemnade, och beredningsutskottet, som har att öfvervaka förvaltningen af stadens angelägenheter i alla riktningar, samt förmenade att det enda band, som sammanhölle dessa fristående förvaltningsmyndigheter, vore öfverståthållarens ordförandeskap så väl inom desamma som hos stadsfullmäktige, hvadan den i dessa afseenden gällande lagstiftning borde bibehållas. Deremot tillåter jag mig anmärka, att, ehuru motionären föreslagit, att öfverståthållaren jemväl borde upphöra att vara ordförande i nämnderna, Lag-Utskottet likväl icke tillstyrkt bifall till motionen i denna del, när Riksdagen torde sakna grundlagsenlig befogenhet att derom besluta. Äfven om Utskottets Betänkande bifalles, kommer således öfverståthållarens ledande befattning med den egentliga förvaltningen, hvilken utöfvas af nämnderna, att blifva oförändrad; och då stadsfullmäktige endast äro en rådslående och beslutande församling, som icke får befatta sig med förvaltning, samt beredningsutskottet icke heller tager omedelbar del i förvaltningen, synes mig dennas jemna och oförrekyta gång icke kunna taga skada deraf, att öfverståthållaren upphör att vara ordförande hos stadsfullmäktige och i beredningsutskottet. Härtill kommer, att jemväl i öfriga städer särskilda nämnder och styrelser handlägga drätsel-, fattigvårds- och sundhetsärenden, samt enligt lag stå i och för sin förvaltning under magistratens öfverinseende, utan att man för bevarande af samband emellan dem och stadsfullmäktige eller emellan desamma inbördes känt behof af en gemensam ordförande. I flera städer torde till och med finnas ett af och bland stadsfullmäktige utsedt beredningsutskott, om än i dessa städer ett dylikt Utskott icke i förhållande till förvaltningen intager den allt öfvervakande ställning, som blifvit anvisad beredningsutskottet i Stockholm. Den af stadsfullmäktige i sådana städer utsedde ordförande behöfver icke nödvändigt tillika vara ordförande i beredningsutskottet. För min del håller jag före, att — likasom magistraten i rikets öfriga städer, fastän stadsfullmäktige ega rätt att sjelfve utse sin ordförande, kan på grund af sitt öfverinseende öfver förvaltningsmyndigheterna sammanhålla dessa och förhindra att allt splittras och faller sönder — så kan ock öfverståthållaren, utan att föra ordet hos Stockholms stadsfullmäktige och i beredningsutskottet, åstadkomma detsamma i Stockholm, helst han tillika är ordförande i de särskilda förvaltande nämnderna. Vill man, såsom den förste talaren, jemföra öfverståthållaren med magistraterna i rikets öfriga städer, så leder en sådan jemförelse också dertill att betrakta öfverståthållaren såsom kommunens embetsman jemte det han är Statens, ty i öfriga stadskommuner verkar magistraten, representanten af stadens styrelse, jemväl såsom vårdare och förvaltare af kommunens rätt och välfärd och verkställare af dess beslut. Denna magistratsledamöternas egenskap af kommunala tjänstemän, fastställd och utstakad i den gamla stadslagen och 1619 års stadga angående städernas administration, har icke upphört, ehuru den modifierats derigenom att magistraten sedermera jemväl inordnats såsom ett led i den allmänna statsförvaltningens system, hvarför magistraten ursprungligen var främmande.

Under det den förste talaren sökte bevisa nödvändigheten deraf, att öfverståthållaren fortfarande såsom hittills förde ordet vid stadsfullmäkti-

ges och beredningsutskottets sammanträden, föllo en gång ordalagen så, som skulle öfverståhållaren för närvarande jemväl vara berättigad att deltaga, icke blott i öfverläggningarne utan jemväl i besluten. Jag vet mer än väl, att ifrågavarande talare har fullkomlig reda på förhållandena och icke heller velat säga något deremot stridande, men, såsom sagdt är, hans ord föllo så, att den, hvilken icke känner hvad förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm uti ifrågavarande afseende stadgar, lätteligen skulle kunna komma på tanken, att, när öfverståhållaren förer ordet vid stadsfullmäktiges, beredningsutskottets och nämndernas sammanträden, han jemväl eger deltaga i besluten. På det att icke något missförstånd härutinnan må ega rum, får jag upplysa, att förhållandet icke är sådant, utan att öfverståhållaren endast eger taga del i öfverläggningarne. Samma rättighet skulle enligt Lag-Utskottets förslag jemväl framdeles tillkomma honom. Den öfverblick af och det inflytande på ärendenas behandling, som öfverståhållaren lämpligen kan och bör hafva, vinnes enligt mitt förmenande lika fullständigt genom omförmälda rättighet utan förbindelse med ordförandeskap, som genom samma rättighet, förbunden med befohgheten att föra ordet. Visserligen låter det säga sig, att stadgandet, det öfverståhållaren, när han är tillstädes, skall föra ordet vid stadsfullmäktiges och beredningsutskottets sammanträden, innebär en uppfordran, ett tvång för honom att arbeta för kommunen och sätta sig in i dess angelägenheter, men äfven utan detta stadgande skall en embetsman af så hög värdighet som öfverståhållaren visa sig angelägen om att bevara det inflytande, som honom med rätta bör tillkomma, hvilket åter i en så stor och intelligent kommun som Stockholm icke kan ske, med mindre han nitiskt arbetar i kommunens tjänst och flitigt deltagar i stadsfullmäktiges och beredningsutskottets förhandlingar, äfven om han dervid icke intager ordförandens plats.

Samme talare, som jag alltjemt bemött, yttrade jemväl, att en bättre sakernas ordning inom Stockholm skulle kunna vinnas, derest förändrade föreskrifter meddelades i fråga om underställning af stadsfullmäktiges beslut och anförande af besvär deremot. Detta vill jag ingalunda bestrida, men jag får fästa uppmärksamhet derpå, att förevarande motion icke innehåller något förslag i sådan syftning. Icke heller förefinnes någon annan motion, hvori yrkats förändringar uti omförmälda delar af den kommunala lagstiftningen för Stockholm. Vid sådant förhållande kunde Lag-Utskottet, som icke har någon rätt att af sig sjelf väcka förslag, icke inlåta sig på detta ämne, utan Utskottet måste inskränka sig till att behandla motionärens förslag. Då bifall till detsamma icke ansågs medföra någon olägenhet, utan tvärtom leda till likformighet i den kommunala lagstiftningen, tvekade Utskottet icke att förorda förslaget, utom hvad angick öfverståhållarens ordförandeskap i nämnderna. Denna fråga ansåg Utskottet, såsom förut är nämndt, icke falla under Riksdagens lagstiftning.

Slutligen har den förste talaren såsom skäl för afslag å Utskottets Betänkande anfört, att, om öfverståhållaren vid stadsfullmäktiges och beredningsutskottets sammanträden icke finge föra ordet, utan endast deltaga i öfverläggningarne, hans ställning skulle blifva förödmjukande. För min del kan jag icke dela en sådan uppfattning. En förutgående

talare, Friherre Liljencrantz, har redan framhållit den omständighet, det Konungens rådgifvare och ministrar deltaga i Kamrarnes öfverläggningar, utan att derigenom lida någon förödmjukelse eller intrång i sin höga ställning. Omöjligt kan derföre öfverståthållarens deltagande i stadsfullmäktiges och beredningsutskottets öfverläggningar för honom innebära något förödmjukande, derföre att han icke tillika får föra ordet.

För min del kan jag icke finna, att den förste talaren andragit sådana skäl, som kunna föranleda till afslag å Utskottets hemställan, hvidan jag yrkar Kammarens bifall dertill.

Herr Stråle: Ehuru de tvänne nästföregående talarne redan framfört hvad jag ämnat säga, har jag ändock, då jag under fem års tid haft äran vara utsedd till stadsfullmäktig och derunder varit invald uti så väl beredningsutskottet som drätselnämnden, ansett mig böra yttra några ord i föregående fråga. Till en början får jag bekänna, att, om jag ock icke finner, att stadgandet om öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap vid stadsfullmäktiges sammanträden antyder någon förödmjukande undantagsställning för hufvudstaden jemförd med andra städer i landet, så innebär det dock en bestämd orättvisa mot Stockholms kommun, att icke dess kommunalrepresentation lika väl som hvarje annan skall ega rättighet att sjelf välja sin ordförande, och jag vill ej förneka, att jag till följd deraf anser hela institutionen nära nog förfelad. Den förste talaren har hufvudsakligen framhållit jemförelsen med de städer, som icke hafva stadsfullmäktige, men jag anser denna jemförelse oriktig, ty om man ock icke i många fall kan jemföra hufvudstaden med Göteborg, med dess kommunalanda och utvecklade högre näringslif, hvarföre skall man då jemföra den med Skanör, Falsterbo och Trosa? Man har talat derom att, då öfverståthållaren är sjelfskrifven ordförande i nämnderna och då förändring häruti icke blifvit af Utskottet föreslagen, han äfven lika gerna kan vara ordförande hos fullmäktige och i beredningsutskottet; men häruti ligger, enligt min tanke, en stor åtskilnad, och man bör ej glömma den olikhet, som är emellan t. ex. beredningsutskottet och nämnderna. Det förre är en mera enskildt öfverläggande och samrådande institution, som icke har med de sednares dagliga göromål och sysselsättningar att skaffa, utan skall egna en mera öfvervakande blick åt det hela af stadens alla angelägenheter. Derföre anser jag ock Lag-Utskottet hafva handlat ganska riktigt, då det icke gått längre, än dess Utlåtande nu utvisar.

Den förste talaren nämnde såsom ett skäl för bibehållande af nu gällande stadganden, att öfverståthållaren i sin egenskap af ordförande hos stadsfullmäktige omöjligen kunde göra någon påtryckning på stadsfullmäktiges åsichter och derigenom åstadkomma något ondt, ty han kan ej hindra dem att votera om en fråga, i fall de så önska, och icke upplösa en sammankomst mot deras vilja o. s. v. Detta allt vet jag också, men jag hemställer, huruvida detta kan vara ett tillräckligt motiv att bibehålla en olämplig författning. Jag tror det icke. Samme talare ordade äfven om det samband mellan stadens olika förvaltningar, som skulle uppkomma genom öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap ibland stadsfullmäktige och i nämnderna. Jag skulle nästan helst önska, att något dylikt sam-

band icke funnes, då jag anser att öfverståthållaren befinner sig i ett helt och hållet exceptionellt förhållande till alla andra embets- och tjänstemän i riket. Den för honom gällande instruktion af år 1791 är utfärdad under en absolut regeringsmagt, och jag vädjar till hvar och en, som eger förmåga härom bilda sig ett omdöme, huruvida icke öfverståthållaren i Sveriges hufvudstad eger större och mer obegränsadt inflytande, än det man i allmänhet plägar anse tillkomma en pascha af tre hästsvansar. Jag skulle i sådant hänseende kunna anföra flera exempel på, huruledes denne embetsman beslutar företag, som kommunen sedermera får betala, och huruledes han tillsätter tjänstemän, som staden sedermera måste löna och underhålla m. m. dylikt. Det vore att gifva sig alltför långt in i vidlyftigheter att närmare utveckla detta rika ämne; men så mycket tror jag, att man, utan att misstaga sig, kan våga påstå, som att uti Sverige icke finnes någon embetsman, utrustad med så stor absolut magt, som Stockholms öfverståthållare, och att denna magt måste i de aldraflesta fall vara stridande mot kommunens sjelfstyrelse, det ligger i öppen dag. Den förste talaren hade ovedersägligen rätt, då han påstod, att vår kommunalförfattning vore lösligen hopkommen, men jag vill i detta fall, lika litet som i andra, icke lägga sten på börda; dock kan jag icke undgå tillkännagifva, det jag anser det vara alldeles stridande mot idéen af all sjelfstyrelse, att kommunalrepresentationen skall kunna påtvingas en sjelfskrifven ordförande. Jag vill göra den nuvarande öfverståthållaren all rättvisa, och det är icke mer än en enkel gärd åt sanningen, då jag påstår att han är en alldeles utmärkt ordförande; men jag vill på samma gång anmärka, det jag tror att den tid kan varda kommande, då den nu öfverklagade sjelfskrifvenheten kan blifva ganska menlig och hinderlig för sakernas naturliga utveckling. Jag vill i sådant hänseende påminna om en fråga, som visar exempel på huru härmed kan tillgå. Till en början då kommunalförfattningen tillämpades fanns icke något stadgande huru förfaras borde, då öfverståthållaren åtnjöt tjänstledighet, och således icke kunde utöfva sin rättighet att beklåda ordförandeplatsen. Vid ett sådant tillfälle föreslog öfverståthållaren sjelf, att underståthållaren skulle intaga hans plats i beredningsutskottet. Jag tillika med åtskilliga andra ledamöter af Utskottet erinrade, att en vice ordförande funnes utsedd och att underståthållarens inträde i sådant hänseende vore alldeles obehöfligt. Emellertid förmodade vi icke göra vår mening gällande hvarken hos fullmäktige eller hos beredningsutskottet.

Jag vill nu icke längre pröfva Kammarens tålmod utan vill nu endast slutligen tillägga, det jag anser Utskottets förslag obestriddigen innebära ett steg framåt till verklig sjelfstyrelse, samt att det icke är mer än en enkel gärd af rättvisa mot Stockholms kommun, om den en gång skulle i detta fall erhålla samma rättighet som alla andra städer i riket redan från början af kommunalstyrelsens införande egt. Dessutom är tillfället just nu särdeles lämpligt att åstadkomma den ifrågasatta förändringen, då icke ens den ringaste skymt af missnöje med den nuvarande öfverståthållaren kan antagas utgöra skäl för ett dylikt beslut. På alla dessa af mig nu anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten af Utlåtandet.

Herr Hierta: Då jag har den äran att tillhöra Stockholms stadsfullmäktige, anser jag mig böra yttra min mening i denna fråga, i synnerhet som den afviker ifrån den åsigt, hvilken här blifvit af den förste talaren i ämnet, som också är stadsfullmäktig för hufvudstaden, med en viss obestriddig talang framställd. Jag anser icke hans argumentation tillfyllestgörande, men skall emellertid icke genomgå alla hans premisser, utan ber endast att få till granskning upptaga några af de väsendtligaste.

Den förste talarens hufvudargument för bibehållandet af öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap för Stockholms stadsfullmäktige var, att detta ordförandeskap skulle vara nödvändigt för bibehållandet af samband emellan den administrativa eller stats- och kommunalförvaltningen i Stockholm. Han sade, att hufvudstadens kommunalstyrelse är af synnerligen lös beskaffenhet, och att den skulle gå helt och hållet sönder, om ej öfverståthållaren innehade detta ordförandeskap. Af en sednare talare har redan blifvit påpekadt, att öfverståthållaren icke eger att deltaga i stadsfullmäktiges beslut, och jag har hittills knappast hört honom någon enda gång deltaga i deras öfverläggningar, hvarifrån öfverståthållaren förhindras just af sin grannliga ställning såsom ordförande. Jag kan därför ej heller se, huru öfverståthållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige kan medföra detta så nödvändiga samband. Om deremot öfverståthållaren endast vore en delibererande ledamot af stadsfullmäktige, så skulle han, enligt mitt förmenande, stundom proprio motu komma att deltaga i deras öfverläggningar, och derigenom först skulle möjligen kunna komma att uppstå ett samband sådant som det af den förste talaren omnämnda.

Men den förste talaren förbigick dessutom i sin deduktion en omständighet af aldra största vikt, nemligen att öfverståthållaren i alla fall är sjelfskrifven ordförande i stadsfullmäktiges alla nämnder. Nu äro stadsfullmäktige sjelfve icke någon förvaltande myndighet, utan förvaltningen utöfvas af nämnderna. Det är således ordförandeskapet i nämnderna, men icke hos stadsfullmäktige, som egentligen kan vara af vikt för bibehållandet af det oförmålda sambandet i hufvudstadens förvaltning. Hufvudargumentet i den förste talarens anförande förfaller således, då det ju ej här är fråga om att främtaga öfverståthållaren detta ordförandeskap i nämnderna. Jag vädjar till de här närvarande, om den förste talaren i sitt föredrag omnämnde den omständighet, jag nu tagit mig friheten påpeka, och jag trotsar att han kan fästa någon vidare vikt vid de slutsatser, hvar till han på grund af sitt ifrågavarande hufvudargument kommit.

I ofrigt har den förste talaren begagnat sig af ett argumentationssätt, som, om det icke vittnar om något annat, likväl bevisar en viss skicklighet. Han har nemligen icke bestridt, att den tid kan komma, då en förändring i nu ifrågavarande hänseende bör vidtagas, men påstått att vi icke äro der ännu och att detta icke bör ske utan i sammanhang med andra förändringar. Under föregående riksdagar har jag ofta hört liknande yttranden från ledamöter af det konservativa lägret. Man har ofta hört, "ja detta förslag kan nog vara bra, men låtom oss för all del ej röra vid det eller det, förr än vi kommit dit eller dit."

Hvad beträffar den förste talarens påstående, att någon framställning om upphörandet af öfverståthållarens ordförandeskap för stadsfullmäktige icke blifvit af stadsfullmäktige sjelfve väckt, så tror jag, att han saknat

befogenhet att göra denna invändning. Jag betviflar nemligen, att stadsfullmäktige sjelfve äro berättigade att taga någon befattning med frågor, som röra deras egen organisation. Att den förevarande motionen icke är föranledd af något missnöje mot stadsfullmäktiges nuvarande ordförande, med hvilken tvärtom en fullkomlig belåtenhet är inom stadsfullmäktige rådande, det har redan blifvit af föregående talare omnämndt. Emellertid tror jag, att, om man skulle underställa frågan stadsfullmäktiges eget afgörande, de icke skulle vara så ödmjuka, att de ej skulle rösta för att de sjelfva finge utse sin ordförande.

Herr Lindhagen: Jag kan ej underlåta att till besvarande upp- taga några af de anmärkningar, som blifvit framställda mot mitt yttrande i frågan.

Motionären har omnämnt, att stadgandet derom, att öfverståthållaren skulle vara ordförande för Stockholms stadsfullmäktige, blifvit i författningen insatt af Kongl. Maj:t, och han har velat finna ett stöd för sin åsigt, att detta stadgande icke skulle vara nödigt, i den omständigheten att, såsom äfven jag omförmält, ett dylikt stadgande icke ifrågasattes uti det yttrande, som af öfverståthållaren sjelf afgafs öfver förslaget till den nya kommunalförfattningen för Stockholm. Jag har emellertid svårt att inse, hvarföre stadgandet skulle vara mindre riktigt, derföre att det blifvit i författningen insatt af Kongl. Maj:t. För öfverståthållaren var det en betydlig lättnad att slippa ifrån bestyret, och dessutom hade den öfverståthållare, som afgaf utlåtandet, föga intresse i hela saken, då han vid den tiden redan var betänkt på att lemna sin plats, hvilket också kort derefter inträffade.

Motionären har vidare talat om de olägenheter, som skulle vara en följd af öfverståthållarens ordförandeskap inom stadsfullmäktige, särskildt med afseende derpå att dessa ega bestämma stadens budget. Jag har redan förut erinrat, att öfverståthållaren ej eger att deltaga i stadsfullmäktiges beslut, och att han således icke har det minsta att säga i fråga om budgeten.

Man har också flera gånger upprepat, att det skulle vara olämpligt att öfverståthållaren leder stadsfullmäktiges öfverläggningar, då han har att sedermera såsom öfverståthållare i första instansen pröfva lagligheten af stadsfullmäktiges beslut. Häremot vill jag blott anmärka, att öfverståthållaren, om han, såsom man här önskat, förvandlades från ordförande för till delibererande ledamot af stadsfullmäktige, ovilkorligen skulle i vida högre grad, än för närvarande är händelsen, sättas i tillfälle att inverka på dess beslut.

En annan talare har försökt att injaga skräck genom det påståendet att öfverståthållarens instruktion, utfärdad under en tid då despotism herskade i landet, skulle göra bemälda embetsman vida mäktigare än någon turkisk pascha m. m. Jag tror att, om man vill göra sig besvär med att genomläsa denna instruktion, man skall finna, att det numera knappast kan blifva fråga om att tillämpa en enda af dess paragrafer. Samme talare har också sagt, att det inflytande, som öfverståthållaren genom sin ställning till Regeringen kan ega på dess beslut i frågor rörande hufvudstaden, skulle kunna missbrukas, och han har i detta hänseende åberopat

den utgång, som frågan om underståthållarens behörighet att föra ordet vid stadsfullmäktiges sammanträden erhöll. Förhållandet dermed var helt enkelt det, att någon föreskrift i fråga om en dylik underståthållarens behörighet icke i kommunallagen för Stockholm förefanns. Öfverståthållaren ingick därför till Kongl. Maj:t med begäran om en förklaring, huru i detta hänseende skulle förfaras vid de tillfällen, då underståthållaren eger att i allt öfrigt intaga öfverståthållarens ställe, eller då öfverståthållaren åtnjuter ledighet; och Kongl. Maj:t förklarade, att, då ordförandeskapet hos stadsfullmäktige är en befattning, som åtföljer öfverståthållarens embete, så skulle underståthållaren, vid de tillfällen då han beklädde detta embete, äfven ega att fungera såsom ordförande hos stadsfullmäktige, en utgång af frågan som jag ej kan förstå att den kunde blifva annan, och hvilken, mig veterligt, aldrig blifvit bland stadsfullmäktige ansedd såsom annat än riktigt.

En talare har menat, att jag skulle helt och hållet missuppfattat frågan, enär jag icke skulle fästat uppmärksamhet vid att öfverståthållaren är ordförande i stadsfullmäktiges särskilda nämnder. Denna omständighet har jag emellertid tydligt framhållit; men tillika förklarar, att detta öfverståthållarens ordförandeskap i nämnderna ej kan ensamt för sig leda till någon särdeles nytta för sambandet emellan hufvudstadens olika förvaltningar, enär det ej står i öfverståthållarens förmåga att följa alla de särskilda nämndernas göromål i deras minsta detaljer; utan att det först är genom ordförandeskapet i beredningsutskottet som öfverståthållaren kan vinna en öfersigt öfver förvaltningen.

Det har blifvit yttradt, att jag skulle sökt undanskjuta frågan genom förespeglingen att den framdeles kunde lösas, blott den icke nu afgjordes. Det är emellertid min på full insigt om förhållandena grundade öfvertygelse hvad jag uttalat derom att hufvudstadens kommunalinstitutioner mycket väl kunde erhålla en sådan omgestaltning, att öfverståthållarens ordförandeskap hos stadsfullmäktige då kan borttagas; och en sådan omgestaltning kan icke vara svårare att åstadkomma här än på många andra ställen. Men först i sammanhang med denna förändring kan det vara rådligt och låta sig försvara att vidtaga den af Utskottet föreslagna åtgärden.

Herr Sjöberg: Den uppmärksamhet, som kommit diskussionen i denna fråga till del, ehuru densamma företrädesvis omfattats af representanter från Stockholm, har för mig varit en anledning till tillfredsställelse.

Den talare, som först yttrade sig i ämnet, har framställt en hel mängd argumenter för bibehållandet af det nuvarande tillståndet och emot Utskottets förslag; men då flere föregående talare redan på ett efter min uppfattning ganska lyckligt sätt gendrifvit denne talares satser i allmänhet, vill jag ej uppehålla mig dervid, utan ber att i stället få framhålla en annan sida af saken, som hittills icke blifvit uppmärksamrad.

Såsom bekant, är instruktionen för öfverståthållaren i Stockholm af år 1791. Den är således ganska gammal och från en tid, då vårt land styrdes efter absolutistiska principer och sålunda motsatta dem, som nu lyckligtvis gjort sig gällande. Jag vill nu ej fästa mig vid alla de för-

åldrade stadganden, som i denna instruktion förekomma, såsom t. ex. föreskriften i 7 § att "öfverståthållaren skall för all ting befrämja Guds ära och den rätta gudstjensten"; utan jag vill hålla mig till en annan paragraf, som ännu i denna stund kan sägas vara af icke så ringa vikt, nemligen den 6:te. Då denna paragraf ej är synnerligen vidlyftig, anhåller jag att få uppläsa densamma i dess helhet. Den lyder: "Öfverståthållaren skall veta, vara sin embetes pligt, att hafva Inspektion öfver Staden Stockholm och Malmarne, och vara Stadens och Borgerskapets Förman, hvarvid han först och för all ting bör i akt taga, huru han efter sin yttersta kraft och förstånd kan hålla dess Invånare uti pligtig hörsamhet, råtrådighet, tjenstvillighet och devotion emot Hans Kongl. Maj:t och Sveriges Krona, och så mycket honom tilstår, förmera och styrka dem tilgodo, och uppehålla det helsosamma förtroende, som Herre och Underåtare emellan vara bör."

Denna märkvärdiga paragraf har, som sagdt, ännu i denna stund en betydelse, som icke får förbises, och den förklarar möjligheten af en hel mängd besynnerliga förhållanden. I densamma finnes uttryckt en i viss mån ännu förherrskande uppfattning af öfverståthållarens ställning till Stockholms befolkning, och denna uppfattning är det ock, som mer eller mindre medvetet ligger till grund för valet af de personer, som till platsen befordras. Dervid har man egentligen ej fäst sig vid, om den ifrågakomne personen varit i besittning af de egenskaper, som erfordras för ett rätt uppfyllande af öfverståthållarens många och olikartade funktioner i hans egenskap af stadens främste styresman, utan först och företrädesvis, om personen och hans samhällsställning varit sådane, att han kunde på hufvudstadens befolkning utöfva det "helsosamma" tryck, som i paragrafen närmare beskrifves. Samma tanke ligger också till grund för de institutioner, som i andra Europeiska hufvudstäder motsvara vårt Öfverståthållare-embete.

Jag har ansett mig böra fästa uppmärksamhet på nu anförda förhållande, innan jag tillåter mig att till granskning upptaga ett af de skäl, som den förste ärade talaren anförde till stöd för sin åsigt i frågan. Han sade, att det skulle vara nödvändigt att öfverståthållaren egde ett obligatoriskt åliggande att vara ordförande för hufvudstadens stadsfullmäktige och deras förnämsta delegationer, dels för bibehållande af sambandet emellan stadens administrativa och kommunala förvaltning och dels äfven för att öfverståthållaren skulle förvärfva kännedom om stadens tillstånd och behof.

Nu är min uppfattning af hufvudstadens kommunalstyrelse den, att densamma icke är ämnad att utgöra någon elementarundervisningsanstalt; och jag tror vidare, att den, som erhåller det höga förtroendet att vara öfverståthållare, äfven bör på förhand ega kännedom om stadens förhållanden, så att han ej har behof af att genomgå någon särskild kurs för att förvärfva sig insigt derom.

Friherre Liljencrantz har redan fäst uppmärksamheten på, att stadsfullmäktige äro en anslagsbeviljande myndighet. Jag har icke något att tillägga till hvad han i afseende härå yttrat, utan ber endast att få lägga ytterligare vikt vid berörda anmärkning.

Lika med en annan kamrat här på Stockholms-bänken anser äfven jag, att det skulle vara vida förmånligare för både öfverståthållaren och stadsfullmäktige, att han endast egde att deltaga i stadsfullmäktiges öfverläggningar, ty många gånger är öfverståthållaren just till följd af sin ställning såsom stadsfullmäktiges ordförande hindrad att lemna upplysningar, som skulle på en frågas afgörande utöfva ett väsendtligt inflytande.

I öfrigt anser jag mig böra framhålla hvad en talare före mig redan anmärkt, att hvarken den komité, som uppgjorde det första förslaget till våra nuvarande allmänna kommunallagar, eller den komité, som erhöll i uppdrag att utarbete förslag till en kommunalförfattning specielt för Stockholm, ansett nödvändigt att öfverståthållaren skulle vara ordförande för stadsfullmäktige; och jag tvekar icke att uttala den öfvertygelse, att detta ordförandeskap alldeles icke medför den enhet och det samband i stadens styrelse, hvarom här talats; samt att, om den person, hvilken allt ifrån den första tillämpningen af den nya kommunalförfattningen för Stockholm beklädt öfverståthållareplatsen, icke egt så i flera afseenden framstående egenskaper, som nu är fallet, detta ordförandeskap också redan skulle hafva visat sig icke vara ett sammanhållande utan ett upplösande element. Om nu tillika tages i betraktande de mångfaldiga och olikartade bestyr och åligganden, hvilka i öfrigt åligga Öfverståthållare-embetets innehafvare och som i och för sig äro mer än tillräckliga att gifva full sysselsättning åt en nitisk och duglig man, så torde utan all öfverdrift kunna påstås, att det icke står i mensklig förmåga att derjemte med noggrannhet följa och deltaga i stadsfullmäktiges och deras många delegationers alla arbeten; och jag hemställer, om det då kan vara med sundt förnuft öfverensstämmande att pålägga en person sådant såsom en pligt. På grund af allt detta instämmer jag på det lifligaste i Lag-Utskottets förslag.

Herr Kolmodin: Lag-Utskottet har denna riksdag haft otur med sina Utlåtanden i kommunalfrågor. Då nemligen för någon tid sedan Utskottets Utlåtande, hvari afstyrktes rättighet för landstingen att sjelfva utse ordförande, här förevar till afgörande, klandrades Utskottet af åtskillige talare, derföre att det icke förordat nämnda förslag i sammanhang med och på samma skäl som det nu föreliggande, i hvilket Utskottet tillstyrkt rättighet för Stockholms stadsfullmäktige att sjelfve välja sin ordförande. I dag åter har Utskottet af en talare fått uppbära klander, derföre att det icke afstyrkt det sednare förslaget på samma grunder som det förstnämnda. Jag vill visserligen medgifva, att det antydda förhållandet med skäl kan anses vittna om en inkonsequens å Lag-Utskottets sida, men denna härleder sig derifrån, att Utskottets majoritet ville genom nu förevarande tillstyrkande hemställa likasom försöka, huruvida bland reformer i denna riktning den nu föreslagna, såsom den billigaste och lämpligaste, skulle kunna vinna Riksdagens bifall. För öfrigt vill jag föreslå, att man i allmänhet måtte hålla sig till de i hvarje Utlåtande framställda motiven. Detta skulle utan tvifvel bidra till reda i diskussionen och klarhet vid granskningen af sammanhanget mellan motiveringen och det slut, hvartill man i hvarje särskildt fall kommit. I sitt sednare anförande har den värde talare, hvilken här uppträdt såsom försvarare af nu bestående förhållanden, till svar på motionärens anmärkningar bland annat

yttrat, att öfverståthållaren icke egde någon inverkan på fullmäktiges beslut i anslagstrågor, emedan dessa, efter föregången utredning af beredningsutskottet, helt och hållet berodde på fullmäktiges beslut. Har öfverståthållaren större inflytande på några andra frågor? Om han står aldeles betydelselös i detta hänseende, huru skall han då kunna ersätta den kontinuitet, hvilken, enligt den värde talarens förra anförande, han nu såsom fullmäktiges ordförande upprätthåller, och vidare den kommunalanda, som enligt samme talares uppgift lär saknas hos hufvudstadens befolkning? För min del tror jag verkligen, att öfverståthållaren i dessa fall eger en viss inverkan på stadsfullmäktiges beslut, och eger han det, så är det icke såsom det bör vara; ty i alla kommunala inrättningar är nödvändigt, att alla främmande inflytanden aflägsnas, såvida en sann kommunalanda och ett levande intresse för kommunens angelägenheter skola komma till stånd och utbildas. Med inflytandet flyttas ansvaret och med ansvaret intresset till den, som ej är rätter målsman för någotdera.

Man har anmärkt, att Öfverståthållare-embetet sjelft icke tillstyrkt införandet af detta stadgande, och dertill har Herr Lindhagen svarat, att det var en snart afträdande öfverståthållare, som vid detta tillfälle hade att afgifva utlåtande.

Jag anser, upprigtigt sagdt, detta argument utan all betydelse och är förvånad öfver, att det blifvit uttaladt. En man, som innehaft embetet, skulle väl aldrig bäst kunna bedöma behovet i detta afseende; och beklaga måste jag i sanning den, som, efter en möjligen långvarig och samvetsgrann tjenstgöring, finner sitt ord hafva förlorat krediten, endast och allenast derföre att han snart skall afträda.

Den förut citerade talaren omnämnde, att en dualism förefunnos inom vårt kommunalväsende, hvarest lemningar af den gamla ordningen, enligt hvilken hela administrationen var koncentrerad hos embetsmännen, förefinnas bredvid den nya, som afser, att kommunen sjelf skall sköta sina angelägenheter. Denna dualism borde häfvas, ej genom en partiel förändring sådan som den föreslagna, utan genom en fastare organisation af de kommunala institutionerna. Hvad mig angår tror jag icke, att öfverståthållarens ordförandeskap kan vara af någon synnerlig vikt såsom en förmedling mellan det förflutna och det närvarande. Min åsigt är, som jag redan nämnt, att, ifall han verkligen representerar kontinuiteten, kommunalandan och hvad det allt mände vara, så gör han det genom ett inflytande, som är långt ifrån öfverensstämmande med kommunalförfattningens anda och mening.

Slutligen bör jag tillägga, att jag ingalunda tänkt mig öfverståthållaren såsom deltagande i öfverläggningen om alla möjliga frågor, som komma under stadsfullmäktiges behandling, utan endast i sådana, der hans ord verkligen kan behövas och uttalandet af hans åsigt vara af vikt. Han skulle icke ens alltid behöva vara tillstädes vid stadsfullmäktiges öfverläggningar, utan blott då viktigare frågor förevo, och dermed torde den psykologiska svårighet, hvilken den ärade talaren påpekat, vara fullkomligen undanröjd.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Grafström: På samma gång jag ber att få instämma i motionärens yrkande, vill jag fästa uppmärksamheten på att, äfven med bifall till detsamma, det icke torde vara så farligt med den så mycket omordade kontinuiteten, som man låtit påskina. Det är nemligen visserligen stadgadt, att halftva antalet stadsfullmäktige skall för hvarje år afgå, men hittills har det åtminstone visat sig, att de fleste blifva år från år återvalda. Så till exempel afgingo vid de nyligen avslutade stadsfullmäktigvalen endast 14 stadsfullmäktige af de 50, som voro i tur att afgå, de öfrige 36 blefvo återvalde. Hvad beträffar ledamöterna i de särskilda nämnderna och Berednings-Utskottet, utgöras dessa ännu i dag af nästan alldeles samma personer, som dit insattes, när stadsfullmäktiges institution inrättades år 1863. Vice ordföranden har äfven ifrån samma tid år efter år blifvit återvald. Det torde således icke vara skäl att klaga öfver kontinuiteten. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Ehuru det icke torde vara mödan värdt att förlänga diskussionen i denna fråga, kan jag dock icke underlåta att yttra några ord med anledning af hvad som passerat från en värd talares sida, som uppläste en paragraf om den gamla öfverståthållareinstruktionen, för att visa, att hela syftemålet med denne mans embete skulle vara, så att säga, att hålla kapson på hufvudstadens innevånare. Jag hemställer likväl till den värde talaren, som sjelf är jurist och embetsman samt således van vid lagtolkning, huruvida han sjelf kan vara öfvertygad om eller tilltror sig kunna för andra göra troligt, att den upplästa paragrafen kan vara af det aflägnaste inflytande på utöfningen af öfverståthållarens embete eller numera är någonting annat än en löjlig qvarlefva från en länge-sedan förfluten tid. Bemålde talare hade sig också bekant och det kan icke vara ur vägen att här upprepa det, att öfverståthållaren sjelf begärt ändring af den omfördälda instruktionen, just på den grund att han ansett densamma vara totalt antiqverad.

Herr Jöns Pehrsson: Det vore egentligen öfverflödigt af en landstogens representant att yttra sig i detta ämne, som hufvudsakligen berör Stockholm särskildt, men jag ser i denna fråga någonting långt viktigare, en principfråga, huruvida folket skall med sina kommunallagar stå under förmynderskap i alla tider. Jag är för min del ganska belåten med att Utskottet i frågan kommit så långt som det kommit, och jag behöfver icke uppmana någon i denna Kammare att biträda Utskottets förslag, till hvilket jag anhåller om bifall.

Herr Adlersparre: Säsom varande ledamot bland Stockholms stadsfullmäktige borde måhända äfven jag yttra mig i denna fråga. Då densamma likväl redan blifvit, efter mitt förmenande, tillräckligt debatterad, och nog många och talande skäl framställt till förmån för de åsigt jag omfattar, vill jag icke vidare upptaga Kammarens tid, utan endast tillkännagifva, det jag instämmer med de Herrar representanter för hufvudstaden, som yttrat sig från den bänk, på hvilken jag har min plats.

Herr Leffler: Då det ser ut som om samtliga representanterna för Stockholm ämnade tillkännagifva sin åsigt i förevarande fråga, vill icke heller jag förtiga min. Jag får då säga, att jag hvarken enskildt eller offentligt hört uttalas någon klagan öfver öfverståthållarens ordförandeskap för stadsfullmäktige, och jag tror derföre, att någon bestämd opinion till förmån för den förändring motionären föreslagit i hufvudstaden icke förefinnes; men hvad sjelfva saken beträffar, kan jag, å andra sidan, icke inse, hvarföre Stockholms stadsfullmäktige uti ifrågavarande hänseende skulle vara mindre berättigade än fullmäktige i rikets öfriga städer, de der sjelfva ega att utse sin ordförande, och gifver mig detta förhållande anledning att tillstyrka antagande af Lag-Utskottets föreliggande hemställan.

Herr Kinmanson: Då äfven jag har äran vara medlem af Stockholms stadsfullmäktige, anser jag mig icke böra med tystnad förbigå denna fråga. Det är möjligt, att desse stadsfullmäktige kunna hysa den åstundand att sjelfve få välja sin ordförande; men jag är öfvertygad att, om stadsfullmäktige ville härutinnan uttala ett omdöme eller besluta en framställning, de skulle anse, att sådan ändring svåriligen skulle kunna gå för sig, utan att äfven andra delar i den särskilda kommunalförordningen för Stockholm blefve i sammanhang dermed föreslagna till rättelse. Härvid må ock tilläggas, att under de flera år jag varit stadsfullmäktig, jag aldrig hört uttalas någon önskan om den rubbning af förhållandena, som nu är ifrågasatt. Det är också min åsigt, att motionären först bort väcka sitt förslag inom stadsfullmäktige, som då i första hand fått bedöma frågan, och som, om åtgärd funnits nödig, utan tvifvel helst sjelfve deri tagit initiativet. Likaså hade jag föreställt mig, att Riksdagen emellertid med full trygghet, och utan att befara att Stockholms stadsfullmäktige lida af någon ofrihet, som, utan tillgörande å deras sida, borde påkalla Riksdagens melankomst, skulle kunna öfverlemnna detta initiativ åt fullmäktige sjelfve. De torde i allt fall vara böjde för förändringen endast under förutsättning att ärendena så ordnades, att det i verkligheten blefve möjligt finna en ordförande, som egde tillräcklig tid att uppoffra på de mångfaldiga åligganden, som för närvarande tillhöra befattningen, särdeles genom medföljande ordförandeskap inom fullmäktiges beredningsutskott. Denna frågas utgång, nu för tillfället, är så till vida likgiltig, som densamma genom Första Kammarens beslut redan fallit. Jag vill också, under sådana förhållanden som nu äro för handen, icke göra någon vidare erinran dervid att Kammarerna, såsom det synes komma att ske, uttalar sig till förmån för en förändring i förevarande hänseende.

Efter denna öfverläggning blef Utskottets förslag bifallet.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 5.

Företogs till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar.

Punkten 1.

Herr Jonas Andersson: Såsom synes af Lag-Utskottets motivering i denna punkt af Betänkandet, har Utskottet icke med ett enda ord vederlagt de rättsprinciper, på hvilka jag grundat min i detta ämne väckta motion, utan synes Utskottet snarare hafva begagnat alldeles samma motiver, som jag till stöd för mitt förslag anført. Utskottet har likväl, besynnerligt nog vid sådana förhållanden, funnit skäligt afstyrka bifall till min motion; till stöd för hvilket afstyrkande Utskottet andragit några andra betänkligheter, hvilka det torde vara anledning taga under något närmare ompröfning.

Till en början vill jag då fästa uppmärksamheten på att, sedan Utskottet relaterat allt som synes böra utgöra tillräckligt motiv för mitt förslag och derjemte omförmålt denna frågas behandling vid föregående riksdag, Utskottet sålunda utlåter sig:

”Det är ock bekant, att Kongl. Maj:t emellertid infordrat länsstyrelsernas och landstingens yttranden i fråga om förändrad lagstiftning angående skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, i syftning att utsträcka detta besvär till alla dem som erlægga kommunalutskylder och att, för åstadkommande af en jemnare och billigare fördelning af kostnader, antaga landstingsområdet i stället för häradet till gemensamhet. Denna fråga är således för närvarande beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t, och det torde kunna antagas, att jemväl frågan om väghållningsskyldigheten i allmänhet, i anledning af Rikets Ständers skrifvelse den 7 April 1866, kommer under vidare öfvervägande och behandling inför Kongl. Maj:t.

Jag vill med anledning häraf erinra, att den framställning Kongl. Maj:t i berörda hänseende gjort till länsstyrelserna och landstingen för det första icke rörde väghållningsskyldigheten i allmänhet, utan endast skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, och för det andra endast angick att, för en jemnare fördelning af kostnaderna, få landstingsområdet, i stället för häradet, antaget till gemensamhet. Landstingen hafva sedermera haft tillfälle yttra sig öfver denna särskilda del af väghållningsfrågan, och, såvidt jag vet, har pluraliteten af dem afstyrkt hvad Kongl. Maj:t föreslagit. För min del kan jag således icke finna, det man deraf har anledning att tro, såsom Utskottet föregifvit, att Kongl. Maj:t skulle komma fram med en framställning till Riksdagen rörande väghållningsskyldigheten.

Hvad vidare beträffar Utskottets antagande, att denna fråga på grund af Rikets Ständers skrifvelse den 7 April 1866 torde komma under vidare öfvervägande och behandling inför Kongl. Maj:t, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att Regeringen redan har, med anledning af den nämnda skrifvelsen, afgifvit ett särskildt Utlåtande, hvilket vid sistförflutna riksdag blef af båda Kamrarne fullständigt pröfvadt. När man vet, hvilket öde detta Regeringens förslag rönte vid sista riksdagen, kan man svårigen komma till det resultat, att Kongl. Maj:t utan någon ytterligare hemställan från Representationens sida, skulle lemna Riksdagen något nytt förslag i detta ämne. Till följd af det sätt hvarpå Kongl. Propositionen i förevarande fråga sistlidet år blef af Riksdagen emottagen, då den af

Första

Första Kammaren afslogs, är det alldeles nödvändigt, såvida man vill förvänta någon annan utredning af Kongl. Maj:t, att Representationen på något sätt gifver denna sin mening hos Kongl. Maj:t till känna.

Utskottet säger visserligen: "Vid sådant förhållande synes det ej lämpligt, att Riksdagen nu skulle träda emellan, vare sig genom ett fullständigt lagförslag för hvars uppgörande i allt fall erfordrades kännedom om flera förhållanden, dem Utskottet, i saknad af nödiga materialier, icke är i tillfälle att utreda, eller genom förnyad underdånig framställning om nådig Proposition i ämnet." I afseende å dessa nödiga materialier, som Utskottet säger sig sakna, vill jag erinra om, hvad äfven Utskottet sjelf gjort i sin motivering, att denna fråga icke blott varit ventilerad flera gånger under ståndsriksdagarnes tid och vid sistlidna riksmöte, utan äfven blifvit af vederbörande embetsmyndigheter fullständigt utredd. Jag förmodar, att Kammarens ledamöter litet hvar tagit del af Kammarkollegii af Kongl. Maj:t infortrade Utlåtande öfver oftabemälda Rikets Ständers skrifvelse, och jag vill icke tro, att någon, som med uppmärksamhet genomläst detsamma, skall kunna påstå, det icke deruti alla för sakens utredning nödiga materialier innehållas. Dessa hade också Lag-Utskottet kunnat använda, om Utskottets mening verkligen hade varit att komma till något praktiskt och lämpligt resultat i frågan, i stället för att, såsom nu skett, undanskjuta densamma. Min åsigt är således, att, såväl till följd häraf som på grund af ärendets behandling vid förra riksdagen, Lag-Utskottet borde hafva framlagt förslag till en underdånig skrifvelse i ämnet, med uttryckande af de rättsprinciper, som ligga till grund för min motion och hvilka äfven Utskottet i sin motivering gillat.

Vidkommande omnämnda Kammarkollegii utlåtande, i hvilket collegium kommit till ett slut, som icke öfverensstämmer med Rikets Ständers skrifvelse af den 7 April 1866, bör man ihågkomma att, ehuru Kammarkollegium är ett gammalt embetsverk och i följd deraf särdeles konservativt, Kollegium dock icke kunnat förneka riktigheten af de principer i frågan, som voro i den ifrågavarande skrifvelsen uttalade; och oaktadt, som sagdt, skrifvelsen icke vann Kollegii bifall, yttrade sig likväl trenne af dess sju ledamöter till förmån för densamma. Jag tillåter mig här anförda hvad en af dessa tre ledamöter, Kammarrådet Falkman, yttrat i frågan. Hans yttrande lyder sålunda:

"Uti min till Kongl. Kollegii protokoll den 14 November 1856 yttrade särskilda tanke i anledning af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 12 Juli 1854 ansåg jag vägbyggnadsskyldighet böra åläggas icke allenast bruks- och bergverksanläggningar, mjöl- och sågqvarnar samt andra fabriksinrättningar, hvarom Rikets Ständer då väckt fråga, och det ehvad de draga ränta eller icke, utan ock jordlägenheter af hvad slag som helst, hvilka äro för sig sjelfva bestående och, ehuru icke mantal åsatta, kunna med minst $\frac{1}{16}$:dels sådant jemföras.

Nu hafva Rikets Ständer, uti deras underdåniga skrifvelse den 7 April 1866, gjort framställning om utsträckande af nämnda skyldighet till både fastigheter af alla slag och enhvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person; och varder detta af mig i underdånighet tillstyrkt, dock utan några undantag på sätt Rikets Ständer antydt.

I fråga om sättet för skyldighetens utgörande har jag den 14 November 1856 funnit något allmänt stadgande icke kunna meddelas, utan, sedan sjelfva skyldigheten blifvit genom lag gifven, det böra åt de i hvarje distrikt nu våghållningsskyldige öfverlemnas att, genom socknevis utsedde ombud, med samtliga de blifvande nya inför Häradsrätten i orten samråda och öfverenskomma om sättet för utgörande af deras bidrag till våghållningsbesväret, hvarefter, om förening kan träffas, densamma bör af Konungens Befallningshafvande för en viss kort tid, t. ex. af fem år, fastställas, hvaremot, i motsatt fall, Konungens Befallningshafvande eger att, efter det Häradsrätten sig utlätit, ärendet afgöra genom utslag, hvar öfver klagan i vanlig ordning må föras, hvarjemte jag uttalat den åsigt, att det nya förhållandet bör träda i verkställighet först efter en längre tidrymd, t. ex. af tjugu år, hvarunder ombyten af egare vanligen inträffa.

Detta mitt tillstyrkande varder nu i underdånighet förnyadt“ o. s. v.

Här är sålunda uttalad en så tydlig mening man gerna kan begära till stöd för hvad jag haft äran föreslå, och har detta blifvit uttaladt just på grund af all den noggranna utredning af ämnet Kammarkollegium bemödat sig att lemna. När en så positiv åsigt, grundad på föregående omsorgsfull utredning af frågan, blifvit framställd af dem, som borde vara de mest kompetente domarne i denna sak, hemställer jag, huruvida verkligen ärendet varit i så outredt skick, att icke Lag-Utskottet kunnat föreslå en underdånig framställning till Regeringen i den riktning jag föreslagit.

För min del har jag således icke uti detta Betänkande kunnat upptäcka ett enda skäl, som borde förhindra mig att, med afslag å detsamma, yrka bifall till min motion; men jag anser det likväl vara klokare att hemställa till Kammaren, huruvida icke Kammaren skulle vilja till Lag-Utskottet återförvisa denna punkt, med anhållan att Utskottet måtte afgifva förslag till en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken såsom hufvudgrunder till en ny författning i ämnet skulle uppställas de rättsprinciper i afseende på våghållningsskyldigheten, som i motiven till förevarande Betänkande blifvit af Utskottet uttalade.

Herr Sven Hansson: I likhet med den näst föregående talaren har äfven jag kommit till den slutsats, att man icke vidare har att förvänta något nytt förslag i afseende å våghållningsskyldigheten från Regeringen, då den Kongl. Propositionen i ämnet vid sistlidne riksdag rönte ett så ogynnsamt emottagande af Representationen. Uti Lag-Utskottets Betänkande i ämnet vid samma riksdag uttalades den åsigten, att de bestämmelser, genom hvilka vintervåghållningen nu är reglerad, borde läggas till grund för våghållningsskyldigheten i allmänhet, och just derföre tror jag, att det vore lämpligare, om i sammanhang med den första punkten af det förevarande Utlåtandet äfven den andra blefve föredragen, helst i denna sednare de hufvudsakligaste motiven för den påyrkade förändringen förefinnas. Jag vågar således hemställa, huruvida icke äfven den andra punkten finge samtidigt med den första föredragas, så att diskussionen kunde få beröra båda dessa moment.

I anledning af Herr Sven Hanssons yttrande framställde Herr Talmannen proposition till Kammaren om föredragning i ett sammanhang jemväl af andra punkten. Härtill lemnade Kammaren sitt bifall, och sedan Utskottets hemställan i berörda punkt blifvit uppläst, yttrade vidare

Herr Sven Hansson: Denna fråga är af så utomordentlig vigt för hela landets jordbrukare, att de verkligen, i min tanke, hafva rätt att vänta att få den med snaraste löst på ett sätt, som är med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Jorbruket har hittills ensamt fått bland andra dryga onera äfven bära väghållningsskyldigheten — en orättvisa om hvars upphäfvande man upprepade gånger inom Representationen uttalat sig, och det på ett sätt, att man långt före detta borde hafva kunnat hoppas, att olägenheterna i detta hänseende blifvit afhjelpa. Så har likväl icke skett, utan står man ännu på samma punkt som förr. Äfven Lag-Utskottet har nu, såsom vi se, kommit till ett slut, hvori det icke torde vara fördelaktigt för Representationen att stadna. Utskottet har uppställt en mängd beräkningar, grundade på 1865 års bevillingstaxeringslängder, af hvilka skulle framgå, att på somliga orter i Riket de nu väghållningsskyldige hemmanen komme att genom de föreslagna förändringarne erhålla en betydligt större lindring i väghållningsbördan, än hvad fallet blefve med dessa hemman i andra orter. Jag kan dock icke inse, hvad detta har för sammanhang med den föreliggande frågan. Är man ense om, att väghållningsskyldigheten skall anses såsom ett kommunalt onus, förstår jag icke, hvarför man behöfver draga upp sådana kalkyler som Utskottet gjort. Om jordbruksintresset skulle få väghållningstungan lättad på ett ställe med 33 procent och på ett annat med icke mer än 6 procent, så kan ju detta i det stora hela ingenting bevisa, ty det är ju möjligt att den orten haft orimlig väghållningsskyldighet förut, der största lättnad i detta onus bereddes jordbrukarne genom förändringen. Är det så, att väghållningsskyldigheten skall utgöras efter förmögenheten, behöfver man icke fästa afseende vid, huruvida bevillingen af fast egendom i den ena orten är större jemförelsevis med den af jordbruksfastigheterna än i andra orter. Detta kan nemligen ej förändra förhållandet.

Lag-Utskottet har äfven sagt, att, vid jemförelse af sammandragen af bevillingstaxeringslängderna för åren 1865 och 1867, det visat sig, att det sednare årets taxeringsvärden för jordbruksfastigheter understigit det förstnämnda årets med 81,240,420 R:dr, motsvarande något mer än 487,000 fyrk, hvaremot inkomstbevillingen i riket för år 1867 öfverskjutit den för år 1865 med 3,490 R:dr, hvaraf följde att angifna proportionen för vinterväghållningens öfverflyttande från jordbruket på annan inkomst väsendtligen förändrats, och att följaktligen en så beskaffad undersökning, som Utskottet föreslagit, vore i första hand nödvändig, innan bifall lemnades åt de i ämnet väckta motionerna. Det förefaller mig besynnerligt, att Utskottet tillgriper ett dylikt skäl till stöd för sina åsigtter. Man kan väl aldrig förmoda, att den angifna procenten under alla förhållanden skall vara en viss bestämd och icke undergå förändringar från det ena året till det andra; det är ju tvärtom klart och tydligt, att den alltid måste blifva mer eller mindre varierande. Häraf kan jag således

icke draga något skäl för Utskottets förslag att af Regeringen begära en ny utredning i ämnet. Utskottet har visserligen citerat åtskilliga fall, då Kongl. Maj:t, på gjorda framställningar, afslagit hvad här är ifrågasatt, men Utskottet har tillika erkänt, att detta icke borde utgöra något hinder för den föreslagna förändringen.

Utskottet har äfven varit tveksamt, huruvida frälsesäterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän borde kunna åläggas väghållningsskyldighet, hvarifrån de i fordna tider blifvit frikallade. Mig förekommer det rättvisast, att dessa säterier icke blifva fritagna från väghållningsskyldighet, men skulle någon sådan kunna ifrågasättas, borde detta ej på något rimligt skäl göras annat än på den tid då befrielsen egde rum.

För min del vill jag helst bifalla det förslag, som blifvit framställt i den af den nästföregående talaren väckta motion; ty att såsom talaren själf yrka återremiss, dermed kan jag ej förlika mig. Då efter all sannolikhet Första Kammaren bifaller Utskottets hemställan, skulle med en återremiss ingenting annat vinnas, än att vi finge ärendet hit tillbaka till Kammaren, med uppmaning att Andra Kammaren måtte i ämnet fatta beslut. Då tror jag det är klokare, att Andra Kammaren fattar detta beslut nu genast; och önskar jag att det måtte så enhälligt som möjligt utfalla till förmån för Herr Jonas Anderssons i ämnet väckta motion, till hvilken jag således yrkar bifall.

Herr John Ericson: Den tid väghållningsskyldigheten lades på jordbruket, utgjordes landsbygdens befolkning nästan uteslutande af jordbrukare, och det var naturligtvis *då* ingenting att säga om, att denna skyldighet ålades uteslutande jorden, då dess idkare hade det största gagnet af goda och lämpliga vägar. Sedan dess hafva förhållandena i detta fall väsentligt förändrats. Vid sidan af jordbrukaren har på landet uppstått en rätt talrik befolkning af bruksidkare, fabrikanter, handlande, handverkare med flera, hvilka för sina respektiva yrken trafikera de allmänna vägarne och deraf äro i behof lika mycket som jordbrukaren; samlifvet är mera utveckladt än förr, vägslitningen i följd deraf större, liksom äfven anspråken på goda och lätt farbara vägar förstörats. Till följd af dessa sistnämnda omständigheter kan man äfven säga, att väghållningsskyldigheten numera icke är samma onus som det var i fordna tider, utan blifvit ett nytt och betydligt utvidgadt onus. Att de der industriidkarne, handlande och så vidare, som gifvit upphof till den nyssnämnda tillökningen i det gamla vägunderhållet, äfven böra i sin mån bidraga till utgörande af denna förökade skyldighet, är naturligtvis fullkomligt i sin ordning. Dock anser jag gifvet, att icke fastighetsförmögenheten ensam skall åläggas kostnaden för ett behof, som är för alla gemensamt, utan böra, i min tanke, alla deruti deltaga, i mån af det gagn de hafva af vägarne. Emellertid torde det vara svårt utröna, hvilken eller hvilka näringar i detta fall tillskyndas den största eller minsta nyttan. I fall denna min förutsättning om en gemensam skyldighet för alla att deltaga i väghållningen är riktig, blir andra frågan: huru skulle ett sådant allmänt deltagande kunna åstadkommas? För min del tror jag icke det sätt Herr Jonas Andersson i sin motion föreslagit härvid är tillämpligt. Han har nemligen föreslagit, att "Riksdagen, med upphäfvande af hvad lagen i an-

nan riktning nu bestämmer, för sin del ville besluta och till Kongl. Maj:ts nådiga granskning och godkännande öfverlemnna förslag till ny författning i ämnet.“ En sådan ny författning har likväl hvarken motionären till Lag-Utskottet eller Riksdagen inlemnad, ej heller har någon sådan blifvit af Utskottet föreslagen. Jag tror dock, att, för ett bedömande af huru de nya förhållandena komma att gestalta sig, man hade bort framställa ett detaljeradt förslag till författning i ämnet; ty ett blott och bart uppkastande af hufvudgrunderna till en sådan torde ej vara en tillräckligt ledande och bestämmande norm för dess utarbetande. Min åsigt är, att såväl Herr Jonas Anderssons och Herr Sven Hanssons som Herr Ekenstams förslag just derföre kunna anses vara icke fullt riktiga, att man icke vet, hvarthän de i detamma uttalade grundsatser kunna leda, eller i hvilken riktning en författning, byggd på dem, kan komma att gå. Särskildt vill jag framhålla att, om, såsom Herr Ekenstam föreslagit, väghållningsskyldigheten skulle åläggas alla samhällets medlemmar att efter fyrktalet utgöras *in natura*, en stor orättvisa skulle vederfaras dem, som icke voro jordbrukare. Dessa finge naturligtvis till jordbrukaren betala en dyr lega för häst och åkdon vid hvarje väglagning, under det att jordbrukaren hade vida lättare att vid lediga tillfällen passa på och fullgöra sin väghållning. Ville man åter bestämma, att jordbrukaren skulle utgöra sina prestanda i detta hänseende *in natura*, men öfrige väghållningsskyldige med kontanta bidrag, är detta något, hvarpå jag ej tilltror mig kunna, så att säga, på rak arm gå in, utan att jag först fått ett förslag i ämnet, så att jag kan se, om den ene eller andre derpå kommer att blifva lidande. Att återigen bestämma väghållningsskyldighetens utgörande i endast penningebidrag skulle för den jordbrukande befolkningen blifva ganska oneröst, och derigenom skulle åt densamma knappt någon lindring beredas; ty man finge i detta fall uppdraga väghållningen åt någon entreprenör, som mot en viss lega åtog sig densamma. Fråga är till och med, om icke på sådant sätt detta onus skulle för jordbrukaren blifva mera betungande, än det i närvarande stund är. Vid sådana förhållanden och då något bestämdt förslag till ny författning i ämnet, i den riktning de omnämnde motionärerna förordat, icke finnes uppgjort, så, äfven med fullt gillande af de allmänna grundsatser motionärerne uttalat, anser jag, helst då frågan ännu hvilat under Kongl. Maj:ts handläggning, att de i första punkten af detta Betänkande omförmälda motionerna icke för närvarande böra till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Vidkommande åter Betänkandets andra punkt rörande vinterväghållningen är dermed ett helt annat förhållande. En förändring af nuvarande bestämmelser i detta afseende synes mig nemligen, oberoende af väghållningen i öfrigt, kunna gå mycket lätt för sig; och att dymedelst bereda jordbruket en rättvis och väl behöflig lindring i detta fall torde icke erbjuda stora praktiska svårigheter. Den väsentliga skilnaden förefinnes nemligen mellan sommarväghållningen och vinterväghållningen, att den sednare alltid måste fullgöras af de närmast intill vägarne boende. Om nemligen ett plötsligt snöfall eller oväder uppkommer, är det naturligt, att de mera afägsat boende icke hinna att i tid skynda till och öppna vägen; utan har man derföre utdelat vinterväghållningsskyldigheten på vissa ploglag, och är den princip antagen och praktiserad, att de som hafva sina hem närmast intill

vägarne fullgöra vederbörliga väghållningsprestanda och derfor uppbära ersättning af dem som bo mera aflägsset från vägarne. Här förefinnes således, enligt min tanke, mindre svårighet att låta vinterväghållningen öfvergå till en skyldighet för alla, och får jag därför förorda i detta syfte framställda förslag. Utskottet har visserligen häremot anfört vissa betänkligheter, såsom dels att frälsesäterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän äro fritagna från all väghållningsskyldighet, och dels att — då å afsöndrad jord årlig afgäld skall läggas i spanmål eller annan räntepersedel, hvilken afgäld måste motsvara hvad på hela hemmanets eller lägenhetens, från hvilken jordafsöndringen skett, räntor och öfriga allmänna utskylder å den afsöndrade jorden belöper — innehafvare af afsöndrad jord, som erlägger sådan afgäld, icke rättvisligen synes kunna åläggas att särskildt deltaga i kostnaderna för snöskottning, emedan han sålunda skulle få i dubbel måtto vidkännas detta onus. Jag vill visserligen icke underkänna dessa Utskottets skäl, ehuru jag må bekänna, att samma omständigheter, till följd af våra intrasslade ekonomiska och skatteförhållanden, kunna hos oss snart sagdt öfverallt uppletas, när det gäller att använda dem till advokatyr emot förändringar i utgörande af de å jorden hvilande onera. Min mening är således, att man icke får tillmäta dessa Utskottets skäl någon afgörande vikt emot det af motionärerne framställda förslaget, helst detta icke innefattar andra lagförändringar, än som Kongl. Maj:t sjelf föreslog Representationen vid sistlidna års riksdag, och hvilka då vunno denna Kammars bifall, fastän de icke lyckades tillvinna sig äfven Första Kammarrens.

Som jag emellertid i många delar instämmer i hvad Kongl. Maj:t vid sistlidne riksdag föreslog, och detsamma nu förreligger i den af Herr Olof Nilsson väckta motionen, får jag rör min del till denna motion yrka bifall och sålunda föreslå: att, med ändring af föreskriften i Kongl. Förordningen den 13 September 1790 § 5, må stadgas, att, när i öfverensstämmelse med nämnda författning, till vägarne underhållande i fargildt stånd vintertiden vid snöfall så kallade ploglag äro eller blifva inrättade, den för alla ploglagen uti socknen eller häradet belöpande ersättning sammanslås och inom socknen eller häradet fördelas efter den allmänna grund, som gäller för uttagande af kommunalutskylder på landet“.

Herr Norén: Med fästadt afseende på de förhållanden, hvilka under det sista århundradet uppstått, samt derpå att nära nog alla samhällets medlemmar äro i behof att mer och mindre begagna de allmänna landsvägarne, vägar jag härvid uttala den öfvertygelsen, att inga jemkningar i, ej heller lagförändringar om väg- och brobyggnads- samt sommar- och vinterväghållningsskyldigheten, kunna blifva tillfredsställande, förrän dessa skyldigheter af Staten öfvertagas och verkställas på det sätt som byggnaden och underhållet af Statens jernvägar. Ty så länge förutnämnda skyldigheter skola åligga jordbruket, näringsarne eller kommunerna, så komma alltid missbelåtenhet och billig klagan att förspörjas öfver en orättvis fördelning af detta onus. Och då man erkänner det vara rättvist och utförbart att på Statens bekostnad bygga och underhålla jernvägar, hvilka alltid måste blifva till mera nytta för de menniskor, som bo i närheten af dem än för dem som bo mera aflägsset, så anser jag, att

detta bör kunna blifva så mycket mera rättvist och utförbart i afseende på de allmänna landsvägarne, hvilka äro utsträckta i det närmaste till alla delar af riket.

Fördenskull och på det att denna fråga, som vid så många riksdagar blifvit behandlad, icke ytterligare må blifva till framtiden undanskjuten, samt att ej heller någon mindre tillfredsställande och ändamålsenlig lagförändring i afseende å meranämnda onus måtte blifva genomförd, så yrkar jag afslag å Utskottets Utlåtande och föreslår, att Riksdagen måtte fatta beslut att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till nästa Riksdag framlägga ett lagförslag till väg- och brobyggnads- samt sommar- och vinterväghållningsskyldighetens skiljande från jordbruket, för att af Staten öfvertagas och verkställas på samma sätt som byggnaden och underhållet af Statens jernvägar.

Herr Rosenberg: Då den förste talaren i början af sitt anförande syntes vilja yrka afslag å den föredragna punkten samt bifall till motionerna, tog jag mig friheten att begära ordet, för att söka ådagalägga, att ett sådant yrkande icke kunde leda till något resultat; men då den ärade ledamoten sedermera inskränkte sig att begära återremiss, så kan jag för min del gerna deri instämma, ehuru jag i fråga om första punkten hyser föga hopp om något gagn deraf. Som diskussionen emellertid numera får omfatta begge punkterna, anhåller jag att med några ord få beröra frågan i dess hela omfattning.

Det gäller om denna fråga som om så många andra, att den skridit framåt till sin lösning endast tum för tum, och ännu torde vara långt innan vi deruti hinna våra önskingars mål, oaktadt detta är föremål för ett ständigt motionerande vid riksdagarne sedan mera än tio år tillbaka eller kanske längre. Så långt har man likväl hunnit, att man från motsidan icke längre får höra åberopas det gamla utslitna argumentet, att den väghållningsskyldige köpt sitt hemman med skyldighet att underhålla vägarne. Det har totalt bortfallit ur det föreliggande Betänkandet. Men detta har så mycket rikare tillgång på andra skäl och bevis, ehuru flera af dessa äro af beskaffenhet, att man skulle kunna säga, att Lag-Utskottets majoritet gått sig temligen nära i det hänseendet, så nära att det till och med gifvit minoriteten ett och annat ganska godt vapen i händer. Man bör i afseende härpå ej förgäta frågans föregående behandling. Det är allmänt känt, att till och med Regeringen tagit denna sak om hand, och för dess utredande hänskjutit densamma till Kammarkollegium, som deröfver afgifvit ett särdeles uttömmande yttrande. Då emellertid såväl Kongl. Maj:t som Kammarkollegium ansågo frågan alltför ingripande för att böra på en gång i hela sin omfattning företagas till afgörande, så aflät Regeringen vid sistlidne riksdag till en början Proposition om utbrytning från den allmänna väghållningsskyldigheten af en del, nemligen vinterväghållningen. Lag-Utskottet afstyrkte bifall till denna Proposition; och dess Utlåtande antogs af Första Kammaren, under det att Andra Kammaren antog den Kongl. Propositionen, hvarigenom frågan för den riksdagen förföll. Derefter aflät Kongl. Maj:t nådig skrifvelse till samtliga landstingen angående byggande och underhåll af större broar och färjor. Äfven detta förslag rönte motstånd på de aldra flesta ställen, och Regeringens förslag

i båda dessa fall torde väl under sådana förhållanden kunna anses såsom fallna. Det synes emellertid härat, att Regeringen gjort hvad den kunnat och hvad på densamma ankommit, och man kan väl icke med skäl vänta, att frågan skall vidare väckas till lifs från det hållet, sedan Regeringens förslag rönt så mycket motstånd. Och likväl yttrar Utskottet, efter antagande att "denna fråga är för närvarande beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t" att "det ej synes lämpligt att Riksdagen nu skulle träda emellan genom ett fullständigt lagförslag, för hvars uppgörande i allt fall erfordras kännedom om flera förhållanden, dem Utskottet, *i saknad af nödiga materialier*, icke är i tillfälle att utreda." Detta utgör sjelfva kärnpunkten i Utskottets argumentation, och som man finner af det förut sagda är den mer än tillbörligt svag och ohållbar. Detta om frågan i allmänhet. Ett annat skäl med särskildt afseende på andra punkten i Betänkandet förekommer på sjuende sidan, hvarå jag särskildt önskar fästa uppmärksamheten. Det yttras der, "att för bedömande af den föreslagna ändringens verkningar erfordrades, jemte upplysning om väglängden för hvarje väghållningsdistrikt, en närmare utredning af förhållandet inom de särskilda orterna, sockne- eller åtminstone häradsvis, dels emellan jordbruksfastigheternas mantal och taxeringsvärden, med uppgift å ej mindre medelvärdet, än äfven högsta och lägsta taxeringsvärdet för helt hemman, dels ock emellan å ena sidan jordbruksfastigheternas taxeringsvärde, samt å den andra taxeringsvärdet å öfriga fastigheter, jemte taxerings- och bevillningsbeloppet för inkomst af kapital och arbete." Att uppställa sådana vilkor för genomförande af reformen, det är ju tydligen att vilja dess undanskjutande till en obestämd framtid. För att få reda på väglängden inom hvarje väghållningsdistrikt, särdeles då fråga är om ploglag, skulle man nödgas uppmäta snart sagt alla Sveriges vägar, ett arbete som ensamt skulle kräfva en tid af ganska många år, och hvad alla de öfriga uträkningarne och kalkylerna angår, så torde en mansålder åtgå, innan de blefvo färdiga, och ändamålet dermed torde vara alltför ringa, enär bifall till Herr Nils Larsons motion alldeles icke påkallar dessa vidlyftiga omgångar.

Med anledning af allt detta kan jag ej förena mig i Utskottets förslag. Jag tror, att det hade bort gå Kongl. Maj:ts och Andra Kammarens önsknings till mötes genom att tillstyrka antagandet af Kongl. Maj:ts Proposition, hvilken nu af flera motionärer upptagits, helst det deri framställda förslaget mycket ledigt kunnat inom de orter der ploglag upprättas genomföras utan alla de påpekade omgångarne.

Såsom saken nu står, lär det emellertid ej låta sig göra att på rak arm besluta sig för något bestämdt lagförslag, utan föredrar jag därför att förena mig i yrkandet om återremiss å Betänkandet äfven i denna punkt, helst den ene motionären sjelf framställt ett sådant yrkande. Det blir i alla fall blott en opinionsyttring.

Herr Ribbing: Jag har begärt ordet först och främst för att komma i tillfälle att rätta ett fel, som i det af mig reservationsvis afgifna förslaget insmugit sig. På tredje raden, räknadt från slutet af detta förslag, förekomma nemligen orden "beskattningsföremål åsatta *fyrktal*", hvilket bör läsas "beskattningsföremål åsatta bevillning" för att leda till det af mig åsyftade resultatet. Den förevarande frågan har genom sin föregående

behandling blifvit i vissa hänseenden fullkomligt tillfredsställande utredd. Den står för närvarande på den punkt, att det är erkänt, att väghållningsskyldigheten, som från början hvilat på den i mantal satta jorden, men under tidernas lopp betydligt vuxit, och derföre ej mer än till namnet numera är densamma som från början, just derföre icke längre anses uteslutande böra vara fästad vid innehafvarne af sådan fastighet. Härvid gör sig likväl en dubbel konsideration gällande. Då nemligen tillväxten i väghållningsbördan skett successive, så säger man å ena sidan, från strikt juridisk rätts-synpunkt, att aflyftningen af detta besvär från jordbruket och dess fördelande på alla samhällsklasser vore en ren skänk gifven jordbrukaren på de öfriges bekostnad, och den han icke rättvisligen kan fordra, då han köpt sin fastighet, med beräkning af detta onus. Å andra sidan deremot, och från synpunkten af de faktiska förhållandena, anföres, att väghållningsbesväret visserligen till namnet är detsamma nu, som då det först pålades jordbruket, men att det småningom ökats och således till sin egentliga tyngd och betydelse är ett helt annat än då. Mellan dessa stridiga, hvar för sig i viss mån berättigade åsichter, gifves det ingen annan möjlig och hållbar ståndpunkt än billighetens. Man skulle visserligen kunna säga, att en fullt riktig grundsats vore den, att väghållningsbesväret, i den utsträckning det ursprungligen egde, kvarblefve vid jorden, men deremot, i hvad det sedermera ökats, fördelades på alla medborgare. Men det är uppenbart, att en sådan skilnad numera icke låter sig utredas. Återstår då att försöka jemka ihop de stridiga intressena på annat sätt. I detta afseende hade äfven Kongl. Maj:t i sin till sistlidne Riksdag afgifna Proposition i fråga om vinterväghållningen föreslagit, att jorden skulle draga dubbelt emot öfriga beskattningsföremål. Detta förslag antogs af Andra Kammaren men föll i den Första. Sådan var frågans ställning vid ingången af denna riksdag. Och då å ena sidan billigheten obestriddigen fordrade, att den i hemmantal satta jorden erhöle någon lindring i sitt besvär, men å den andra den af Kongl. Maj:t föreslagna fördelningen icke vunnit bifall, så har jag för min del kommit till den tanke, att en annan och för de öfrige skattdragande, än den i hemmantal satte jordens egare, mindre betungande proportion, hvori jorden skulle bidra i förhållande till andra beskattningsföremål, skulle ega någon utsigt för sig, hvarvid jag föreslagit den af fem till ett, hvilken siffra icke är gripen ur luften, utan öfverensstämmer med det i Kammarkollegii utlåtande gjorda förslaget. Det får härvid ej heller förbises, att enligt Kongl. Maj:ts förslag den i hemman satta jorden i verkligheten icke skulle komma att, med hänsyn till ifrågavarande bidrag, till annan fastighet ställa sig i förhållande af 2 till 1, utan, till följd af den olika fyrkantsberäkningen endast af 6 till 5, hvadan denna sistnämnda fastighet i sjelfva verket skulle komma att bidra med fem sjettedelar i jämförelse med den förra. Efter alldeles samma beräkningssätt och ur samma grund skulle den nominela proportionen af 5 till 1 i sjelfva verket blifva 3 till 1.

Detta har, i största korthet sagdt, utgjort motiven till mitt förslag, å hvars antagande jag alltså anhåller om Herr Talmannens proposition.

Herr Nils Larson: Jag hade ej tänkt yttra mig öfver den första punkten, då så många talare redan utlätit sig derom, och jag vill nu äf-

ven inskränka mig till några helt få ord, så mycket mer som jag tror, att man i afseende på den frågan för det närvarande icke kan komma till något resultat. Det torde ej kunna bestridas, att vägar icke allenast äro nyttiga för jordbrukarne utan verkligen utgöra ett allmänt samhällsbehof, ty man lär väl icke kunna förneka, att näringsidkare eller handlande skulle i ett samhälle, som icke har några vägar eller kommunikationer, taga sig lika illa ut som någonsin hemmansegarne, och till och med kapitalisten skulle i ett så beskaffadt samhälle få svårt att idka någon större penninge-affärsverksamhet. Men det förhåller sig med detta såsom med en del goda saker äfven i andra afseenden, att beslut, syftande att införa full rättvisa, icke kunna åstadkommas eller genomföras på en gång. Det är härmed på samma sätt, som karlen sade om nykterheten eller om sina bemödanden att förbättra sitt lefverne: "de' ska' gå så småningom, så småningom". Jag tror derföre, att man i afseende på första punkten ej kommer någon väg nu, och att man följaktligen torde böra låta bero vid hvad Utskottet hemställt, men jag vill dock ej sätta mig emot den yrkade återremissen.

Egentligen har jag ämnat orda något om den andra punkten, som rörer vinterväghållningen, men då, såsom hvar och en vet, den som kommer i tur att yttra sig just under middagstimmen, icke erhåller någon fördelaktig ställning, skall jag söka blifva helt kort och undvika alla försök att något *närmare* ingå på framläggande af skäl för min åsigt.

I denna punkt har man icke mindre än tre särskilda framställningar att fästa sig vid.

Den första är motionärernes förslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts Proposition vid sista riksdagen. Den andra är Utskottets Utlåtande, och den tredje är reservantens förslag.

Hvad motionerna beträffar, så har dess bättre Utskottet nu likasom sista riksdagen erkänt, att de i hufvudsaken förtjena all framgång, och att således de af motionärerne föreslagna åtgärderna äro påkallade af billighet och rättvisa. Derom är sålunda intet att säga.

Hvad åter angår Utskottets hemställan, så, och ehuru Utskottet gjort ett sådant erkännande, önskar Utskottet det oaktadt, att frågans afgörande nu uppskjutes för inhemtande af åtskilliga upplysningar samt vinnande af utredning. Jag har likväl redan i den af mig väckta motionen bemött Utskottets mening i detta hänseende, emedan samma mening äfven blifvit framställd af sista Riksdagens Lag-Utskott. Dock får jag erkänna, att i Utskottets framställning finnes en sak, som synes mig beaktansvärd. Utskottet säger nemligen på åttonde sidan af Betänkandet i fråga om sådana från hemman afsöndrade mindre jordlägenheter, för hvilka egarne erlægga årlig afgäld till stamhemmanen, att det vore orätt, om man skulle ålägga egarne af dylika lägenheter att äfven deltaga uti vägunderhållet, emedan de i sådan händelse skulle komma att drabbas af detta onus i dubbelt mått. Jag tror ock, att det är allt skäl att söka förekomma en sådan orättvisa.

Hvad vidare den tredje framställningen, eller reservationen, vidkommer, är i densamma påpekadt, att det vore rätt och billigt, att de, som förut icke haft eller för det närvarande icke hafva skyldighet att deltaga i vinterväghållningen, men framdeles kunna komma att få en sådan skyl-

dighet sig ålagd, ock borde erhålla den rätt, som nu tillkommer hemmans-egarne, att nemligen, om de bo så nära vägen att det för dem blir lämpligt att in natura utgöra berörda skyldighet, äfven få göra det, d. v. s. äfven ingå i ploglagsindelningen. Detta synes mig vara så billigt och rätt, att jag ej kan lemna det utan afseende. Jag skulle derföre önska att uti ett blifvande lagförslag i förevarande ämne äfven intages någon bestämmelse för detta fall.

Men då jag således ej nu anser mig böra yrka bifall till min motion i oförändradt skick och ej heller tror det vara mödan värdt att nu framställa ett förslag till sådan ändring i redaktionen deraf, hvarigenom nyssnämnda fråga äfven komme att inrymmas ibland bestämmelserna, så återstår icke någon annan utväg än en återremiss af Betänkandet, med anhållan att Utskottet ville framställa ett förslag i den syftning, som jag nu helt korteligen antydt.

Herr Ahlgren: Det Betänkande, som nu föreligger, afser tvänne särskilda punkter, deribland den första rör väghållningen i allmänhet och utsträckning af skyldigheten att deri deltaga icke allenast till alla hemman på landet utan äfven till alla samhällsmedlemmar som till Staten erlægga bevilling. Jag ber att i afseende på denna punkt endast med några ord få erinra om Utskottets Utlåtande, som i denna del afgifvits utan reservation af någon bland Utskottets 16 ledamöter. Vid 1865--1866 årens riksdag anhöll Rikets Ständer uti aflåten underdånig skrifvelse, att Kongl. Maj:t ville, i det syfte att väghållningsbesväret måtte utsträckas till alla, som voro till deltagande i kommunalutskylder förpligtade — dock med vissa undantag — för Riksdagen framlägga nådig Proposition i ämnet. Men Kongl. Maj:t ansåg, att en så genomgripande förändring som ifrågavarande besvärs fördelning på alla skattskyldige åtminstone icke på en gång borde komma till stånd, samt aflät derföre med sådan uppfattning af förevarande ärende till förra Riksdagen en Proposition rörande förändring i vinterväghållnings-skyldigheten, hvilken Proposition likväl icke blef af Riksdagen bifallen. Jag tror således, att det vore mindre välbetänkt af Riksdagen att nu försöka taga steget fullt ut, utan att man bör nöja sig med att söka åstadkomma en förändring endast i afseende på vinterväghållningen, hvadan jag, under åberopande af de skäl som Utskottet anført, yrkar obetingadt bifall till första punkten i Betänkandet.

Beträffande åter den andra punkten, som angår vinterväghållningen, så hafva icke mindre än sju af denna Kammars åtta ledamöter i Lag-Utskottet reserverat sig emot Utlåtandet i detta afseende och ansett det vara billigt att söka åstadkomma någon jemkning härutinnan. Reservanterne, till hvilka äfven jag hörde, hafva alla, med undantag af Herr Ribbing, tillstyrkt bifall till Herr Nils Larsons motion, som öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet vid förra riksdagen, men på de skäl, som den föregående talaren anført, instämmer jag nu i hans yrkande om återremiss af denna punkt. Särskildt får jag emot Herr Ribbings reservation, som går ut derpå att i mantal satt jordbruksfastighet skulle bidraga till vinterväghållningen femdubbelt emot andra beskattningsföremål, anmärka, att ett sådant förslag icke synes mig hvila på någon rättsgrund eller för sig hafva något giltigt skäl, helst de, som äro egare till bruk och

sågar eller andra dylika inrättningar, skulle få fem gånger mindre väghållnings- och underhållningsskyldighet för dessa slags fastigheter än egare af jordbruksfastighet. Snarare borde ett motsatt förhållande ega rum, för så vidt vägarne begagnade och desamma förstörande medelst körslor skulle läggas till grund för proportionerlig fördelning af ifrågakvarande onus.

Häri förenade sig Herr *J. E. Johansson*.

Herr Orre: För min del anser jag det vara rätt, att väghållningsbesväret fördelas på flera andra samhällsmedlemmar än jordbrukarne, och jag har i sådant hänseende äfven afgifvit en särskild motion i fråga om vinterväghållningen. Men på samma gång som jag beträffande sommarvägarne icke kan obetingadt instämma i motionärernes förslag, på samma gång anser jag det vara lätt att fördela vinterväghållningen efter fyrktalet. Jag förenar mig i den anhållan, som blifvit gjord om återremiss af begge punkterna.

Herr Olof Nilsson från Vesterbottens län: Så väl inom som utom Representationen hafva vid flera tillfällen röster höjt sig för en jemnare fördelning af skyldigheten att hålla vägarne i farbart skick vintertiden. Likväl vill det synas, som om Utskottet ännar undanskjuta afgörandet af denna fråga till en oviss framtid.

Genom de många, ifrån de mest skilda orter afgifna motionerna i ämnet synes ju, att denna börda, som nu hvilar på jordbruket ensamt, anses som ett svårt onus i allmänhet. Men huru mycket mer tryckande skall det icke vara i de norra provinserna med deras långa vintrar och oupphörliga, ymniga snöfall. Inom Vesterbotten beräknas, att kostnaden för vinterväghållningen årligen uppgår till ungefär 300 R:dr per mil, och för första fögderiet af samma län utom Bygdeå socken uppgå plogpennin-garne inalles till 8,375 R:dr årligen.

De skäl, som tala för den förändring, hvilken blifvit afsedd dels genom Kongl. Maj:ts till sistlidne Riksdag afgifna nådiga förslag och dels genom de vid denna riksdag väckta motioner, att nemligen väghållningen bör utgöras efter fyrk, dessa skäl hafva blifvit så ofta upprepade, att jag på grund deraf och af hvad som i öfrigt blifvit anfördt kan inskränka mig att yrka återremiss af Betänkandet.

Herr Jonas Andersson: Om frågan stode på den punkt, att Andra Kammaren hade beslutanderätt, och att dess beslut ledde till det ändamål, man vill vinna, skulle jag för min del ock anse det vara skäl att gå in på ett steg i den riktning, som Herr Nils Larson med flere i enlighet med Kongl. Maj:ts Proposition föreslagit, men vi känna allt för väl hvad resultat den Kongl. Propositionen erhöi i Första Kammaren, och man har ej anledning att tro, att dessa förslag skola röna mera framgång nu. Vid sådant förhållande anser jag för min del, att det är så godt att tala rent ut, helst man har en rättvis grund att bygga på.

Skulle nu Andra Kammaren fatta det beslut att bifalla min motion i visst fall, så vinnes väl för det närvarande intet annat resultat, än om man läte bero vid Utskottets Utlåtande, men på grund af denna Kam-

mares beslut i frågan i dess hela omfattning är det troligt, att vid en kommande riksdag Första Kammaren möjligen kommer till bättre insigt om huru frågan rätteligen bör fattas och icke stadnar vid åsigter, hvilka kunna hafva varit gällande för tiotal af år tillbaka.

Af Herr Nils Larson har det blifvit sagdt, att han ej kan se annat, än att man bör gå steg för steg. Vi behöfva sannerligen ej heller vara rädda för, att det icke, då man föreslagit ett längre steg, likväl skall stadna vid ett ganska kort. Emellertid kan jag för det närvarande icke ingå på den sednare punkten, emedan man beslutat att först afgöra denna.

Jag yttrade mig förra gången för hastigt och kanske äfven något otydligt, hvilket möjligen kan gifva anledning till missförstånd i fråga om hvad jag med återremissen åsyftar. Jag har i min motion föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta en ny författning i detta ämne, dervid uppställande åtskilliga hufvudgrunder. Naturligtvis afsåg jag derföre med återremissen, att Kammaren skulle bifalla det förslag jag framställt och återremittera ärendet, i afsigt att Lag-Utskottet måtte afgifva förslag till lämplig skrifvelse till Kongl Maj:t i ämnet. Jag yrkar nu således, att Kammaren, med bifall till motionen, måtte återremittera frågan till Lag-Utskottet för vidare behandling.

Herr Ljuslin: Då icke heller jag för min del kan godkänna det slut, hvartill Utskottet kommit, instämmer äfven jag uti det af flera föregående talare gjorda yrkande om återremiss af Betänkandet.

Herr Åman: Instämmande med Herr Ribbing *deruti*, att industriadkare och handlande på landet hafva lika stort behof af vintervägars underhållande som jordbrukarne, och att dessa vägar äro lika gagneliga och behöfliga för *alla* samhällsklasser, men motsättande mig hans förslag om fördelningen af kostnaden af det skäl, att då behofvet af vägarne är lika för *alla*, så bör väl skyldigheten att deltaga i kostnaden äfven blifva lika, och då jag anser att något uppskof för vidare utredning af den fråga, hvarom andra punkten handlar, icke är nödigt, hade jag tänkt att yrka bifall till Herr Nils Larsons motion, men då han nu sjelf yrkat återremiss, vill jag äfven förena mig i samma yrkande.

Herr Östman och Herr Erik Olsson förklarade sig instämma i detta anförande.

Herr Jöns Pehrsson: Att denna vägfråga är af så stor vikt, att man ej kan stillatigande förbigå den, utan att väghållningsbesväret är särdeles betungande isynnerhet för vissa orter, erkännes allmänt. Jag tror likväl icke, att landtbefolkningen sträcker sina pretentioner alltför högt, utan att den medgifver någon modifikation, så att detta besvär icke skall delas fullkomligt lika på *alla*, åtminstone då frågan rör sommarvägarne. Jag anser således 1866 års Ständer hafva uttalat en sund princip i detta afseende. En del handverkare kunna visserligen hafva stor rörelse, men icke nyttja de vägarne lika mycket som jordbrukare. Således torde ock någon modifikation i skyldigheten att underhålla dem vara berättigad. Jag tror dock, att man icke nu kan åstadkomma något beslut i detta hän-

seende, men att man likväl icke bör helt och hållet godkänna Utskottets förslag, utan antingen deruti tillsätta orden "för det närvarande" eller ock återremittera Betänkandet.

Deremot beträffande andra punkten, bör deri omförmälda onus vara lika för alla fyrkar, ty hvar och en bör vara skyldig att underhålla vägen, då hvar och en har nytta af att komma fram derpå. Vintervägarne kunna egentligen icke heller slitas, utan äro blott afsedda för vägfärandes fortkomst. Man kan sålunda nöja sig med att återremittera den andra punkten, så mycket heldre som motionären sjelf yrkat återremiss, och beträffande den första lika gerna säga, att man för det närvarande icke kan komma till annat resultat.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: För min del afstår jag och instämmer med Herr Jonas Andersson uti yrkandet om återremiss af Betänkandet.

Herr Petter Andersson: Då jag tillhör den folkklass, som är skyldig att underhålla vägar och broar, torde min åsigt redan vara känd, men jag har dock velat till protokollet anföra, att jag lika med föregående talare anser, att det är orättvist att endast en viss klass skall vara skyldig utgöra detta onus. Här har blifvit sagdt, att det vore orätt, om väghållningsskyldigheten skulle utgöras efter samma grunder som kommunalutskylderna. Det kan jag likväl ej inse, enär, enligt min tanke, vägar äro oundgängliga för alla samhällsklasser, och om inga vägar funnes, månne icke olägenheter skulle derföre uppkomma för alla, utan afseende på stånd och vilkor, och således lika väl för närings- och yrkesidkaren som för jordegaren. Man har sagt, att kapitalisten icke har någon häst och kärra, hvarmed han begagnar landsvägen. Det kan möjligtvis vara sannt, men om nu så är, lärer han väl icke hafva sina kapital skrinlagda utan i stället utlånta i bygden. Att af dessa utlåningar följa en stor mängd lag-sökningar, och att kronobetjeningen, som skall indrifva kapitalistens fordringar, för hans skull får begagna landsvägarne ganska mycket, kan väl icke bestridas. Derföre yrkar jag för min del bifall till hvad Herr Jonas Andersson i sin motion föreslagit, såsom enligt min tanke rättvist; och då han uti sitt nyss afgifna anförande antydt vissa grunder för bifall till motionen samt påyrkat Betänkandets återförvisande till Utskottets vidare pröfning, får jag med honom jemväl deruti man förena mig.

Herr Sven Hansson: Jag afstår ifrån mitt yrkande och förenar mig med Herr Jonas Andersson.

Jag kunde visserligen hafva något att ännu tillägga, men vill ej dermed upptaga Kammarens tid.

Efter sålunda slutad öfverläggning förmälde Herr Talmannen att derunder yrkats, i afseende å 1:sta punkten:

dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag å samma hemställan och beslutande af en underdånig skrifvelse i ämnet, på sätt Herr Norén föreslagit, dels äfven slutligen punktens återförvisande till Utskottet.

Ordet begärdes då af

Herr Rosènberg: Jag undrar om proposition bör framställas äfven på bifall till förslaget om väghållnings-skyldighetens fördelning, på sätt om kommunalutskylder är stadgad.

Herr Sven Hansson: Om jag icke misstagit mig, ingick detta i Herr Jonas Anderssons yrkande, och det torde äfven vara nödigt att detta ingår i propositionen om återremiss, emedan Lag-Utskottet eljest komme att hemställa, att Andra Kammaren skulle fatta beslut i frågan.

I anledning af hvad nu sednast blifvit anfördt erinrade Herr Talmannen, hurusom bland de yrkanden, hvilka framstälts om återremiss, jemväl förekomme sådana, som icke kunde anses biträda det syfte, i hvilket Herr Jonas Andersson ville hafva punkten återförvisad. I enlighet med det förfaringssätt, som hittills alltid iakttagits, då särskilda yrkanden om återremiss i olika syftningar förekommit, hade Herr Talmannen jemväl vid detta tillfälle sammanfattat alla så beskaffade yrkanden under en gemensam proposition af endast återremiss. Ehuru Herr Talmannen fortfarande ansåge detta förfaringssätt vara på en gång det enklaste och det bästa, helst det med återremissen åtföljande protokollet fullständigt angäfve i hvilket eller hvilka ändamål återförvisningen skett, ville likväl Herr Talmannen, då yrkande derom nu blifvit gjordt, lemna särskild proposition på återremiss i det syfte Herr Jonas Andersson angifvit, och framställdes nu alltså proposition först på bifall till Utskottets förslag, dernäst på afslag å Utskottets hemställan och aflåtande, hvad anginge förevarande första punkt, af en sådan underdånig skrifvelse som Herr Norén föreslagit, vidare på återförvisning i det af Herr Jonas Andersson angifna syfte och slutligen på återremiss utan någon särskildt uttryckt mening om det syfte, i hvilket återremissen skulle ega rum.

Af dessa fyra propositioner fann Herr Talmannen den här ofvan sist upptagna besvarad med ja; och hade alltså, beträffande första punkten, enkel återförvisning till Utskottet blifvit Kammarens beslut.

Derefter upptog Herr Talmannen de yrkanden som förekommit rörande andra punkten samt framställde deraf föranledda propositioner, och blef äfven denna punkt af Kammaren återförvisad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3¼ e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 6.

Föredragningen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar, fortsattes med

Punkten 3.

Herr Orre: Om § 1 i det föreliggande förslaget antoges, skulle enligt mitt förmenande deraf följa, att den socken som har ringa vägsträcka inom sitt område skulle, jemte saknad af denna förmån, blifva pligtig att lemna ersättning åt den socken som har en större vägsträcka, ehuru det är uppenbart att detta stadgande skulle innefatta en hög grad af orättvisa. På samma gång jag alltså vill tillkännagifva, att jag helst vore böjd för att afslå samtliga paragraferna i förslaget, vill jag dock, med afseende på hvad som redan på förmiddagen i samma ämne beslutades, yrka återremiss af den föredragna punkten af Utlåtandet.

Herr Jonas Andersson: För min del har jag litet svårt att inse hvaruti fördelarna för de väghållningsskyldige skulle ligga, om Utlåtandet i denna punkt bifolles; ty mig förefaller det som derigenom de väghållningsskyldiges besvär och tunga skulle blifva större än de för närvarande äro, enär hvarje väghållningsskyldig, som har en väg som genomlöper den sockens gräns i hvilken han bor, skall nödgas underhålla denna vägsträcka, och alla utom detta område boende skola lemna ersättning i penningar åt den socken, som sålunda får större vägunderhåll. Nu känner jag bestämdt förhållandena inom den ort jag tillhör, och att der finnas kommuner som icke ega någon allmän väg inom sitt område, men hvilka i alla fall bo närmare till väghållet än en stor del af dem som hafva vissa vägstycken inom gränsen af den socken de bebo. Dessutom beror det icke alltid på huruvida jag bor närmare det väghåll jag har att underhålla, utan på svårigheten att ega tillgång till grustägt på nära håll, ty äfven om jag bor långt från vägen kan jag dock hafva grustägten närmare än den som bor i grannskapet af sitt vägskifte. I alla fall ser jag sålunda ingen fördel kunna vinnas af den föreslagna förändringen, och får därför yrka afslag å Lag-Utskottets Utlåtande i denna punkt, och detta så mycket heldre som, enligt mitt förmenande, flere af de väghållningsskyldige genom förslagens antagande skulle tillskyndas större tunga och besvär i detta afseende än hvad som för närvarande åligger dem.

Herr Nils Larson: Om förslaget vore sådant att en reglering af vägunderhållet, på det sätt § 1 innehåller, finge bero på pluralitetens mening i hvarje kommun inom vägdistriktet, så skulle jag icke hafva något att anmärka mot detsamma. Men nu är händelsen den att, enligt § 3 i samma förslag pluraliteten af de väghållningsskyldige inom distriktet, som i allmänhet utgöres af helt härad, skulle kunna tvinga en kommun, äfven om alla väghållningsskyldige inom densamma vore emot denna reglering, att likväl derpå ingå, med den följd att de väghållningsskyldige i den sålunda öfverröstade kommunen skulle nödgas att, i stället för in natura, med kontant betalning fullgöra åliggandet till de väghållningsskyldige inom de öfriga kommunerna som genomdrifvit beslutet i saken. Det händer nemligen på många ställen, isynnerhet i de mindre befolkade landsorterna, att socknar finnas, som icke hafva några allmänna vägar inom sina områden, hvaraf naturligtvis följden blefve, att de sålunda mest vanlottade skulle kunna betagas all rättighet att fullgöra sin väghållningsskyldighet

natura och nödgas att med penningar utgöra detta onus. Derom vore likväl mindre att säga, om man nemligen hade någon visshet för, att ersättningsbeloppet icke sattes högre än det borde vara. Men det är gifvet att, vid det försök till öfverenskommelse som skulle ega rum angående detta ersättningsbelopp, den majoritet, som tvungit den stackars kommun som kommit i minoriteten i fråga om sjelfva regleringen, äfven skall komma att ega öfvervigt vid bestämmande af ersättningsbeloppet.

Nu är det visserligen sannt, att det icke får bero på pluraliteten att definitivt bestämma detta belopp; men om det är en stor majoritet som uttalat sin mening för erläggande af ett högre belopp, så är det gifvet att, om öfverenskommelse om ersättningsbeloppet vid Häradsrätt icke kunnat träffas och frågan blifvit hänskjuten till Konungens Befallningshafvande, denna myndighet skall fästa stort afseende vid hvad i detta fall yrkats af den stora mängden inom distriktet, och, efter all sannolikhet, kommer alltså Konungens Befallningshafvandes beslut i ämnet att utfalla derhän, att ersättningsbeloppet bestämmes högre, än det rätteligen skulle behöfva vara. Men äfven om man icke hyser en sådan farhåga, så kan man i allt fall säga, att Konungens Befallningshafvande icke är en lämplig domstol att afgöra dylika tvistefrågor, emedan denna myndighet icke eger full sakkännedom i ämnet eller kan så noga veta hvad vägunderhållet kostar på hvarje ställe inom länet.

Förslaget har, jag medger det gerna, tillkommit i all välmening, då det gått derpå ut, att de, som skulle in natura utgöra sin väghållningsskyldighet, icke skulle få sina vägskiften alltför långt bort från sin hemvist, hvarföre ock de närmast boende skulle verkställa underhållet för de aflägsnare; men jag vill fråga, om det finnes någon rimlighet för att antaga att beslutet om denna ersättnings utgörande skall närmare träffa det rätta, om man går till väga såsom Lag-Utskottet föreslagit, än om hvar och en väghållningsskyldig, som har sitt skifte långt från sin bostad och icke vill resa dit för att fullgöra underhållsarbetet, får sjelf bortackordera detsamma till någon som bor närmare. För min del tror jag, att hvar och en bör ega full frihet och myndighet att i detta afseende handla såsom han för godt finner utan inblandning af Häradsrätt och Konungens Befallningshafvande, i hvilket fall jag tillika förmenar, att ackordet alltid skall komma att för de betalande blifva fördelaktigare, än om det ävågragtes på sätt Lag-Utskottets förslag afser.

Jag slutar alltså med hvad jag börjat, nemligen att jag alldeles icke vill gå in på att besluta en lagförändring af den lydelse som innehålles i det föreliggande förslaget, och att jag endast i det fall vill medgifva en förändring uti ifrågavarande syfte, att fråga om sådan reglering af vägunderhållet, som detta förslag afser, göras beroende af bifall utaf flertalet bland de väghållningsskyldige inom hvarje till häradet eller distriktet hörande kommun. Vill Kammaren, för att åstadkomma en sådan förändring af förslaget, återremittera punkten, så har jag intet att deremot invända, i annat fall yrkar jag rent afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr Anders August Anderson: I den föredragna punkten af sitt Utlåtande har, såsom jag föreställer mig, Lag-Utskottet ansett sig hafva åstadkommit en förbättring men, enligt mitt förmenande, och den

känedom om hithörande frågor som jag eger angående förhållandena inom den ort jag representerar, tror jag snarare, att den föreslagna förändringen skulle lända till mera skada än nytta för de betryckta jordbrukarne, som önska komma från detta onus på annat sätt än genom årliga utbetalningar, ty i sådant fall anse de det vara bättre att in natura utgöra vägunderhållet än att genom penningar lösa sig från detta besvär.

Det vill synas som Lag-Utskottet genom den föreslagna förändringen skulle hafva beräknat att ännu för några år kunna undanskjuta frågan om kostnaden för vägunderhållets fördelning på alla samhällsklasser inom riket, hvilka ju alla hafva nytta och fördel af de allmänna vägarne och således äfven alla böra till deras underhåll bidraga. Om nu det föreliggande förslaget bifalles, så torde det hända att derigenom ett ytterligare hinder lades i vägen för den billiga och rättvisa reform i detta hänseende, som i en icke aflägsen framtid bör kunna ernås. Dessutom tror jag, att, om den föreslagna vägfördelningen komme till stånd, en kommun, som hade allt för lång väg till sitt vägskifte, derigenom skulle af de öfriga tvingas till att erlägga en alltför dryg ersättning till den socken som åtager sig ett större vägunderhåll, under det att deremot, om hvarje kommun inom sig fritt finge ordna dessa angelägenheter, det otvifvelaktigt skulle blifva lättare för en kommun att på mycket billigare vilkor bortackordera underhållet af ett vägskifte.

Allt detta gör, att jag för min del ej kan annat än förena mig med dem som yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Carl Isak Bengtsson: Anledningen till den af mig väckta motionen i denna fråga var att, då vid ett sammanträde mellan de väghållningsskyldige inom det härad jag tillhör, 20 af ombuden ville att hvarje socken mellan sig skulle fritt få bestämma öfver fördelningen af denna skyldighets utgörande, men tvänne af ombuden motsatte sig detta förslag och anförde klagomål hos Konungens Befallningshafvande öfver detta pluralitetens beslut, denna myndighet upphäfde det af de flesta ombuden fattade beslutet, hvilken åtgärd inom häradet väckte ett stort missnöje bland de väghållningsskyldige. Om det nu af Lag-Utskottet framställda förslaget skulle bifallas, tror jag man någon gång kunde komma till det önskliga resultat att väghållningen bättre än nu kan ordnas; hvarför jag yrkar bifall till Lag-Utskottets föreliggande Betänkande.

Herr Ahlgren: Den redan förda diskussionen visar huru svårt det är att i frågor, som beröra reglering af vägunderhållet, lagstifta till Kammarens belåtenhet. Kan väl förnekas, att den för härad gemensamma väghållningen faller olika tungt på de särskilda vägglottsegarne, i den mån de få sina vägskiten på längre eller kortare afstånd från hemman? Detta missförhållande har Lag-Utskottet, i anledning af de väckta motionerna, sökt att, så vidt möjligt vore, undanrödja derigenom att de väghållningsskyldige i hvarje socken skulle underhålla vägarne inom socknens område, med rättighet för den socken, som i följd deraf finge större vägunderhåll än enligt gällande delningsgrund, att därför njuta ersättning af den, som derigenom erhöle lindring i sin väghållningsskyldighet.

* Mot förslaget är anmärkt, att minoritetens rätt icke blifvit tillräckligen tillgodosedd; men tillåt mig erinra derom att, i enlighet med för-

slagets innehåll i 3 §, Konungens Befallningshafvande har åliggande att efter omständigheterna pröfva den af vederbörande väghållningsskyldige inför Häradsrätten träffade öfverenskommelse, hvilken — så föreställer jag mig — oftast skall blifva till samtliga väghållningsskyldiges belåtenhet uppgjord. Hela lagförslaget åsyftar, att den ene väghållningsskyldige icke må betungas mer än den andre, exempelvis att den, hvars vägskiften ligga på långt afstånd från hans hem, må berättigas att en skäligen ersättning utgifva för underhållet af samma vägskifte till detsamma närmare boende hemmansegare, de der med jemförelsevis vida mindre kostnad vore i tillfälle att vaka öfver vägstyckets hållande i laggildt skick.

Bestridas kan emellertid icke, att väghållningsskyldige redan nu, utan något lagstiftarens inblandande, äro oförhindrade att, då deras vägstycken äro aflägsne liggande, om underhållet af desamma träffa öfverenskommelse med till samma vägstycken närboende hemmansegare, på vilkor som tilläfvanturs kunna blifva billigare än med tillämpning af ifrågavarande lagförslag; och med fästadt afseende härå samt enär de Kammarens ledamöter, hvilka tillhöra den jordbrukande klassen, säkerligen äro mest kompetente att bedöma behöfvat af ifrågavarande lagstiftning, anser jag mig icke ens böra framställa något yrkande om bifall till ifrågavarande förslag, i hvars uppgörande jag såsom ledamot af Lag-Utskottet deltagit, men i anledning af ifrågasatt återremiss, som af en talare blifvit påyrkad, har jag trott mig böra om Kammarens afslag å detta yrkande anhålla, af det enkla skäl att en återremiss icke skulle till något det ringaste resultat föranleda. Må Kammaren heldre Utskottets hemställan afslå än densamma återremittera.

Herr John Ericson: Vid bedömandet af denna fråga beror det på den synpunkt, hvarifrån man betraktar grunden för vägunderhållet. De som anse, att den nuvarande grunden i detta afseende bör vara bestående, det vill säga att jordbruksnäringen uteslutande bör utgöra detta onus, finna sig väl vid att antaga Lag-Utskottets förslag; för dem åter, hvilka anse att denna tunga bör fördelas på alla samhällskategorier, vore det oklokt att ingå på den föreslagna förändringen, likasom det ock vore principiellt oriktigt att åt ett dylikt lagstadgande i afseende på väghållningsskyldigheten gifva sanktion. Må vara att, såsom förhållandena nu äro, någon lättnad i detta besvär genom bifall till förslaget kunde vinnas; derom vill jag för öfrigt ej inlåta mig, men det är klart att om man godkänner förslaget, så måste man på samma gång erkänna rättmätigheten af den nuvarande grunden för vägunderhållet. Jag får härvid fästa uppmärksamheten derå, att det är en ganska vanlig krok, som utlägges af dem, hvilka kimpas för det bestående, att nemligen framlägga förslag som afse en om än blott skenbar förbättring, men hvilka dock gå i samma riktning som nuvarande lagstiftning. Om nu detta föreliggande förslag bifölles, så, långt ifrån att derigenom vinna något, skulle man snarare på detta sätt fördröja antagandet af en lag, byggd på andra och rättvisare principer. Vid nästa riksdag skulle man i sina bemödanden i denna väg mötas af det svaret: vi hafva ju nyligen antagit ett förslag i samma riktning, låtom oss först se verkningarne af detsamma, innan vi besluta oss för en ytterligare förändring i enahanda syfte,“ och sålunda komme ju reformen att uppskju-

tas till en oviss framtid. Jag tror emellertid icke, att många skola nappa på denna af Lag-Utskottet utlagda krok angående den nuvarande väg-
underhållningsskyldigheten, som afser att fortfarande betunga endast jord-
bruksnäringen med denna börda, i stället för att fördela densamma äfven
på öfriga samhällsklasser, och på grund häraf yrkar jag afslag å Utskot-
tets hemställan i denna del af Utlåtandet.

Herr O. B. Olsson: Jag kan icke fatta den siste värde talarens mening, att, om Riksdagen nu antoge Lag-Utskottets förevarande förslag, sådant skulle lägga hinder i vägen för en framtida lagförändring derhän, att väghållningsskyldigheten lades å allmänna bevillningen i stället för att den nu hvilat uteslutande på jordbruket.

Att klagomålen öfver den nuvarande fördelningen äro både många och stora, har jag deremot äfven för min del ganska väl reda på. Ty inom det härad, jag tillhör, väcktes för sju år sedan ett förslag om förbättring i detta afseende, och då tillstyrkte icke mindre än 22 af häradets ombud, det en blifvande fördelning skulle ske efter den grund, att hvarje kommun underhölle de vägar, som inom densamma funnes; men *ett* ombud bestred att så finge ske. Häradsrätten förordade hvad de 22 ombuden tillstyrkt, och Konungens Befallningshafvande stadfästade beslutet i öfverensstämmelse dermed. Men det nämnda ena ombudet klagade öfver beslutet, och Kammarkollegium upphäfdes detsamma, oakadt Kollegium tillika sade sig icke kunna annat än erkänna de fördelar, som genom det af häradets pluralitet fattade beslutet skulle kunna vinnas dels derigenom, att de väghållningsskyldige finge närmare än förut till sina väglotter — i förbigående vill jag upplysa, att inom häradet finnas för närvarande åtskillige hemmansåboar, som hafva 3 mil till sina väglotter, och jag vill fråga, om icke väghållningsskyldigheten under sådana förhållanden är mycket kostsammare, än om den af Utskottet föreslagna vägdelen egde rum — dels äfven genom den deraf följande noggrannare tillsyn, som de väghållningsskyldige skulle kunna egna sina väglotter, — under det att för närvarande de mera aflägsat boende aldrig se sina vägstycken vid andra tillfällen än då dessa skola lagas, — dels slutligen derigenom, att en tillökning i vägarne inom en socken icke skulle rubba delningen inom hela häradet, utan endast röra kommunen. Alla dessa fördelar hade Kammarkollegium beaktat, man sade sig ändock icke kunna, emot 8 § af 25 Kap. Byggningsabalken, fastställa Konungens Befallningshafvandes utslag.

Man kan tänka sig att, genom de förändrade kommunikationsleder, som våra jernvägar åstadkommit, en ny lands- eller häradsväg behöver anläggas till exempel i ytterkanten af ett härad. Denna väg skall enligt nu gällande lag indelas på samt underhållas af samtliga inom häradet väghållningsskyldiga hemman, oakadt de flesta af dessa kunna vara belägna flera mil från den ifrågavarande vägen. Genom detta exempel torde kunna inses, att ett i sig sjelf obetydligt vägunderhåll kan blifva ett tryckande onus.

Jag föreställer mig, att någon kan göra den invändningen, att underhållet af en så beskaffad väg borde på häradets bekostnad upplåtas på entreprenad; men härtill fordras, att alla de väghållningsskyldige derom skola vara ense, och en sådan enighet är väl i de aldra flesta fall icke att

förvänta, emedan det åtminstone är mindre troligt, att alla de, som äro boende i närheten af en sådan väg, vilja betala för en väghållning, som de utan någon vidare kostnad och tidspilla själva kunna fullgöra.

Vägfördelningen på häradet i dess helhet borde derföre så mycket som möjligt undvikas, ty den faller sig ovilkorligen dyrare. För tjugu år sedan, att jag må anföra ett exempel, hade man inom det härad jag tillhör slutat en vägdelning, som varat i 28 år och kostat nära lika många tusen riksdaler. Alla sådana olägenheter skulle till väsendtlig del kunna undanröjas, om ett förslag, sådant som Lag-Utskottets förevarande, antoges.

Här har sagts, att detta förslags antagande skulle kunna hafva det med sig, att underhållskostnaden möjligen blefve alltför dyr inom vissa delar af häradet, nemligen i de socknar som skulle betala ersättning till andra. Men jag tror icke, att man behöfver hysa så synnerligen stora farhågor för något sådant. Ty först och främst skola socknarne söka att komma öfverens om ersättningens belopp, och endast i den händelse detta icke kan ske, skall Konungens Befallningshafvande härutinnan meddela bestämmelser; och dessutom skall Häradsrätten alltid lemna sitt Ut-låtande i ämnet till Konungens Befallningshafvande, innan denna myndighet pröfvar saken.

Jag kan således icke annat än tillstyrka bifall till Lag-Utskottets förslag, som jag tror skola medföra ganska betydliga fördelar, om det antages; och i alla händelser kan det icke alls, åtminstone efter min uppfattning, medföra någon skada att häradsboar lemnas rättighet öfverenskomma om förnuftiga grunder för ifrågakommande vägdelningar.

Herr Medin: Med kännedom af de olika förhållanden, som ega rum inom kommunerna eller, såsom man egentligen säger, inom häradet, är jag för min del öfvertygad, att icke något lagförslag skall kunna framläggas, som på en och samma gång är till lika fördel i alla dessa olika förhållanden; och hvad särskildt det nu förevarande, af Lag-Utskottet framställda förslaget beträffar, så tror jag, att mycken missbelåtenhet skulle på många ställen uppstå, om detsamma antoges. Ty det finnes, såsom man väl vet, många socknar, som inom sig hafva väg till flere mils utsträckning, och dessa socknar skulle då få alltför mycket arbete på sin del, under det att ersättningen för detta arbete vore ganska obestämmd, när den icke utginge efter en på förhand uppställd grund utan endast för ett år om sender bestämdes; om nu, såsom det ganska lätt kunde hända, betalningen blefve ringa i förhållande till arbetet, så skulle nämnda socknar få ett mycket svårare onus, än de nu hafva. Jag har inom detta län, jag tillhör, fastän icke inom mitt härad, hört mycken missbelåtenhet deröfver, att, fastän de fleste inom häradet önskat få ersättning på detta sätt af dem, som bo aflägsset, har detta likväl icke lyckats, enär, såsom lagen nu är, en enda hemmansåbo inom häradet eller ett enda ombud kan omintetgöra hvad de öfrige önska. Inom Sunnerbo härad har man försökt göra en sådan öfverenskommelse, men ett enda ombud gjorde förslaget om intet genom sin vägran att ingå derpå. Ginge nu Lag-Utskottets förslag derpå ut att låta en majoritet, bestående af minst tre fjerdedelar eller till och med fyra femtedelar af häradet eller

dess ombud, bestämma fördelningen af väghållningsskyldigheten eller hvilka, som skulle gifva, och hvilka, som skulle få ersättning, samt till hvilket belopp, så skulle jag icke sätta mig deremot. Men att med tvång bestämma, det hvarje socken, mot en ganska oviss ersättning, skall underhålla de vägar, som ligga inom dess område, tror jag icke skulle taga sig väl ut, åtminstone icke inom mitt kommittentskap.

Vore det emellertid utsigt att Lag-Utskottet vid denna riksdag kunde hinna framställa något annat mera tillfredsställande förslag, skulle jag anse det välbeträckt att nu återremittera Utlåtandet; men som det börjar lida mot riksdagens slut, fruktar jag att intet vidare skulle för denna gång vinnas dermed. Derföre synes mig nu ingenting annat återstå än att yrka afslag å Utskottets i föreliggande punkt framställda förslag.

Herr *Petter Andersson* instämde.

Herr *Jöns Pehrsson*: Det är betecknande att få erfara sådana förhållanden, som man icke skulle hafva önskat att de egt rum. Äfven jag har ganska väl reda på hvad den näst föregående talaren anförde från Sunnerbo härad, hvilket jag tillhör; men han berättade icke saken fullständigt, hvarföre jag vill omtala hvad han utelemnade. Det är alldeles riktigt, att ett ombud vägrade gå in på de öfrigas önskan; men vidare är att märka, det dessa hafva anført klagomål, och ärendet ligger nu under Kammarkollegii pröfning.

Emellertid är det en känd sak, att, såsom lagen nu är, har det sig mycket svårt, icke allenast att åstadkomma nya häradsvägar, hvaraf ökad behof uppstått genom de nya kommunikationerna, utan äfven att få de redan befintliga ordentligt underhållna. Det är ganska naturligt, att de väghållningsskyldige, som bo på flera mils afstånd från sina vägsträckor och sjelfve sällan begagna dem, hafva mindre intresse än de öfrige af att kosta på dem mer, än som är nått och jemnt oundvikligt. Följden blir i verkligheten alltid den, att de kommuner, som hafva större vägsträckor inom sitt område, äfven få vidkännas större kostnader, om de eljest vilja hafva sina vägar någorlunda goda.

Jag kan derföre icke finna annat, än att Lag-Utskottets förslag bör antagas, och tror att väghållningen derigenom skulle i allmänhet blifva bättre. Visserligen bör erkännas, att de lokala förhållandena kunna vara något olika, så att resultatet icke skulle blifva lika godt öfverallt; men inom mellersta Sverige eller åtminstone inom de orter jag representerar och som ligga närmast intill det härad, jag tillhör, skulle förslagens antagande verka välgörande.

Såsom jag äfven under förmiddagens diskussion yttrade, anser jag för öfrigt, att kostnaden för väghållningen bör fördelas på de väghållningsskyldige i någon mån, efter som de begagna vägarne mer eller mindre, så att t. ex. egare af qvarnar och sågar, hvilka slita vägarne mer än andra hemmansegare, äfven böra betala till vägarne.

Förslaget bör emellertid icke undanskjutas, och ehuru jag visserligen skulle kunna instämma med min värde länskamrat uti att låta ersättningens bestämmande m. m. bero af häradets pluralitet till två tredjedelar, så tror jag dock, att det skulle vara ganska fördelaktigt att antaga Lag-

Utskottets förslag äfven såsom det nu är; hvarföre jag för min del yrkar bifall till detsamma.

Herr Johannes Andersson: Jag kan för min del icke anse detta Lag-Utskottets förslag sådant, att det bör vinna Riksdagens bifall, ty jag är öfvertygad, att dess antagande skulle inom alla eller åtminstone inom de flesta landsorter väcka det största missnöje. Jag känner många kommuner, som äro så belägna med sina hemman, att de icke skulle kunna fullgöra sin väghållningsskyldighet in natura, utan att de skulle tvingas att utgöra denna skyldighet i penningeersättning, hvilket komme att blifva ganska hårdt tryckande. På denna grund yrkar jag afslag.

Herr Sven Nilsson: Jag både förstår och kan fatta en föregående talares farhåga för följderna af detta förslags antagande, att det nemligen skulle aflägsna möjligheten af en rättvisare fördelning af väghållningsskyldigheten; och jag anser, att om förslaget kan hafva en sådan följd, så bör det endast derföre afslås. Men dessutom synes det mig äfven innehålla frön till många andra stora olägenheter; såsom att hvarje kommun skulle kunna åläggas att ensam underhålla alla inom dess område belägna vägar. Jag vill endast, för att visa orimligheten häraf, anföra ett exempel ifrån min ort. Midt i häradet hafva vi en socken, inom hvilken tingsstället är beläget, och bestående af 20 hela hemman. Ifrån den by, der tingshuset ligger, utgå trenne landsvägar och lika många häradvägar, således inalles sex vägar, af omkring 1½ mils längd inom socknen. Skulle det kunna ligga någon rimlighet uti att ålägga dessa 20 hemman väghållningsskyldigheten för hela denna vägsträcka? Jag tror det knappast, om man afser att vägarne skola riktigt och väl underhållas. Det är alldeles uppenbart, att, der så många vägar sammanföras på ett håll, är trafiken lifligare och underhållet följaktligen svårare än på andra ställen.

Förslaget innehåller dessutom motsägelser, som åtminstone jag för min del icke kan förena. De kommuner, som icke inom sitt område hade tillräckligt lång vägsträcka, skulle erlægga betalning till dem, som hade en större; och med afseende på denna ersättning innehåller förslagens 2 §, att beloppet skulle beräknas "efter den uppskattning, som i sammanhang med vägdelningen eger rum." Men läser jag något längre ned, så finner jag i 3 §, att de väghållningsskyldige skulle ega öfverenskomma om beloppet, och, i händelse tvist uppstode, skulle Konungens Befallningshafvande ega att slita densamma. Huru skall man nu kunna förlika dessa motsägelser? För min del får jag säga, att jag icke kan det; och jag tror, att endast i och för dessa motsägelser förslaget förtjenar att afslås, och att det skulle vara obetänksamt att bifalla detsamma.

På grund häraf yrkar jag afslag.

Herr Östman: Ehuru genom antagandet af föreliggande Lag-Utskottets förslag man visst icke ernår det mål, som så länge eftersträfvats, nemligen lindring för den skattdragande jordbrukaren i väghållningsskyldigheten, innebär dock detta förslag en billig jemkning de väghållningsskyldige emellan, derigenom att de, som äro fjerran boende från sitt

vägskifte, kunna få dess underhåll besörjdt af de som äro närmare boende, utan att blifva allt för mycket prejade på ersättningen. Man vet, att mången, som bor på öar och halföar, hafva sin vägunderhållningsskyldighet på fasta landet; och för mången är svårt och för mången omöjligt att komma till sitt vägskifte med dragare, och man måste således ackordera med någon, som bor i vägens närhet att vidmagthålla densamma, och måste ofta betala en oskäligen ersättning, men ansvaret står dock icke mindre kvar för honom, om vägskiftet befinnes felaktigt. Mig synes alltså, att om ersättningen utginge efter den norm, hvarom de väghållningsskyldige inför Häradsrätten kunde öfverenskomma, skulle prejerier enskilde emellan upphöra, och den ene icke betungas mer än den andre. Och kan jag tillägga, att det icke kostar mig, som bor nära mitt vägskifte, en fjerdedel att underhålla detsamma, mot många, som hafva lika skattetal, men måste antingen lega andra eller färdas lång omväg med dragare och mobilier för väglagningen. Och är det med anledning af nu antydda omständigheter jag yrkar bifall till föreliggande Utlåtande.

Herr Rosenberg: Det förundrar mig just icke att höra olika åsigtter i denna fråga uttalas, ty lokalförhållandena i vårt långsträckta land äro så skiljaktiga, att hvad som är fördelaktigt för en ort är otjenligt för en annan. Men det ligger dock en princip till grund för Utskottets förslag, för hvilken lokalintressena torde böra vika. I vår tid sträfvar man ju allmänt inom lagstiftningen efter att få själfstyrelse i de kommunala angelägenheterna införd; hvaremot man i den gamla goda tiden var så innerligen nöjd, bara man fick allt inskrifvet i lagar och förordningar, och för resten litade man på embetsmän och författningar. Nu har Lag-Utskottet, då gällande bestämmelser lägga hinder i vägen för ingående af sådana frivilliga öfverenskommelser, som man på många ställen velat fatta, föreslagit en förändring, hvarigenom dylika öfverenskommelser skulle kunna komma till stånd. Detta har man nu af hvarjehanda mer eller mindre talande skäl klandrat, och jag kan icke förstå huru man kan fatta en fråga af så allmän beskaffenhet i en så inskränkt bemärkelse som här blifvit antydt. Vore meningen att ålägga socknarne att mot deras vilja ingå på den föreslagna förändringen, vore förhållandet helt annat; men här är blott fråga om att låta det bero på frivillig öfverenskommelse att bestämma så väl hvilka vägar som skola delas, som och huru delningen skall verkställas samt huru stor ersättning för vägunderhållet bör utgifvas. Då detta är öfverlemnadt åt de väghållningsskyldige själfve och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skall pröfva öfverenskommelsen, torde man icke behöva befara att icke allas intressen blifva tillgodosedda.

En talare från den provins, jag tillhör, har sagt, att han icke kan förstå sammanhanget emellan 2 och 3 §§ i förslaget. För mig synes denna sak alldeles klar. Den uppskattning, som i 2 § omtalas, är icke en uppskattning af penningar, utan af beskaffenheten af den väg, som ingår i delningen, då deremot i 3 § afses öfverenskommelse om det belopp i penningar, som bör i ersättning utgifvas, och detta är två alldeles olika saker.

Under diskussionen har man låtit förstå, att antagande af det nu framlagda förslaget skulle undanskjuta frågan om en ny grund för väg-

hållningsskyldighetens fördelning. Dessa frågor hafva dock ingenting med hvarandra gemensamt. Enligt gällande lag är vägunderhållet en gemensam skyldighet för häradet, och enligt Utskottets förslag skulle skyldigheten blifva densamma men dess utgörande kunna inskränkas till socknarne, mot ersättning af dem som af det hela erhålla mindre andel än efter deras hemmantal på dem belöper. Frågan om de nya elementer som i denna skyldighet skulle ingå blir härigenom hvarken löst eller undanskjuten.

En annan talare har yttrat, att det vore bäst att de väghållningsskyldige sjelfve ackorderade bort underhållet af sina vägstycken. Detta är lätt sagdt; men om en person har ett eller flera vägstycken, kanske ett par mil från hans hemvist och någon tillfällig bristfällighet å dessa vägstycken inträffar, så är det ej lätt vid alla tillfällen att hålla uppsigt deröfver och genom ackord få det felaktiga botadt.

Hvad jag lägger synnerlig vikt på är den omständighet att en mängd nya vägar anläggas, isynnerhet i de trakter der jernvägar uppstått. Enligt gällande lag skall nu hvarje hemmansåbo i häradet deltaga i underhållet af sådan väg, äfven om han får blott några fot eller tum deraf; men om det, på sätt Utskottet föreslagit, funnes stadgad skyldighet för socknen att mot ersättning underhålla denna väg, så sluppe man ny vägdelning med deraf följande kostnader och besvär.

Då jag emellertid hör, att förslaget röner stort motstånd, och jag icke längre vill upptaga Kammarens tid, inskränker jag mig till att förklara, att jag anser en god och helsosam princip ligga till grund för Utskottets förslag och att detta utgör ett steg framåt i våra kommunala angelägenheter, hvarföre jag yrkar bifall dertill.

Herr Carl Ifvarsson: Det förundrar mig icke att höra så olika meningar uttalas i denna fråga, med hvilken man så länge laborerat. Det är icke ovanligt, att, då ett ämne ofta varit föremål för behandling, utan att det ledt till något resultat, man slutligen förmärker böjelse för antagande af hvilket förslag som framläggas, blott det är något nytt; och så tror jag det nu äfven vara med det ifrågavarande. De förslag i detta ämne, hvilka under en följd af år från jordbrukets sida framkommit, hafva alla gått ut derpå, att äfven andra samhällsmedlemmar än nuvarande väghållningsskyldige böra i vägarnes underhåll deltaga, och dessa åsigter hafva äfven blifvit uttalade vid återremissen af de två första punkterna i detta utlåtande. Nu vill man vid denna tredje punkt godkänna den princip, som man vid de två föregående punkterna förkastat, nemligen bibehållandet af nu gällande grund för fördelning af väghållningsskyldigheten. Då jag icke vill göra mig skyldig till en sådan inkonsekvens, får jag, på grund jemväl af hvad Herr Ericson anfört, yrka afslag å den nu föredragna tredje punkten.

Herr Jöns Olsson i Nordanå: Då Kammaren vid behandlingen af denna fråga vid sista riksdagen och vid beslutet angående 1:a och 2:a punkterna i detta Utlåtande i dag på förmiddagen uttalat sig i det syfte, att väghållningsskyldigheten borde utsträckas till andra än dem, hvilka denna skyldighet nu åligger, anser jag Kammaren hafva uttalat en prin-

cip, som bör fasthållas, följas och på hvilken vi ensamt böra bygga. Den af Utskottet på grund af motionärernes framställning, med så mycken begärlighet omfattad, föreslagna förändring kan gifva anledning till att en längre tid undanskjuta frågan om en annan grund för fördelning af väghållningsskyldigheten. Med anledning häraf och då Kammaren icke bör gifva på hand att den nuvarande fördelningsgrunden bör fortfara, anser jag att man icke bör bifalla Utskottets förslag.

Det kan dragas i tvifvel, huruvida de väghållningsskyldige, som med stora uppoffringar satt i stånd sina vägstycken, hvilka löpa utmed gränsen af samma sockens egor, men dock ligga inom en annan socken, kunna, på sätt Utskottet föreslagit, billigtvis åläggas att med penningebidrag ersätta underhållet af dessa vägstycken som de möjligen hafva närmare till, och bättre väglagningsämnen, samt följaktligen billigare skulle kunna underhålla, än den kommun, som genom ett Häradsrättens beslut ett sådant underhåll fått åt sig uppdraget.

Jag anser någon annan välgörning icke följa af förslaget antagande, än att en mängd landtmätare, som nu ingenting hafva att sköta, derigenom skulle erhålla arbetsförtjenst; men för att utöfva dylika välgörningar anser jag vi icke behöfva uppsöka tillfällen. Jag vill derföre icke något lappande alls på de gamla bestämmelserna rörande väghållningsskyldigheten, såvida icke dessa gå i den riktning, att äfven andra än de nu väghållningsskyldige åläggas i väghållningen deltaga, och det så mycket mindre som Kongl. Maj:ts Proposition vid sista riksdagen och Kammarkollegii deri åberopade utlåtande ingifva den förhoppning, att väghållningsskyldigheten inom en icke så aflägsen framtid skall komma att utsträckas till alla, som erlägga bevillning efter andra artikeln.

Af erfarenhet vet jag alltför väl, att man inte ännu på några år har något tillmötesgående i en sådan riktning att vänta, men i hopp att detta kompakta motstånd redan om fem år, eller åtminstone om sex år härefter, skall börja gifva med sig, yrkar jag heit enkelt afslag å den nu föredragna tredje punkten.

Herr Orre: Då jag står ensam om yrkandet på återremiss, hvilket yrkande är i full konsekvens med de af Kammaren i förmiddagens plenum fattade beslut angående första och andra punkterna i detta utlåtande, vill jag återtaga samma yrkande och instämma med dem, som anhållit om afslag å 3:dje punkten. Jag gör detta, derföre att jag anser Utskottets förslag lemna tillfälle åt en lyckligt lottad kommun att beskatta en annan mindre lyckligt lottad, och derföre att jag anser det vara betänkligt att, då Svenska folket i allmänhet och jordbrukaren i synnerhet har svårt att åstadkomma kontanter och lättare kan fullgöra sina skyldigheter in natura, stadga skyldighet för den ena socknen att lemna penninge-ersättning till den andra.

Öfverläggningen var slutad, och blef Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

Punkten 4.

Bifölls.

Punkten 5.

Herr Kjellman: Herr Talman! Mine Herrar! Lag-Utskottet har i sitt Utlåtande sagt, att den Kongl. Resolutionen af den 8 Januari 1735, der det stadgas, att den som sig begagnar af by- och utfartsvägar, skall den äfven bygga och underhålla, icke bör upphävas. Detta kan på sätt och vis vara rätt, men nu frågas, hvilka äro de, som sig af denna väg begagna? Svaret härpå, fruktar jag, blir tvetydigt; ty när sådant kommer i fråga, hafva både Per och Pål begagnat sig af denna väg, men ingen vill anse sig skyldig vägen underhålla. Ingen domstol kan gifva ett rättvist domslut, öfver hvilken eller huru stor del af sådan väg en hvar skall underhålla. Emellertid har detta äldre men sväfvande lagstadgande blott åstadkommit tvedrägt och rättegångar grannar emellan till ingens båtнад, och våra by- och utfartsvägar befinnas lika ofarbara. Utskottet har äfven sagt, att delegare i by- och utfartsvägar är beredt allt skydd för obehörig tunga, som skäligen kan begäras, derigenom att man å ena sidan bör söka att från en enskild lyfta sådana bördor, som rätteligen åligga kommunen, och å andra sidan tillse, att besvär, som till följd af sin natur bör drabba den enskilde, ej må kommunen påläggas, hvilket min motion helt och hållet afser, och utjemnar sådana olikheter genom en lika fördelning inom hvarje hemman.

Det torde mig tillåtas anföra ett exempel, huru olika hemman eller byar få vidkännas tunga och besvär för underhåll af ifrågavarande vägar. För lidet år hade vi ny vägdelning inom det härad, jag bebor, på lands- och häradsvägarne; omkring 12 mil nya häradsvägar blefvo indelade, der blott byvägar tillföre funnits. Byar och hemman som funnos belägna å dessa vägsträckor, blefvo alldeles utan vägunderhåll, hvad byvägar beträffar. I motsatt fall uteslöts från indelning omkring 8 mil gammal häradsväg. De byar och hemman som befunnos i närheten deraf, fingo sig en ny börda pålagd, nemligen att sjelfva härefter underhålla den från indelning uteslutna 8 mil långa vägen med broar. Här kommo hvarken naturförhållanden eller enskildes rätt i fråga utan helt och hållet en slump, att det ena hemmanet erhöi frihet och ett annat mångdubbel börda. Nu frågas: är detta förenligt med rättvisa och billighet, att det ena hemmanet skall bygga och underhålla halfmils sträckor väg med svåra broar, då ett annat är alldeles fritt, allt efter som det befinnes vara beläget. Jag för min del kan icke inse detsamma.

Riksdagen har ju sina sammanträden, för att åt Svenska folket stifta lagar, som afse tidens fordringar; alltså bör Riksdagen tillse, om en författning, utgifven för circa 130 år tillbaka, numera kan vara lämplig. Mången kanhända anser by- och utfartsvägar ej vara af så stor betydighet att de förtjena uppmärksamhet, men, mine Herrar, det är rännilar och bibanor som skola tillskjuta de större åarne och banorna, för att göra deras deras trafik lönande samt dertill hvars och ens ekonomiska ställning lättare. Så äfven hvad by- m. fl. vägar vidkommer i förhållande till de större. Jag vägar derfore anhålla om bifaller till min motion och afslag å Utskottets Betänkande, hvarå jag anhåller om proposition.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Bifölls.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Memorial N:o 53, angående äskad godtgörelse till Statskontoret för icke ersatta förskott till utgifter för folkundervisningen.

§ 8.

Förekom i ordningen till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 54, i anledning af Riksdagens år 1868 församlade Revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommers-kollegii förvaltning ställda fonder och medel.

Vid den föredragning, som nu punktvis skedde, blefvo:

Punkterna 1 och 2, äfvensom första momentet af punkten 3
Bifallna.

Rörande *andra momentet af sistnämnda punkt* yttrade

Herr Statsrådet Adlercreutz: Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att regleringen af ullmagasinet i Norrköping och dess verksamhet, om hvars upphäfvande förslag nu blifvit afgifvet, är så ny, att den ännu icke uppnått ens ett års ålder. Kongl. Maj:ts Kungörelse i ämnet är nemligen daterad den 4 Juni 1868, och åtskilliga supplementära bestämmelser hafva först några månader derefter tillkommit. Det bör icke heller lemnas å sido, att, då Kongl. Maj:t, i sammanhang med fattande af beslutet om ullkontorets i Norrköping upphörande såsom ullsorteringsanstalt, förordnade, att magasinet skulle fortfarande bibehållas för emottagande af ull till förvaring och försäljning, skedde detta efter en fullständig utredning, genom yttranden af vederbörande myndigheter. Kommerskollegium förordade ullkontorets upphörande helt och hållet, men Landtbruksakademiens förvaltningskomité deremot, efter att hafva hört schäferidirektörn, tillstyrkte i jordbrukets intresse att ullkontoret skulle såsom ullmagasin bibehållas. Det var efter noggrannt öfvervägande af skälen för och emot, som Kongl. Maj:t fattade sitt beslut. Den tid, som derefter förflutit, synes hafva varit alltför kort för att genom den derunder vunna erfarenheten en förändrad uppfattning af frågan skulle kunnat åstadkommas. Vill man undvika alltför hastiga omkastningar och alltför stor ostadighet i den allmänna förvaltningen, synes det vara skäl att inhemta åtminstone någon längre tids erfarenhet, innan ytterligare förändring föreslås. Härtill är i förevarande fall desto större anledning, som de ekonomiska uppoffringar, hvilka med magasinets bibehållande äro förenade, äro så obetydliga, att de knappast kunna tagas i beräkning. Om nemligen den för magasinet använda lokalen upplåtes för annat ändamål, skulle den otvifvelaktigt inbringa ett högst ringa hyresbelopp, och det första, som behöfde göras, vore sannolikt en omfattande reparation.

Utan att nu vilja uttala någon öfvertygelse om hvilkendera af de två åsikter, som af nyssnämnda myndigheter blifvit framhållna, i sjelfva verket må vara den rätta, tillåter jag mig på de anförda grunderna uttala, att det vore önskligt att denna Kammare, i likhet med hvad Första Kammaren redan gjort, ville afslå Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Sjöberg: Då jag tillhör det embetsverk, som, enligt hvad Utskottets Utlåtande gifver vid handen, hos Regeringen gjort framställning i det ämne, hvarom fråga nu är, anser jag mig ock pligtig att yttra några ord i saken, ehuru jag nödgas uppträda mot en Konungens Rådgifvare. Det förhåller sig visserligen så, att Landbruksakademiens förvaltningsutskott ansåg nödvändigt, att den ifrågavarande anstalten bibehölls såsom nederlagsmagasin för den ull, som föres till Norrköping, särdeles vid den så kallade ullmarknaden derstädes, men efter den, såsom jag vågar tro, fullständiga utredning, Kommerskollegium gaf åt frågan, kom Kollegium till det resultat, att anstalten icke vore behöfzig. Bland andra skäl, som då anfördes, erinrar jag mig ett, som det torde vara lämpligt att nu framhålla, eller att en dylik marknad eger rum i Malmö, utan att staten bekostar något magasin för den ull som föres dit.

I öfrigt torde icke böra lemnas oanmärkt, att den ringa ersättning, som lemnas för de uti ullmagasinshuset åt postkontoret och telegrafstationen upplåtna lokaler, icke innefattar någon grund för bestämmande af det belopp, för hvilket den till ullmagasin begagnade delen af byggnaden skulle kunna uthyras.

I följd af vissa förhållanden, om hvilka den nuvarande Chefen för Civildepartementet icke kan ega kännedom, hade denna inrättning långt före detta bort upphöra, ty, efter hvad erfarenheten till fullo ådagalagt, har densamme under senare tidrymden icke ur någon synpunkt motsvarat det ändamål, som med samma anstalt varit afsedt.

Det synes derföre vara all anledning, att en framställning, sådan som Utskottet föreslagit, kommer under Regeringens förnyade pröfning; och jag anhåller derföre, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till hvad Utskottet i detta afseende hemställt.

Vidare anfördes icke. Äfven detta moment blef af Kammaren bifallet; och bifölls likaledes

Tredje momentet af förevarande tredje punkt.

§ 9.

Vid nu skedd föredragning bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 55, i anledning af väckt motion, angående gästgifveri-, håll-, reserv- och postskjutsens skiljande från jordbruket m. m.

§ 10.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 56, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af tjenstemäns aflöning m. m.

Herr Carl Isak Bengtsson yttrade: På de skäl, jag i motionen anført, yrkar jag bifall till densamma; dock med den förändring att en nedsättning af 25 procent af lönen må ega rum vid alla de tjenster, som hädanefter tillsätts och der lönen öfverstiger 3,000 R:dr.

Efter detta yttrande blef Utskottets hemställen bifallen.

§ 11.

Företogs till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar i gällande föreskrifter angående rösträtten i kommunala angelägenheter.

Punkten 1.

Herr A. W. Nilson: Frågan om den lika rösträtten var vid sist-förlutna riksdag inom denna Kammare föremål för en så vidlyftig och uttömmande diskussion, att jag icke tror mycket vara att vidare tillägga till de skäl, som då anfördes å ena sidan för bifall till det väckta förslaget och å andra sidan för förkastande af detsamma. Jag vill derföre icke nu sätta Kammarens tålmod på prof genom att upprepa de argumenter, som då åberopades för förslaget om införande af lika rösträtt i kommunala angelägenheter; utan det torde vara tillräckligt att vid detta tillfälle blott hänvisa till förut framhållna skäl, hvilka äro för Kammaren väl kända.

Jag ber dock att vid den nu föredragna punkten få yttra några få ord. Då jag vid denna riksdag förnyat mitt förr väckta förslag, har det icke skett i den sangviniska förhoppning, att det skulle hafva bättre utsigt till framgång nu än för ett år sedan. Med de vindar, som för närvarande blåsa inom Riksdagen, tror jag nemligen icke vara att hoppas, det något förslag, som åsyftar uppnåendet af större jemnlighet mellan de olika samhällsklasserna, skall kunna föras framåt och komma närmare sitt mål och sin lösning. Jag får till och med bekänna, att jag tror, att de 36, som vid förra riksdagen utgjorde Kammarens minoritet i denna fråga, nu blifvit reducerade till ett ännu mindre antal. Men om frågan också inom riksdagen icke vunnit terräng sedan förra året, så är dock visst att den vunnit terräng inom landet. Den, som har lust dertill, må gerna förlöjliga och hänle åt den opinion, som i detta afseende på skiljda orter uttalat sig. Denna opinion går likväl framåt och vinner i styrka; och jag misströstar icke, att den dag skall komma, och måhända ligger oss närmare än mången tror, då denna opinion skall vinna insteg hos majoriteten af denna Kammare, ja kanhända ej heller sakna anhängare i den Första. Mig bekymrar det föga, om den minoritet, jag i denna fråga tillhör, till- eller aftagit sedan förra riksdagen. Jag blyges i alla fall icke att tillhöra denna minoritet. Hvad som deremot för mig utgör en anledning till tillfredsställelse, det är, att jag vet, och detta med full visshet, att den åsigt, jag i denna fråga här uttalar, gillas af det betydligt öfvervägande antalet bland mina kommittenter, icke blott af dem, som stå lågt ned på röstskalan, utan äfven af ett flertal bland dem, som på grund af bildning och förmögenhet utöfva ett icke obetydligt inflytande i de

kommunala angelägenheterna. På samma gång jag uttalar min egen åsigt, uttrycker jag alltså tillika den allmänna meningen inom ett helt valdistrikt, och detta torde måhända få anses åt mitt votum förläna något litet större betydelse, än det under andra förhållanden kunde hafva anspråk på.

Under diskussionen angående denna fråga vid sista riksdagen yttrade åtskillige talare, att de icke ville motsätta sig per-capita-omröstning, om den blott inskränktes till val till kommunala befattningar. Detta har för mig varit en anledning att denna gång modifiera förslaget i denna riktning, och jag hoppas derföre, att samma ärade ledamöter, nu icke skola vara obenägne att instämma med mig, då jag yrkar afslag å Utskottets afstyrkande af motionen och föreslår, att alla inom en kommun röstberättigade medlemmar må erhålla lika rösträtt, då fråga är om val till kommunala befattningar.

Herr *Östman* instämde.

Herr Ola Jönsson: Oaktadt den utgång, denna fråga förra riksdagen fick, hade jag trott, att Utskottet nu skulle hafva tillstyrkt en väsendtlig förändring af rösträtten i kommunala angelägenheter. Behovvet af en sådan förändring uppenbarar sig tydligare med hvarje dag, och utan genomgripande reformer i detta afseende kan efter min uppfattning icke någon allmän samhällsanda uppkomma.

Många kommuner tryckas af svåra skatter, och mången föreställer sig, att, om rösträtten vore en annan, skatterna också skulle vara mindre och tillståndet i allmänhet drägligare. Jag vill icke inlåta mig på denna fråga; men jag tror icke att det är klokt att, genom ett strängt vidhållande af det bestående, gifva näring åt en sådan föreställning, helst som ett sådant handlingssätt icke heller från rättvisans synpunkt kan försvaras.

Vid förra riksdagen var denna fråga föremål för en vidlyftig diskussion och alla skäl både för och emot som rätt gerna kunna andragas blefvo då framhållna. Jag vill nu icke upptaga tiden med att åter upprepa dem; men då Utskottet åberopat sitt då afgifna Utlåtande och de för afstyrkande af de i ämnet väckta motionerna framlagda motiven, ber jag att med några ord få beröra dessa. Utskottets hufvudskäl för bibehållande af nuvarande röstgrund är, att ändring i kommunala rösträtten skulle verka rubbning i den karaktersskilnad, som bör finnas emellan Riksdagens båda Kamrar. Denna karaktersskilnad kan dock icke upphöra så länge den höga valcensus för Första Kammaren finnes. Skulle dock, emot förmodan, någon rubbning i denna karaktersskilnad uppstå, så tror jag icke, att deri skulle ligga någon våda för landet. Meningarne om huru man bäst skall kunna gagna sitt land äro mycket olika, men icke sker det genom att motsätta sig hvarje förändring. I staternas politiska lif finnes nemligen icke något stillastående. Går man icke framåt, så går man, om också omedvetet, tillbaka.

Ett annat skäl som städe framhålles mot den lika rösträtten är, att den som betalar mera i kommunalskatt också bör hafva större rösträtt, samt att det vore värdigt att lägga beskattningsrätten i flertalets händer.

Hvad först beträffar det att den som skattar mera, bör hafva större rätt, så har jag vid sistlidne riksdag i denna fråga framhållit något som icke torde kunna vederläggas, nemligen att då alla de, som erlægga bevilling efter 2:dra artikeln och följaktligen utgöra kommunalskatt, betala lika till kommunen i mån af inkomster, rösträtten för dem också borde vara lika. Och hvad vidare angår den förmenta vådan af att lägga beskattningsrätten i flertalets händer, så finnes den i verkligheten icke till. Funnes någon sådan våda, skulle den uppenbara sig hos Riksdagen, ty der är äfven, i beskattningsfrågor lika rösträtt lagd i flertalets händer. Man skall förgäves invända, att en motvigt finnes i Första Kammaren, ty grundlagen vet icke af någon sådan motvigt i beskattningsfrågor.

Det är gifvet att åsigtorna i denna fråga skola vara olika, begreppen om dess vigt och betydelse olika, men må det förlåtas mig att jag anser denna fråga vara af stor betydelse. Vi hafva under denna riksdag med noggrannhet behandlat en mängd olika anslagsfrågor. Majoriteten inom denna Kammare har sökt åstadkomma besparingar i Statsverkets utgifter, och jag har i min ringa mån sökt dertill medverka; men jag drager dock icke i betänkande att säga, att af alla dessa anslagsfrågor är icke någon af beskaffenhet att i vigt och betydelse kunna sättas framom den nu ifrågavarande. Jag har för detta påstående flera skäl, och det isynnerhet att, så länge man icke erkänt denna princip, har man icke erkänt de menliga rättigheterna, och så länge tills detta sker, lär icke den allmänna hushållningen blifva sådan den här vore, med ett ord blifva god. Äfven om man betraktar frågan ur politisk synpunkt, så saknar den ej heller sin betydelse. Det är nemligen klart, att ett fattigt och glest befolkadt land icke kan hafva sin sjelfständighet tryggad, med mindre alla dess innebyggare högt och innerligt älska sitt land. Huru kan man likväl begära, att den, som icke har annan förmögenhet, än den han med svett och möda genom sitt arbete kan förvärfva, skall högt älska ett land, äfven om det är hans fädernesland, der medborgerliga rättigheter bestämmas endast efter förmögenhet.

Jag vet visserligen, att ännu många äro emot den lika rösträtten, men deras antal börjar dock att betydligt minskas. Att meningarne om en så vigtig fråga äro något olika, bör ej förundra någon; jag bekänner öppet, att det var en tid, då äfven jag ansåg, att, ju mera man skattade, desto större rättigheter borde man hafva; men efter noggrann pröfning af saken har den öfvertygelsen hos mig blifvit lefvande, att så icke bör vara, att det icke är rätt, och jag är äfven öfvertygad, att, om den lika rösträtten infördes, ingen skulle derpå förlora, men alla och det allmänna derpå vinna.

Då jag uttalat sådana åsikter, kan det synas besynnerligt om jag gör någon eftergift i hvad jag anser såsom fullkomligt rätt, men då jag hört flere yttra den mening, att de skulle vilja ingå på förslaget om lika rösträtt endast i fråga om val till kommunala befattningar, men icke i vidsträcktare mån, instämmer jag uti det af motionären under diskussionen framställda yrkandet, nemligen att Kammaren vill besluta lika rösträtt för alla röstegande, i fråga om val till kommunala befattningar.

Herr Ridderstad: Min afsigt är icke att uppehålla Kammaren med uppräknandet af alla de skäl, som kunna anföras för den lika rösträtten i allmänna valangelägenheter. Jag har alltid tillhört personlighetsgrundsatsen och vid flera föregående tillfällen därför bjudit skäl, och vill blott nu hafva sagt, att jag ännu i dag tillhör samma grundsats. Att den nuvarande graderade röstskalan innebär ett stort missförhållande menniskor emellan, måste hvarje god medborgare erkänna. Jag är också fullt förvissad, att billig rättvisa förr eller sednare skall utkräva erkännande samt den dag alltså komma, då missförhållandet skall upphöra, men intill dess det sker skall i de djupaste lederna oro och missnöje alltid förblifva rådande. Framför allt synes det mig, att den lika rösträtten borde göras gällande vid val till kommunala befattningar. Det är det första stadium af samhällsutveckling, och åtminstone i det bör, efter min uppfattning, alla medborgare emellan den fullständigaste likställighet vara rådande. Jag tror icke, att samhället befinner sig på en verkligt fast och säker grundval, förrän det utan alla sidoafseenden obegränsadt erkänner och tillämpar denna enkla sanning.

Utskottet har sagt, att den föreslagna förändringen skulle försäkra väsentliga rubbningar i grunderna för Riksdagens bildande. Till en viss del förhåller det sig så, men icke dess mindre anser jag, att uppslagsandan till möjligen förestående, af många redan yrkade förändringar i Riksdagsordningen just måste sökas och upptagas i den kommunala rösträttens utvidgning, och icke, såsom i flera motioner, väckte inom denna Kammare, blifvit föreslaget, genom förändringar af Första Kammarens väsende.

Det tjenar emedlertid icke till något att vidare orda i denna fråga. Utgången är nemligen förut gifven, och man kan icke annat göra än instämma i det beslut, som Första Kammaren redan fattat.

Herr Jöns Pehrsson: Vid sista riksdagen tog jag mig den friheten att yrka bifall till samma förslag som det af motionären åter upptagna, och det är därför naturligt, att jag nu vidhåller detta yrkande, och det desto heldre som jag anser, att den föreslagna förändringen innebär en billig rättvisa åt menniskovärdet. Jag lägger denna sak på edert hjerta, mine Herrar, ty den rör mera än flertalet bland oss tror.

Herr Svensén: Då jag i kommunalt hänseende städe eftersträfvat införande af lika rösträtt och följaktligen delat motionärens åsichter i detta fall, förenar jag mig äfven i den modifikation af hans förslag, som han nu framlagt. Och jag hoppas, att Kammaren deri icke skall finna något så särdeles revolutionärt, då han blott önskar, att kommunallagen skall bestämma lika rösträtt för val till kommunala befattningar. Ett sådant yrkande tyckes icke vara alltför förmätet, då lika rösträtt redan gäller vid val af riksdagsmän. Dessa båda funktioner äro icke likställiga med hvarandra, och jag föreställer mig, att det lägre och mindre viktiga uppdraget icke bör stå i en annan och sämre ställning än det högre och mera magtpåliggande. För öfrigt tror jag, att den nu gällande orimliga röstgrundens i icke ringa mån befordrat den tilltagande emigrationen till

följd af den ovilja och det missnöje, som är rådande hos folket öfver kommunalförfattningarnes beskaffenhet, likasom öfver flera andra af våra sociala förhållanden.

Jag vill icke ingå i någon vidare utveckling af frågan, hvilken dessutom redan blifvit af föregående talare belyst och vid föregående riksdagar ganska uttömmande behandlad, utan hemställer jag endast, att Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan i denna del, ville antaga motionärens nu afgifna modifikationsförslag.

Herr Sven Hansson: Jag är en bland dem, som instämt i motionärens förslag om införande af lika rösträtt i kommunala angelägenheter, och jag anhåller derföre att få yttra i saken några ord, men jag loftar att icke blifva långsam.

Sedan Utskottet redogjort för de skäl, som enligt Utskottets åsigt böra föranleda till ett afslag af ifrågavarande förslag, tillägger Utskottet följande: "Hvad sålunda blifvit yttradt gällde, äfven då fråga vore om införande af lika rösträtt, endast vid val till kommunala befattningar" etc. Jag kan ej dela denna åsigt, och jag tror, att jag finner stöd för riktigheten af min uppfattning i detta fall af kommunallagen. I dess 22 § heter det sålunda: "Val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar. Mellan lika röstetal skiljer lotten."

Häraf framgår, att, när någon det åstundar, val skall ske på sådant sätt, att den väljande icke må derigenom kompromettera sig eller ställa sig i missförhållande till någon god vän, derigenom att han vid valtillfället råkar att välja emot hans åsikter. Nu är det emellertid omöjligt att välja så. Ty skall valet ske med slutna sedlar, måste jag å valsedeln, innan jag lägger den i urnan, anteckna mitt röstetal. Med detsamma är ju tydligt ådagalagd hvem som voterat för den eller den.

Jag förenar mig derföre i den förste talarens yrkande om lika rösträtt vid val till kommunala befattningar. Jag känner kommuner, der röstetalet är så olika, att det ej alls är svårt att se, huru en och hvar röstat, och jag tror, att stadgandet, sådant det nu lyder, är ändamålslost.

Herr Uhr: Äfven jag har instämt med motionären, då han framlade sitt förslag och jag sedan dess icke förändrat mening. Jag vill för öfrigt icke uppehålla Kammarernas ledamöter med tal. Jag tycker mig se på dem, att de helst vilja slippa. Jag får derföre blott tillkännagifva, att jag för min del yrkar afslag å Utskottets yttrande i denna del och bifall till motionärens nu gjorda framställning.

Herr Ahlgren: Jag har begärt ordet, för att helt kort yrka bifall till Utskottets förslag i nu föredragna punkt, hvilken så omständligt vid förra riksdagen afhandlades, att hvarje ordande för ådagaläggande af olämpligheten af den lika rösträttens införande torde trötta Kammarerna. Några förändrade förhållanden hafva icke sedan förra riksdagen inträdt. Snarare antyda och bevisa åtskilliga sednare tiders tilldragelser från olika delar af vårt land, att likställighet vid rösträtts utöfvande för närvarande icke utan våda kan införas.

Herr Siljeström: Då det är utan allt praktiskt ändamål, vill jag icke upptaga tiden för Kammarerna med något längre anförande, men jag

anser det vara min pligt att tillkännagifva, att jag ej funnit skäl frångå den åsigt i frågan, jag vid föregående riksdag uttalade.

Herr Carl Anders Larsson: Jag deremot tror, att det vore ganska praktiskt och af vigt, om Andra Kammaren uttalade sin mening i frågan. Granskar man de skäl, som här blifvit anförda af Utskottet, är det första, att "föreslagna förändringen skulle förorsaka väsendtliga rubbningar i grunderna för Riksdagens bildande." För min del anser jag dock icke, att det är så farligt att "rubba" dessa grunder, emedan man vet, att det går ganska bra för sig här att rösta per capita, och att den ene icke uppväger hundradetals eller dussintals medborgare, utan alla väga lika. Då detta låter sig göra här, tyckes väl samma princip i afseende å röstgrunden kunna utan någon slags våda i ännu högre grad tillämpas vid mindre viktiga befattningar än våra vid riksdagen, der man ofta kastar bort millioner på en lott med den förseglade sedelns tillhjälp.

Utskottet yttrar derefter, att, "så länge andelen af de utgifter, som för kommunala behof beslutas och uttaxeras, vore beroende af hvars och ens förmögenhet eller inkomst", kunde icke vara rättvist eller billigt att "de, som komme att drabbas af en utgift i högst obetydlig mån, skulle hafva magt att besluta samma afgift."

Men då denna uttaxeras efter hvars och ens inkomst eller den förmögenhet hvar och en eger, må man väl hafva så pass mycket förstånd, att man begriper, att för den, som blott har 10 riksdaler, är en riksdaler lika mycket värd, som 10 riksdaler för den, som har 100 riksdaler, och förhållandet ställer sig följaktligen fullkomligt relativt till förmögenheten. Således är det ju klart och gifvet, att den, som behöfver vara lika rädd om sin riksdaler som en annan om tio gånger samma belopp, också skall vara lika rädd för att betunga kommunen med utgifter för några "vissa ändamål". Också är det visst icke farligt för den rike att gifva den fattige lika rösträtt i kommunala angelägenheter. Man kan vara ganska öfvertygad om, att all möjlig sparsamhet då skall komma att iakttagas, ty om man tänker närmare på saken, finner man lätt, att det just är den fattige, som i lifvets hårda skola fått lära sig hushålla och som också vet, hvad en sparad styfver är värd, som skall vara minst böjd för stora anslog. Till följd häraf skulle man till och med kunna säga, att ett dylikt medgifvande som nu blifvit ifrågasatt skulle medföra ganska stora fördelar för kommunens mera förmögna medlemmar, ty sannolikt skulle de *då* icke drabbas af så stora utgifter till kommunens gemensamma behof.

Vidare säger Utskottet, att det ej "vore tillrådligt att lägga tyngdpunkten i detta afseende inom de klasser, der man minst kunde förutsätta intresse för kommunens angelägenheter i förening med den kändedom om personer och sakförhållanden, som utgör vilkor för ett sjelfständigt bedömande af dylika frågor." Dermed vill man naturligtvis proklamera den satsen, att bara jag är rik, är jag klok och förnuftig. Jag tror dock, att man har tusentals exempel på, att en rik man kan vara många gånger så dum som en fattig, och det är ej värdt att slå oss blå dunster i ögonen med dylika förespeglningar. Intelligensen beror icke af den fyllda plånboken, och vi veta nog, att den fattige ofta är lika klok som den rike, isynnerhet då fråga är om utgifter och sparsamhet.

Utskottet fullföljer sitt resonnement med det förmenandet, att "det stöd för införandet af per capita omröstning i kommunala angelägenheter, som man trott sig kunna hemta af den omständighet, att grundsatsen om jemnlighet och lika berättigande vunnit tillämpning vid val af ledamöter utaf Riksdagens Andra Kammare, bortföle" etc. Jag kan icke inse, att det "stödet" bortfaller alls, ty vid val till Andra Kammaren får man ju rösta per capita och således anses ingen fara vara förbunden med personlighetsprincipens tillämpning i fråga om det viktigaste förtroende en medborgare kan erhålla, men då det gäller kommunala förhållanden och några riksdalers utgift, då skall, gudbevars, en enda person våga upp hela socknar. Jag känner kommuner, der under nuvarande förhållanden en enda medlem skulle kunna kullvotera hela den öfriga församlingen. Dylika principer bör man här i Kammaren icke hålla på utan rent uttala, att personlighetsprincipen icke är vådlig. Man må ej säga, att, i fall den blefve gällande, de dumaste skulle blifva valde, ty de kloke i socknen känna sitt folk och låta nog bli att välja sådana personligheter. För min del yrkar jag således, att motionärens förslag godkännes, men Utskottets hemställan afslås i denna punkt.

Herr Ribbing: Sedan vi nu hört många tal om principer, hvilka tal *icke* kunna leda till något praktiskt resultat för denna gång efter Första Kammarens beslut, ehuru de förmodligen kunna vara nyttiga i annat afseende, tager jag mig friheten föreslå, att vi må i stället nu fatta ett beslut, som är af beskaffenhet, att det kan till någon praktisk verkan föranleda. Afslås denna första punkt, måste Kammaren också afslå hvad som blifvit föreslaget i 5:te punkten om en verklig ändring i röstmaximum, ty detta, i 5:te punkten formulerade och af Första Kammaren antagna förslag står i strid mot det af per capita omröstning, som i 1:sta punkten blifvit afstyrkt. Men denna punkt är såsom sagdt redan antagen af Första Kammaren, och *vill* således Andra Kammaren i verkligheten något framsteg, torde det vara skäl att godkänna *den*, då båda Kamrarne blifva om beslutet ense. Men för att kunna göra det, får man lof att bifalla den punkt af Betänkandet, som här föreligger. På sådan grund yrkar jag bifall till Utskottets förslag i denna del.

Herr Sven Hansson: För min del tror jag icke, att Kammaren behöfver afslå motionärens till denna punkt framställda amendement för att sedermera kunna antaga 5:te punkten. Ty här är blott fråga om val till förtroendesysslor inom kommunen, och med afseende å dem anser jag, att personlighetsprincipen bör tillämpas. Jag vidhåller således mitt redan gjorda yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen förmälde, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag derå och bifall till Herr Wilhelm Nilsons förslag, i hvad detsamma afsåg att, vid val af kommunala befattningar, kommunens röstberättigade medlemmar skulle erhålla lika rösträtt. Då propositionen på det första yrkandet förklarades vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering, med anledning hvaraf följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i första punkten af dess Utlåtande N:o 20,

röstas ja ;

Den det ej vill,

röstas nej ;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att alla enligt gällande kommunalförfattningar inom en kommun röstberättigade medlemmar skola, då fråga är om val till kommunala befattningar, erhålla lika rösträtt.

Omröstningen utföll med 85 ja mot 66 nej, hvadan Utskottets hemställan i första punkten blifvit af Kammaren bifallen.

Punkten 2.

Herr Hierta: Jag anhåller att få yttra några ord i anledning af den korrektion, som Utskottet ansett sig kunna gifva mig för någon förment oriktighet i den jemförelse jag tagit mig friheten att framställa emellan det förslag, som jag afgifvit, och det föregående, som jag uppgifvit ega rum i Danmark. För min del är jag ingalunda rädd för den lika rösträtten, emedan jag, likasom andra talare, tror, att den som skattar mindre, har i förhållande till sin utgift ett lika stort intresse att bevaka som den mera förmögne. Men jag har derjemte funnit, att hos dem, som ega inflytande å denna frågas afgörande, öfvertygelsen om den lika rösträttens berättigande ännu icke gjort så stora framsteg, att det kan vara möjligt att få fram ett sådant förslag, och derföre har jag tillåtit mig föreslå, att rösterna skulle delas i tvänne afdelningar med en gränsskilnad dem emellan af 2,000 Riksdalers inkomst. Jag antog blott såsom en jemförelsepunkt för en sådan indelning och utan någon närmare utredning förhållandet i Danmark. Nu har Utskottet sjelft genom citat af huru det tillgår dels der och dels på andra orter gifvit en bekräftelse på, att en sådan indelning exsisterar, ehuru Utskottet genom dess detaljerande gifvit sig derhän att säga, att icke någon släktskap eger rum emellan mitt förslag och den Danska lagen. Jag har ansett mig böra till mitt rättfärdigande söka visa, att förslaget dock icke är så alldeles uppåt väggarne, som Utskottet synes antaga.

Hvad åter beträffar det resultat, hvartill Utskottet här kommit, att mitt "berörda förslag må lemnas utan vidare afseende", vill jag deremot icke opponera mig, enär jag finner, att Utskottet i 5:te punkten afgifvit ett förslag, med hvilket jag anser det vara skäl att för närvarande nöja sig, isynnerhet som Första Kammaren godkänt det med afseende å städerna. Om äfven Andra Kammaren antager detsamma, har onekligen ett framsteg derigenom gjorts mot det mål, som sökes af dem, hvilka finna det nuvarande röstberäkningssättet innefatta en orättvisa. Genom ett sådant beslut får man äfven tillfälle att se prøfvadt, om den andra statsmagten är villig att gå in på en modifikation af den kommunala rösträtten, om: hvars befohgenhet ett allmänt tänkesätt råder öfver hela landet.

Jag vill således icke göra någon erinran emot hvad Utskottet hemställt i den nu förevarande andra punkten.

Herr Kolmodin: Då Herr Hierta, så vidt jag uppfattade hans anförande, själf yrkat bifali till denna punkt och icke sökt försvara likheten emellan sin motion och de Danska förhållandena, så kan äfven jag inskränka mig att för min del anhålla om punktens godkännande.

Efter dessa yttranden bifölls Utskottets förslag.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkten 5.

Herr Magnell: Ehuru jag är en vän af den nuvarande röstgrunden, är jag likväl fullkomligt öfvertygad om nödvändigheten, att en inskränkning sker i det högsta röstetalet. Fördenskull framlade jag ock vid början af riksdagen ett förslag, som tillvunnit sig välvillig uppmärksamhet af Lag-Utskottet. Men enär någon utredning icke kunnat ske annat än ofullständigt, huru detta förslag skulle komma att taga sig ut i den praktiska tillämpningen, fastän den, som kunnat åstadkommas, visserligen synes ådagalägga, att i sådant hänseende de föreslagna bestämmelserna skulle verka fördelaktigt, emedan det högsta röstetalet blefve ganska mycket reduceradt; så och då hvarken jag varit i tillfälle att vidare utreda saken och icke heller Utskottet, hvilket derföre icke ansett sig kunna lemna det sitt tillstyrkande, men Utskottet i nu föredragna punkt afgifvit ett förslag, som synes mig böra leda till samma ändamål, för så vidt det undanrödjer de svåraste missförhållandena och lägger inflytandet i kommunala angelägenheter i händerna på den *medelstora* förmögenheten, får jag förklara, att jag för min del med nöje antager detta Utskottets förslag.

Vidare anfördes ej och Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Herr Berger: Jag har icke för afsigt att motsätta mig detta förslag, hvilket jag tvärtom önskar all framgång, men då hvarje författning bör vara tydlig, ber jag att få ådagalägga, att Utskottet måtte hafva gjort sig här skyldigt till ett stort misstag eller otydlighet derutinnan, att Utskottet, som vid sammanfattningen af sin motivering yttrar: "Utskottet har derföre funnit det lämpligast vara att, på sätt Ekonomi-Utskottet vid 1862—1863 års riksdag föreslagit, bestämma maximum för landskommuner till en tiondedel af *kommunens hela fyrktal*", likväl i sjelfva klämman ändrat detta till kommunens "*hela röstetal efter röstlängden*".

Utskottet har här sammanblandat fyrktalslängden med röstlängden. Dessa båda längder äro ingalunda identiska med hvarandra. Fyrktals-

längden är den längd, som ligger till grund för röstlängden, och den blir icke röstlängd, förrän den blifvit så reducerad, som här omnämns.

Jag anser det fördenskull vara nödvändigt, att ordalagen ändras, så att ej något missförstånd må uppstå. Såsom exempel på, till hvilka orimligheter den här föreslagna redaktionen af författningen skulle kunna leda, vill jag nämna, att församlingar kunna gifvas, der blott finnas t. ex. nio röstegande ledamöter. Att sådana församlingar finnas är en känd sak, och Utskottet erkänner detta sjelft, då det pag. 12 i Betänkandet yttrar, att "det gifves inom landet socknar eller kommuner, der samtliga ströhemmanen under en hufvudgård jemte denna bilda en större possession, ofta ett fideikommiss, uti en enda egares hand". Nå väl, nu innehåller förslaget, att ej någon må utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden; alltså skulle i förevarande fall, der ingen af dessa nio ledamöter finge röster för mer än en tiondedel af röstlängden, samtliga röstegande ej kunna rösta för mer än 9 tiondedelar, det vill säga 9 tiondedelar blefve lika med ett, hvilket vore ett nonsens och bevisar att förslaget vore alldeles otillämpligt.

Jag anhåller derföre endast om den ändring i Utskottets förslag, att de sista orden må komma att lyda så: "emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal". I öfrigt godkänner jag punkten.

Herr Engman: Då Kammaren nyss icke velat godkänna hvad som blifvit förslaget angående lika rösträtt vid kommunalval, anser jag för min del det vara nödvändigt, att, om denna punkt skall kunna antagas — hvilket jag vill — den återförvisas till Utskottet i afsigt att få 22 § omredigerad, ty då det deri heter, att "val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar", vill jag fråga, huru i en kommunalstämma det ändamål, hvarför valrätten må utöfvas med slutna sedlar, skall kunna vinnas, då icke *alla* hafva *lika* rösträtt. Jag anhåller derföre om proposition på återremiss för paragrafens ändring i sådan syftning.

Herr Rosenberg: Det förundrar mig, att en föregående talare kunnat komma i villrådighet om hvad som rätteligen bör förstås med uttrycket: "en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden"; — och han anförde, såsom ett exempel å den oegentlighet, hvartill efter hans förmenande ett så lydande stadgande skulle kunna leda, en kommun af blott nio röstegande ledamöter, och att der följaktligen aldrig skulle kunna åstadkommas någon en tiondedel. Ja, om det vore fråga om att beräkna rösträtten efter personantalet, medgifver jag, att besynnerligheter kunde uppkomma; — men här talas ju om kommunens hela "röstetal". Hvad förstås då med kommunens hela röstetal? Dermed menas naturligtvis röstetalet efter fyrkarne. Om exempelvis hela röstetalet tillsammans utgör 6000 fyrkar och, låt äfven vara, att den ena personen egde 5000 och de andra 1000 fyrkar, så blir enligt förslaget hans röstmaximum en tiondedel af 6000 eller 600 röster. Jag tror alltså icke, att frågan är så svårlöst, som den värde talaren föreställde sig.

För min del har jag reserverat mig på den grund, att jag, som förra året föreslog maximibestämmande till en tjugonedel, fortfarande anser

en tiondedel vara på åtskilliga ställen för mycket, helst sedan för städerna maximibeloppet blifvit nedsatt till en femtiondedel. Det finnes kommuner, der en person har ända till 94 procent af kommunens hela röstetal, och för sådana förhållanden torde ej ens nedsättning till en tjugonedel göra tillfyllest, enär en sådan ändå kommer att öfva ett öfvervägande inflytande på kommunens angelägenheter. Men jag erinrar mig, att jag vid sistlidne riksdag icke fick något synnerligt understöd för mitt yrkande om nedsättning till en tjugonedel, och jag vill ej envisas med Kammaren, ehuru jag icke kan annat än vidhålla min åsigt, att skall man göra något, bör det ske så, att det medför verkligt gagn.

Jag anhåller emellertid om proposition på min reservation, ehuru med föga hopp om framgång, men jag vill alldeles icke återremittera punkten för någon förment otydlighets skull, hvilken jag tror ej finnes, ej heller därför afslå densamma.

Herr *Aman* förmålde, att han instämde i Herr Rosenbergs yrkande på nedsättande af högsta rösträtten till en tjugonedel af kommunens hela röstetal.

Herr *Ola Bosson Olsson*: Vid förra riksdagen uttalade jag mig för nedsättning af röstmaximum, hvad beträffar landskommunerna, till en tjugonedel af hela röstetalet, och på samma grund har jag, som sedan dess ej funnit anledning frångå denna mening, inom Lag-Utskottet reserverat mig mot Utskottets framställning i denna punkt i enahanda syftning som den närmast föregående talaren.

För att närmare taga reda på saken, har det intresserat mig att i Kammarrätten se efter i taxeringslängderna, huru förhållandet enligt nu gällande röstberäkningsgrund i verkligheten gestaltar sig inom åtskilliga af våra kommuner, och jag har dervid träffat på siffror, hvilka icke kunnat annat än yttermera stadfästa min öfvertygelse om nödvändigheten af en reform i den af mig angifna syftningen. Sålunda har jag funnit, att på vissa ställen en enskild person är i besittning af så stor del af den till kommunen hörande egendomen, att han med en tiondedel af kommunens hela röstetal kan öfverrösta den öfriga delen af församlingen. Jag vill särskildt nämna, att af de taxeringslängder för 1867, som jag hunnit genomgå, berörande endast tvänne fögderier inom Christianstads län, har jag inhemtat, att i fyra kommuner eger en enskild person i hvardera af dessa så stor del af taxeringsvärdet, att han, oaktadt Utskottets förslag att ingen skall få utöfva rösträtt för mera än en tiondedel af kommunens hela röstetal, antages, likväl skulle kunna öfverrösta hela den öfriga delen af kommunen. Vidare finnas i samma fögderi tio kommuner, der en enskild person har så stor del af kommunens taxeringsvärde, att han efter nuvarande lag kan öfverrösta hela den öfriga delen af församlingen; och slutligen finnes en hel del kommuner, der en enskild person har ett taxeringsvärde, som i mer eller mindre mån närmar sig hälften af hela kommunens.

Jag har icke här velat offentligent nämna namn hvarken på kommuner eller personer, men är beredd att, för den eller dem som sådant önska, dermed stå till tjänst.

Af de faktiska upplysningar jag varit i tillfälle lemna, torde vara ådagalagdt, att den nuvarande kommunala rösträtten är i högsta måtto orättvis, äfvensom att den af Utskottet föreslagna icke heller lemna den rättvisa och billighet, som man på goda skäl kan hafva rättighet fordra; hvarföre jag yrkar bifall till den af Herr Rosenberg och mig i ämnet afgifna reservation, att ingen skall få utöfva rösträtt för mera än en tjugonedel af kommunens hela röstetal.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de olika yrkanden som förekommit samt framställande af propositioner på hvart och ett af dessa yrkanden, blef Utskottets förslag i oförändradt skick bifallet.

Punkterna 7—9.

Biföllos.

§ 12.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande, i samlingen N:o 32, angående Herr C. J. Svenséns motion N:o 255 om teatercensurens afskaffande.

Ordet begärdes af

Herr Treffenberg: Ehuru jag ej hyser någon betänklighet att bifalla föreliggande utlåtande ur synpunkten af det ändamål, för hvilket författningen angående teatercensurens införande tillkommit, nemligen att skydda sedligheten och den offentliga anständigheten mot alla profanerande angrepp, så finnes dock en annan sida af saken, som här bör tagas i betraktande och hvilken äfven i slutet af Utlåtandet blifvit af Utskottet efter min uppfattning väl knapphändigt vidrörd, eller den politiska.

Det vill synas mig, att i lugna tider hos ett folk, som hyser kärlek till sina institutioner, och hos ett folk, som framför allt bär djup aktning för sina lagar, visst icke behöfves en censur af ifrågavarande beskaffenhet. Men i en tid sådan som vår, då, efter hvad vi alla veta och äfven vår Talman vid riksdagens början yttrade, "en sjudande oro förspörjes, som röjer sig i många oklara anspråk, hvilka ej böra slappt eftergifvas" — i en sådan tid och hos ett folk, der man dagligen och stundligen ser mer eller mindre djerfva försök att vända upp och ned på allt bestående, och vidare hos ett folk, der aktningen för lagen tyvärr icke visar sig vara större, än att i den ena landsändan efter den andra fordras militärisk hjälp för att förskaffa åt lagen lydnad — der tror jag icke det är välbetänkt att prisgifva konungamagten och våra institutioner åt dessa insidiösa anfall, som, begripliga och förstådda af alla, just genom sin lömskhet trotsa lagens näpst. Utskottet föreställer sig, att, om sådana missbruk skulle ega rum som jag antydtt, strafflagen vore tillräcklig att korrigerera dem. Utskottet yttrar nemligen: "Hvad åter angår den händelse, att teaterföreståndare eller skådespelare skulle missbruka dramatisk konst eller i allmänhet scenisk föreställning derhän, att han gjorde sig skyldig

till brott eller förseelse af det slag, hvilket inom rättsvetenskapen med ett allmänt uttryck benämnes *delictum publicum* (politiskt brott), så torde gällande strafflag få anses jemväl uti ifrågavarande afseende vara så fullständig, att brott eller förseelse af dylik art icke blifver utan straff; och äfven om förhållandet icke vore sådant, tillkommer det icke Utskottet att framställa något förslag i syftning att förfullständiga strafflagens bestämmelser i detta afseende“. Jag erkänner villigt, att jag för min del icke lyckats bilda mig någon säker öfvertygelse, huruvida strafflagen verkligen kan anses innehålla bestämmelser, som må vara tillräckliga att stäffa förseelser af dylik art. Jag har härom samtalet med flera jurister och jag har funnit meningarne härom ganska delade. Här finnes visserligen i strafflagen en paragraf, som handlar om majestätsbrott och lyder sålunda: “Talar eller skriver någon lasteligt om Konungen“ etc. straffes med det och det. Men *hvem* skall straffet drabba? Icke kan det gerna vara aktören; — och författaren är okänd och omöjlig att få reda på. Då återstår blott teaterföreståndaren, som möjligen skulle kunna träffas af lagens näpst, om man ville tillämpa de bestämmelser i strafflagen, som röra delaktighet i brott. Men om äfven jag antager, att strafflagen innehåller tillämpliga bestämmelser i förevarande afseende, hemställer jag till Kammarens behjertande, om detta i allt fall är tillräckligt. Man vet, att, då missbruk sker af det offentliga ordet i tidningspressen, den första åtgärd, som den öfvervakande myndigheten vidtager, är att lägga beslag å det eller de nummer, som innehålla den förgripliga uppsatsen; och ofta ser man polisens bemödanden krönas med framgång, så att större eller mindre del af tidningsupplagan konfiskeras. Men en teaterpjes är redan spelad. Allt hvad der blifvit sagdt, är en egendom, som tillhör offentligheten. Den enda repressiva åtgärd, som här är möjlig, vore att ordningsmagten förbjuder det fortsatta uppförandet af en sådan pjes. Men, mine Herrar, har man ej uttrycklig lag, som berättigar polismagten till ett sådant förfarande, blir dess ställning härigenom ännu mera obehaglig, än den redan är, och oftast komma dess bemödanden att gäckas. Man behöfver ej gå långt för att se, hvarthän extravaganser från scenen i dylika fall kunnat leda. Här i hufvudstaden har vid åtskilliga tillfällen inträffat, att hvarjehanda sceniska föreställningar framkallat upplopp; man minnes huru för många år tillbaka metodistpresten Scott från scenen gjordes till föremål för allmänhetens misstankar och ovilja, och huru detta ledde till pöbelns stormning af Engelska kyrkan. Man kommer vidare ihåg de bekanta oroligheterna under år 1838 och de uppträden, då Spürling figurerade på teatern. Och — för att gå till vårt grannland Danmark — torde herrarne påminna sig, att då för icke längesedan en af detta lands mest populära teaterförfattare tog sig före att i några kupletter häna och förlöjliga dåvarande konungen och hans förhållanden till sin gemål, detta åstadkom upplopp, som repeterades flera dagar och måste stillas genom polisens åtgärd och med biträde äfven af vapenmagten.

Jag får derföre för min del hemställa, att, om Kammaren anser sig böra godkänna Utskottets förslag, Kammaren derjemte måtte uttala den underdåniga önskan, att, om Kongl. Maj:t skulle finna skäl bifalla den underdåniga framställningen om teatercensurens afskaffande, Kongl. Maj:t

må täckas föreskrifva, att, i händelse teaterföreståndare eller skådespelare skulle missbruka dramatisk konst eller i allmänhet scenisk föreställning derhän, att han gör sig skyldig till brott eller förseelse af det slag, hvilket inom rättsvetenskapen med ett allmänt uttryck benämnes *delictum publicum*, den offentliga ordningsmagten då skall ega rätt förbjuda fortsatt uppförande af dylika sceniska föreställningar; anhållande jag hos Herr Talmannen om proposition i sådan syftning.

Herr Carl Anders Larsson: Den förste talaren i ämnet framställde så mörka skildringar af tidens sjudande oro att, derest man vore skuggrädd, man möjligen skulle tro någon våda ligga uti att bifalla förevarande utlåtande om teatercensurens afskaffande, hvilket jag för min del dock icke anser vara fallet. För 50 à 100 år tillbaka skulle det möjligen icke gått an att afskaffa denna censur, men sedan dess äro tiderna betydligt förändrade. Det behöfves i vår tid icke någon annan censur än den som, så att säga, ligger i fickan på en och hvar, ty man kan vara fullt förvissad, att det stora flertalet icke kastar bort sina penningar för att åskåda representationer af i ett eller annat hänseende klandervärd beskaffenhet. Då jag i öfrigt hyser fullt förtroende till den vördade ordförande i Utskottet, som underskrifvit dess förevarande Utlåtande, samt till de aktade ledamöter, som deltagit i frågans behandling, samt då man hittills just icke haft tillfälle åse några representationer å teatrarne af den beskaffenhet, att man deraf kunde henta anledning till censurens bibehållande, så kan jag för min del ej annat än yrka bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr Friherre Fock: Då den föregående talaren redan framställt yrkande om bifall till Utskottets Utlåtande, så kunde jag visserligen inskränka mig till att instämma med honom, men då jag inom Utskottet deltagit i frågans behandling, anser jag mig böra tillägga några ord.

Den förste talaren i ämnet fästade sig hufvudsakligen vid den politiska sidan af saken samt hyste farhåga, i detta hänseende, att afskaffa teatercensuren; äfven inom Utskottet togs denna sida af saken i betraktande, och låg orsaken, hvarföre Utskottet det oaktadt ansåg sig böra tillstyrka bifall till den väckta motionen om nämnda censurs afskaffande, deri att, på sätt Utskottet i dess motivering tydligen angifvit, för den händelse någon särskild lag, som berättigar vederbörande polismyndighet att skrida in för att afbryta eller förhindra en representation af i ett eller annat hänseende fördömlig beskaffenhet, skulle anses erforderlig, det lär ankomma på Kongl. Maj:tt att, vare sig med eller utan Riksdagens medverkan, åstadkomma en sådan.

Vidare har Utskottet trots sig kunna med skäl sluta af erfarenheten att, oaktadt de vådor som möjligen äro förenade med teatercensurens afskaffande, en dylik censur, eller med ett ord alla preventiva åtgärder rörande teaterstyckens uppförande, äro fullkomligt kraftlösa och i viss mån till och med skadliga. Den förste talaren antydde hurusom den fria sceniska framställningen här i landet framkallat oro; men om så varit förhållandet under den tid censuren existerat, hvarföre då hålla på en magt, som visat sig vanmäktig? Det mest retande ligger icke i sjelfva orden

utan i den sceniska talang, hvarmed dessa ord framsägas. Det är säkert för de flesta bland Kammarens ledamöter bekant, att 1830 års revolution i Belgien utbröt omedelbart efter en i Brüssel uppförd representation af operan "Den stumma från Portici"; men jag vågar hemställa om väl någon censur skulle tilltro sig att förbjuda uppförandet af denna opera.

Äfven här i landet har man haft bevis på, att censuren varit icke blott kraftlös utan rent af skadlig; och jag tager mig friheten i detta afseende anföra ett par exempel. För några år sedan inlemnades, för att undergå censur, ett mindre tillfällighetsstycke, hvilket innehöll några spetsiga kupletter riktade mot polisen i Stockholm, som, i parantes sagdt, alltid är illa utsatt för slika anfall, och hvilka kupletter af censuren strökos. Samma afton stycket uppfördes stodo emellertid kupletterna att läsa i en tidning; och på teatern kunde visserligen skådespelaren icke framsäga dessa kupletter, men han sjöng emellertid den derför afpassade melodien, och allmänheten, med tidningen i hand, sjöng orden. Det i kupletterna möjligen förlöjligande träffade på detta sätt icke den person, som dermed ursprungligen afsågs, utan i stället den myndighet, som verkställt censuren. Likaledes hände sig för några år tillbaka, att en polismästare här i Stockholm blef i en teaterpjäs angripen på det sätt, att författaren lät honom uppträda på scenen med åtskilliga yttranden, som hade afseende på hans embetsmannaverksamhet. Dessa yttranden strökos af censuren, men hvad gjorde väl då konsten? Jo, den hämnades bittert genom att låta polismästaren uppträda på scenen med — munlås. Jag tror det hade varit bättre om han fått framsäga orden i texten, ty i så fall hade det löjliga träffat allenast personen, hvaremot det nu drabbade sjelfva embetet. På sätt Utskottet antydt kan censuren aldrig träffa annat än den skrifna texten, men det sätt, hvarpå denna framställes, och det stumma spelet kan den deremot aldrig komma åt, utan efteråt sedan pjesen redan är gifven, och då tillkommer det allmänna lagen att bestraffa hvad deri kan vara i sedligt eller politiskt hänseende klandervärdt.

Det är hufvudsakligen på dessa skäl Utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till motionen, och hvarföre jag nu påyrkar bifall till Utskottets tillstyrkande yttrande i detta ämne.

Herr Svensén: Den förste talarens ordande om tidens sjudande oro och de förekommande försöken att vända upp och ned på alla bestående förhållanden, påminna lifligt om hans yttrande vid behandlingen hos Ridderskapet och Adeln af representationsförslaget, då han jemförde statskeppet vid ett drakskepp med musik i aktern och smyckadt med vimplar i fören. Nu är emellertid förhållandet så, att förordningen om teatercensuren icke afser politiken utan är tillkommen allenast för att förebygga, det sådana stycken, som sära sedligheten, varda uppförda. En föregående talare har redan anfört tillräckliga motiv för bifall till Utskottets hemställan i denna sak, hvarföre jag anser mig kunna inskränka mig till att i öfrigt instämma med honom.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, framställdes propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till det förslag, som blifvit framställt af Herr Treffenberg, och hvilket förslag, af be-

mälde ledamot skriftligen affattadt, nu blef af honom framme vid talmansbordet uppläst. Då Herr Talmannen fann den förra af dessa propositioner besvarad med öfvervägande ja, begärde Herr Treffenberg votering. I anledning af denna begäran yttrade:

Herr Svensén: Jag hemställer till Kammaren huruvida Herr Treffenbergs begäran om votering kan föranleda till någon åtgärd, då bemälde talare icke, likmätigt föreskriften i gällande arbetsordning, framställt samma begäran från sin plats i salen.

Herr Talmannen fästade Herr Svenséns uppmärksamhet derpå, att, då Herr Treffenberg först framställde sitt förslag, skedde detta från den plats, som för Herr Treffenberg vore inom samlingsalen anvisad. Föreskriften i 14 § arbetsordningen vore alltså behörigen iakttagen. Om sedermera samma förslag, vid dess upptagande i och för den proposition som derå borde gifvas, återupprepades af Herr Talmannen eller, såsom nu skett, på Herr Talmannens anmodan, framme vid talmansbordet återgafs af Herr Treffenberg, torde dess heldre vara likgiltigt, som förslaget förelåg i skrifvet skick och dess innehåll alltså, antingen Herr Talmannen eller någon annan verkställde uppläsningen, blefve enahanda.

Den begärda voteringen verkställdes derefter enligt följande, nu justerade och anslagna voteringsproposition:

Den som i oförändradt skick bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i dess Utlåtande N:o 32,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är den af Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen af Kammaren bifallen med det tillägg, att Kongl. Maj:t måtte förordna, att, i händelse teaterföreståndare eller skådespelare skulle missbruka dramatisk konst eller i allmänhet scenisk föreställning derhän, att han gjorde sig skyldig till brott eller förseelse af det slag, som inom rättsvetenskapen med ett allmänt uttryck benämnes *delictum publicum*, den offentliga ordningsmagten må ega att förbjuda fortsatt uppförande af *dylika* sceniska föreställningar.

Röstsedlarne utvisade 107 ja och 36 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits; skolande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Första Kammaren delgifvas.

§ 13.

Föredrogos Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående Postverkets utgiftsstater för år 1870.

Allt hvad Utskottet i detta Utlåtande hemställt blef af Kammaren bifallet;

N:o 58, i anledning af väckt motion om anslag för fullbordande af ett sammandrag öfver Riksstaterna för åren 1835—1869.

Bifölls; och

N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för Statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

Lades till handlingarne.

§ 14.

Vid föredragning af Sammansatta Stats- och Särskilda Utskottets för behandling af frågan om landtförsvarets organisation Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition rörande förändrad organisation af underbefälsskolorna vid indelta arméén, yttrade

Herr Johannes Andersson: För min del kan jag icke gilla Utskottets hemställan i detta Betänkande, utan yrkar afslag å detsamma.

Vidare anfördes ej. Hvad Utskottet hemställt blef af Kammaren bifallet.

§ 15.

Föredrogos Bevillnings-Utskottets Memorial:

N:o 10, i anledning af återremiss af Utskottets Betänkande N:o 7, angående väckt fråga om särskild beskattning af tobak;

Lades till handlingarne; och

N:o 11, i anledning af Kamrarnes olika beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 9, angående villkoren för tillverkning af bränvin;

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 16.

Föredrogos ånyo följande ärenden, som dock blefvo för andra gången bordlagda:

Banko-Utskottets Memorial N:o 8 samt

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 22—25.

§ 17.

Anmäldes och bordlades nedannämnda, i dag inkomna ärenden:

De under § 1 här ofvan omförmälda Kongl. Propositioner;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12, angående stämpelpappersafgiften; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckt förslag om biskopsembetenas indragning; och

N:o 27, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande lag rörande ränta.

Enligt Kammarens derom nu fattade beslut skulle dessa nu första gången bordlagda ärenden sättas främst till föredragning vid nästa sammanträde.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgörömlen erhöles:

Herr *Per Nilsson* från Malmöhus län från och med denna dag under 14 dagar; och

Herr *Staaß* från den 24 April, likaledes under 14 dagar.

§ 19.

Protokollsutdrag rörande Kammarens i dag fattade beslut upplästes och godkändes.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{3}{4}$ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.
